

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική εργασία

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ ΣΤΗ ΣΤΕΓΗ ΤΗΣ ΓΗΣ.

Επιβλέποντες καθηγητές: ΜΠΟΣΗ ΜΑΙΡΗ

ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Πειραιάς, 2020

Ο Χατζηαποστολάκης Παναγιώτης βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ο υπογράφων

Χατζηαποστολάκης Παναγιώτης

Copyright © Χατζηαποστολάκης Παναγιώτης

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All rights reserved.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική η περιληπτική η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχόμενου της παρούσης εργασίας με οποιονδήποτε τρόπο

Στην μητέρα μου και τον αδερφό μου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς οφείλω να ευχαριστήσω θερμά τους ανθρώπους που ήταν κοντά μου και με στήριζαν καθ' όλη την διάρκεια της φοίτησης μου.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέποντα καθηγήτρια μου Κα. Μπόση Μαίρη, όπου μέσω του μαθήματος της Διεθνούς Ασφάλειας με έφερε κοντά στο αναδυόμενο ζήτημα του Αρκτικού Κύκλου, ταυτόχρονα με στήριξε, με ενθάρρυνε και μου πρόσφερε επιστημονική βοήθεια οποιαδήποτε στιγμή και αν την χρειάστηκα κατά την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, δείχνοντας πάντοτε την απαραίτητη κατανόηση.

Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα όλους τους καθηγητές μου στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, μέσω των οποίων είχα την ευκαιρία να διδαχτώ και να κατανοήσω βασικές έννοιες και θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων και της Γεωπολιτικής, οι οποίες υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας.

Τέλος το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στην οικογένεια μου και στην σύντροφο μου, καθώς χωρίς την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη τους, η ολοκλήρωση της επιστημονικής μου διαδρομής θα ήταν πολύ πιο δύσκολη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
1.1 Διεθνής Ασφάλεια.....	8
1.2 Ισχύς-δίλημμα ασφάλειας.....	12
1.3 Γεωπολιτική.....	14
1.4 Χρονολογική κατάκτηση της Αρκτικής.....	16
1.5 Γεωγραφική υπόσταση της Αρκτικής.....	19
1.6 Το Αρκτικό Συμβούλιο.....	21
1.7 Αρκτική, το Σύγχρονο «Μήλον της Έριδος» ή «Το κουτί της Πανδώρας»;	23
1.8 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	27
2.1 Ορυκτός-Φυσικός πλούτος της Αρκτικής.....	27
2.2 Νέοι οδοί Ναυσιπλοΐας.....	31
2.3 Η κλιματική αλλαγή.....	34
2.4 Κίνητρα κρατών.....	44
2.5 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	47
3.1 Τα κράτη του Αρκτικού κύκλου.....	48
3.2 Αυτόχθονες πληθυσμοί.....	73
3.3 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	77
Συμπεράσματα.....	77
4.1 Ζητήματα ενέργειας και ασφάλειας στο Βορρά.....	77
4.2 Μπορεί η Αρκτική να αποτελέσει ζήτημα διεθνούς ασφάλειας;.....	80
Βιβλιογραφία.....	83

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αρκτικός κύκλος, μία περιοχή της γης όπου καθ' όλη την διάρκεια της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους υπήρξε ανέγγιχτη και γαλήνια, λόγω κυρίως των ακραίων καιρικών συνθηκών και των χαμηλών θερμοκρασιών που επικρατούν σε αυτή, ξαφνικά γίνεται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος των μεγάλων δυνάμεων και όχι μόνο. Η ανάπτυξη μεγάλου ενδιαφέροντος οφείλεται στα ενεργειακά κοιτάσματα και στους φυσικούς πόρους που υπάρχουν σε μεγάλα αποθέματα στην περιοχή. Όλος αυτός ο τεράστιος ορυκτός πλούτος που για εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια ήταν ανεκμετάλλευτος, με το λιώσιμο των πάγων γίνεται προσβάσιμος και εκμεταλλεύσιμος.

Παρόλα αυτά, το λιώσιμο των πάγων, η μεγάλη και απότομη περιβαλλοντική αλλαγή, ο υπέρογκος φυσικός πλούτος που γίνεται προσβάσιμος, σε συνοδεία με τα συμφέροντα και τις σχέσεις των κρατών της περιοχής και όχι μόνον, η καταπίεση των αυτοχθόνων λαών, δημιουργούν ένα συνονθύλευμα αιτίου και αιτιατού και καθιστούν τον Αρκτικό κύκλο ένα νέο αναδυόμενο ζήτημα Διεθνούς Ασφάλειας στην παγκόσμια σκακίερα.

Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξακριβωθεί, μέσα από την επιστημονική ανάλυση όλων αυτών των ζητημάτων, εάν αυτά τα αμφιλεγόμενα θέματα που αναδύονται με το λιώσιμο πάγων στην περιοχή του Αρκτικού Κύκλου αποτελούν ζήτημα Διεθνούς Ασφάλειας η όχι.

Η δομή της συγκεκριμένης εργασίας είναι η εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο αρχικά θα αναλύσουμε τους όρους, Διεθνής Ασφάλεια, Ισχύς, Δίλημμα ασφαλείας και Γεωπολιτική (βασικοί όροι της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων που θα αποτελέσουν τα εργαλεία μας για την ανάλυση που θα

ακολουθήσει στα επόμενα κεφάλαια), στην συνέχεια θα γίνει αναφορά στην ιστορική-χρονολογική κατάκτηση και γεωγραφική υπόσταση του Αρκτικού κύκλου. Η γεωγραφική περιοχή του πλανήτη που καλύπτει, τα κράτη τα οποία συνορεύουν άμεσα με τον Αρκτικό κύκλο, το Αρκτικό συμβούλιο, τα μέλη του Αρκτικού συμβουλίου, η μεγάλη σημασία που απέκτησε η περιοχή λόγω των ενεργειακών κοιτασμάτων, φυσικών πόρων και νέων θαλάσσιων αρκτικών οδών. Στο τέλος του κεφαλαίου θα εξαχθούν συμπεράσματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλύσουμε το φυσικό, ενεργειακό πλούτο της Αρκτικής καθώς και τα πλεονεκτήματα της ναυσιπλοΐας. Θα εξετασθούν οι περιβαλλοντολογικές και κλιματικές αλλαγές με την πάροδο του χρόνου σε σύνδεση με το λιώσιμο των πάγων και τις ευκαιρίες ή μη που παρουσιάζονται μέσω αυτών. Τέλος θα μελετήσουμε τα κίνητρα ενός κράτους για την «απόκτησης μέρους της πίτας» από την συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Στο τέλος του κεφαλαίου θα εξαχθούν συμπεράσματα.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξετασθούν διεξοδικά και ξεχωριστά οι προθέσεις των αρκτικών κρατών μελών που διεκδικούν κομμάτι του αρκτικού κύκλου σε παραλληλισμό με την καταπίεση των αυτοχθόνων πληθυσμών. Στο τέλος του κεφαλαίου θα εξαχθούν συμπεράσματα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα εξάγουμε συμπεράσματα της όλης μελέτης, αρχικά θα γίνει μια σύντομη ανάλυση σε ζητήματα ενέργειας και ασφάλειας της Αρκτικής μαζί με το μέλλον του Αρκτικού Κύκλου. Τέλος βάση των όσων έχουν ειπωθεί μέχρι τώρα, θα γίνει προσπάθεια να αποδειχθεί και να απαντηθεί πλήρως το αρχικό επιστημονικό ερώτημα, σχετικά με το εάν όλα τα αμφιλεγόμενα ζητήματα που ξεπηδούν στην γεωγραφική περιοχή του Αρκτικού κύκλου θα αποτελέσουν ή όχι, ζητήματα Διεθνούς Ασφάλειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Διεθνής Ασφάλεια.

Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου το διεθνές σύστημα από διπολικό βαθμιαία εξελίσσεται σε πολυπολικό σύστημα, παλαιότερες συμμαχίες διακόπτονται, νέες δυνάμεις ξεπηδούν και σταδιακά διαμορφώνεται μια νέα τάξη πραγμάτων στην παγκόσμια διεθνή σκηνή. Η εποχή της σχετικής ισορροπίας του διπολισμού, άφησε πίσω ένα επικίνδυνο κενό, ένα κενό το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονες αλλαγές, αστάθεια, αβεβαιότητα, εντάσεις και συρράξεις. Η συσσώρευση της οικονομικής ισχύος σε λίγα κράτη, η αυξητική τάση των ζητημάτων περί «ταυτότητας», η αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων λόγω πολλών ανακατατάξεων και πολεμικών συρράξεων, αποτελούν μερικά από τα νέα δεδομένα που θα απασχολήσουν την σύγχρονη εποχή. Ζητήματα τα οποία θα «σφυρηλατήσουν» με τον δικό τους τρόπο, τον ανανεωμένο όρο της Διεθνούς Ασφάλειας. Κατά την περίοδο του διπολικού συστήματος η έννοια της Ασφάλειας ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τα δύο μεγάλα μπλοκ, της Ανατολής και της Δύσης. Ο πλανήτης σύνδεε την έννοια της διεθνούς ασφάλειας με τις στρατιωτικές δυνάμεις. Με το τέλος του διπολισμού η έννοια της διεθνούς ασφάλειας άλλαξε και αφορά κυρίως θέματα πολιτικών, στρατιωτικών η άλλης φύσεως κινδύνων που θεωρούνται απειλή για ένα κράτος.

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στους Δίδυμους Πύργους και στο Πεντάγωνο της Νέας Υόρκης, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα γεγονός που επικυρώνει και συνάμα αναγνωρίζει την δημιουργία ενός νέου Διεθνούς περιβάλλοντος. Η παγκόσμια ασφάλεια αμφισβητείται και η ανάγκη για την δημιουργία μιας παγκόσμιας ασφάλειας γίνεται το βασικό ζήτημα ολόκληρου του

πλανήτη. Μιλάμε λοιπόν για μία νέα εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από μια πληθώρα αλλαγών που αφορούν ιδεολογίες, αξίες, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα και όχι μόνο, ασύμμετρες απειλές¹, πόλεμοι, όπλα μαζικής καταστροφής. Αυτοί οι κίνδυνοι είναι πλέον παγκόσμιοι και βρίσκονται στο επίκεντρο όλου του πλανήτη, διαμορφώνουν «την νέα τάξη πραγμάτων», συνεπώς διαμορφώνουν το νέο πλαίσιο διεθνούς ασφάλειας. Το νέο Διεθνές περιβάλλον το χαρακτηρίζει μια ασταθής ατμόσφαιρα όπου σε συνδυασμό με τις ασύμμετρες απειλές και με της μη κρατικές απειλές, «γεννούν» έναν «αόρατο» παγκόσμιο εχθρό δημιουργώντας νέα προβλήματα στην διεθνή ασφάλεια.

Ο όρος της «Ασφάλειας», δεν είναι ένας όρος ο οποίος δεν έχει οριοθετηθεί μόνο σε διεθνές επίπεδο. Για το κάθε κράτος ξεχωριστά η έννοια της ασφάλειας έχει διαφορετική σημασία και αυτό καθώς το κάθε κράτος έχει τελείως διαφορετικές ανάγκες από ένα άλλο κράτος. Το κάθε κράτος λοιπόν έχει τα δικά του υποκειμενικά κριτήρια σχετικά με τον όρο της ασφάλειας² τα οποία αλλάζουν ανάλογα των κινδύνων που εγκυμονούν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ένας αξιόλογος ορισμός περί ασφάλειας γίνεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών³. Η έννοια της ασφάλειας για πολλά χρόνια μελετήθηκε ως επιστημονικό αντικείμενο του τομέα της «εθνικής ασφάλειας», μετά τις παγκόσμιες αλλαγές ο όρος «διεθνής ασφάλεια» απέκτησε νέα δυναμική βαρύτητα. Από τη μια πλευρά η ασφάλεια είναι έννοια που αφορά το κράτος (κρατο-κεντρική),⁴ από την άλλη υπάρχει και μία πιο διευρυμένη έννοια που συμπεριλαμβάνει τη διεθνή ασφάλεια. Η χρήση του όρου της ασφάλειας συχνά συγχέεται με την έννοια της στρατιωτικής υπεροχής και παρουσίας. Δηλαδή όσο πιο έντονη είναι η στρατιωτική παρουσία σε ένα

---

¹ Μπόση Μαίρη, «Ζητήματα Ασφάλειας στην Νέα Τάξη Πραγμάτων» εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1999

² βλ. ό.π στο ίδιο

³ Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945 και αναφέρεται εκτενώς στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

⁴ Μπόση Μαίρη, «Οι Όψεις της διεθνούς ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα 2018

κράτος, τόσο πιο ασφαλές είναι, παρόλα αυτά η έννοια της ασφάλειας δεν συνεπάγεται αποκλειστικά και μόνο με την χρήση των ενόπλων δυνάμεων αλλά εμπεριέχει και πολλές άλλες πιθανές απειλές για ένα κράτος, όπως για παράδειγμα τη διατροφική αλυσίδα, την περιβαλλοντική ασφάλεια, την τρομοκρατία. Η έννοια της ασφάλειας θα μπορούσε να αποδοθεί ως εξής, «η έννοια του να είναι και νιώθει κάποιος ασφαλής σε ανθρώπινο, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο».

Στις μέρες μας η ατμόσφαιρα που κυριαρχεί στην Δύση, μαζί με τα νέα προβλήματα που βρίσκεται αντιμέτωπη, αναφέρονται ως προβλήματα ασφάλειας. Σύμφωνα με μια από τις πιο σημαντικές σχολές σκέψης, η καλλιέργεια εντάσεων που έχουν σαν αποτέλεσμα τις συρράξεις, λόγω πιθανών αντιθέσεων που υπήρχαν ή δημιουργήθηκαν λόγω πολιτιστικών συμφερόντων και διαφορών επηρεάζουν σημαντικά τον όρο της διεθνούς ασφάλειας. Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι οι εθνικές συγκρούσεις μπορούν πολύ εύκολα να μετατραπούν σε διεθνείς συγκρούσεις, άρα η διεθνής ασφάλεια απειλείται. Βασικό χαρακτηριστικό στο νέο διεθνές σύστημα αποτελεί η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, καθώς η διεθνής τρομοκρατία συμπεριλαμβάνει την διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής, την προβολή θρησκειών, ιδεολογιών και πολιτισμικών ομάδων για την επίτευξη της ανακατανομής ζωνών επιρροής που αφορούν την διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και τέλος τις μορφές οργανωμένου εγκλήματος. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αποτελούν κατά κάποιο τρόπο «τον πρωτοστάτη» στον αγώνα έναντι της τρομοκρατίας, παράλληλα όμως στο νέο διεθνές πλαίσιο της ασφάλειας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας εντάσσονται και πολλά άλλα κράτη.⁵

Ο όρος Διεθνής Ασφάλεια ως ασφάλεια μεταξύ των κρατών ανήκει στον εικοστό αιώνα. Οι απειλές πλέον δεν προέρχονται μόνο από κράτη. Όπως προείπαμε, προέρχονται από εθνοτικές ομάδες που έχουν εμμονή με τον υπερεθνισμό, από

---

⁵ Russell D. Howard, «Terrorism and counter terrorism», Understanding the new security environment,

εγκληματικές συμμορίες, τη μαφία, από επιδημίες, από AIDS, την τρομοκρατία, την καταπίεση αυτοχθόνων πληθυσμών, επικίνδυνα τρόφιμα, από φτώχεια και οικονομική κακοδιαχείριση, από αποτυχημένα κράτη, από ροές προσφύγων, από τη ρύπανση και τις επιπτώσεις της, το λιώσιμο των πάγων στον αρκτικό κύκλο, την καταστροφή της φύσης και τέλος του πλανήτη. Οι απειλές αυτές έχουν σαν «θύματα» τον άνθρωπο, την κοινωνία και τον πλανήτη. Για πρώτη φορά στην ιστορία υπάρχει μια κοινή και παγκόσμια ανάγκη για την υπεράσπιση της αειφορίας του πλανήτη. Ως εκ τούτου, η έννοια της ασφάλειας δεν παραμένει στατική αλλά σε διαρκή εξέλιξη.

Μια σημαντική προϋπόθεση είναι ότι ο κόσμος περισσότερο από ποτέ, έχει γίνει ένας. Κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου κυριαρχούσε το σύνθημα «ένας κόσμος η κανένας» το οποίο είναι πλέον σημαντικό αλλά σε μια νέα αντίληψη που έχει νέες διαστάσεις όπως η παγκοσμιοποίηση, διεθνοποίηση, διακρατικότητα, αλληλεξάρτηση και ολοκλήρωση. Αυτό σημαίνει ότι ένας κόσμος που κυριαρχείται από τον κατακερματισμό, τον αποσχισμό, την αποσύνθεση, τον υπερεθνισμό, τον θρησκευτικό ή εθνικό φανατισμό, τον απομονωτισμό και την αυτάρκεια. Ο μοναδικός τρόπος για να εξασφαλίσουμε τον κόσμο και την βιωσιμότητα του πλανήτη είναι να στηρίξουμε και να τονίσουμε την έννοια «ένας κόσμος η τίποτα». Το νέο διεθνές περιβάλλον συνεπώς χρήζει και νέου διεθνούς πλαισίου ασφάλειας, καθότι η κατάσταση στον τομέα της ασφάλειας θα μπορούσαμε να πούμε ότι χαρακτηρίζεται από έντονη ανασφάλεια.

1.2 Ισχύς-δίλημμα ασφάλειας.

Το διεθνές σύστημα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα θα είναι πολύ διαφορετικό από το παραδοσιακό διπολικό σύστημα που διήρκησε σχεδόν μισό αιώνα, από το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου μέχρι την λήξη του ψυχρού πολέμου.⁶ Το νέο διεθνές σύστημα αφορά μια «νέα τάξη πραγμάτων» που σταδιακά διαμορφώνεται. Ο νέος αιώνας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας αιώνας πολιτικής και κοινωνικής κρίσης. Νέες δυνάμεις «ξεπηδούν», νέες αντιπαραθέσεις δημιουργούνται ανάμεσα στα κράτη, συμφέροντα και ανταγωνισμός για ζωτικά σημεία του πλανήτη, συγκρούσεις (πολεμικές –διπλωματικές), τρομοκρατία, κυβερνοπόλεμος, αυτοδιάθεση πληθυσμών που διαβιούν υπό την καταπίεση ενός κράτους, χαρακτηρίζουν την νέα εποχή.

Αυτή η πολιτική και κοινωνική κρίση φέρνει ένα νέο κύκλο ανατροπών, ο οποίος θα διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα. «Οι ελπίδες για ειρήνη μάλλον δεν θα υλοποιηθούν, επειδή οι μεγάλες δυνάμεις που διαμορφώνουν το διεθνές σύστημα φοβούνται η μια την άλλη και ως εκ τούτου ανταγωνίζονται σε ισχύ»⁷. Οι συντελεστές ισχύος σύμφωνα με τον Hans Morgenthau είναι οκτώ: 1. Η γεωγραφία, 2. Οι φυσικές πηγές πλούτου, 3. Η βιομηχανική ικανότητα, 4. Η στρατιωτική προετοιμασία, 5. Ο πληθυσμός, 6. Η εθνική ομογένεια, 7. Το φρόνημα, 8. Η ποιότητα της διπλωματίας.⁸ Σύμφωνα με την ρεαλιστική θεωρία των Διεθνών Σχέσεων της όποιας πατέρας θεωρείται ο Θουκυδίδης, τα κράτη αποτελούν τους κύριους δρώντες στο άναρχο, αλλά όχι άτακτο, ανταγωνιστικό Διεθνές Σύστημα. Πρωταρχικό τους στόχος είναι να εξασφαλίσουν την επιβίωση τους και να ενισχύσουν κατά το δυνατόν τη σχετική τους θέση. Έτσι λοιπόν θα

⁶ Πλατιάς Αθανάσιος, «Το Νέο Διεθνές Σύστημα Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων», εκδόσεις Παπαζήση 1995

⁷ Mearsheimer J.J., «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009

⁸ Ηλίας Κουσκουβέλης, «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007

λέγαμε ότι, η επιβίωση αρχικά και η επέκταση στην συνέχεια οδηγεί τα κράτη στην αναζήτηση-συγκέντρωση ισχύος.⁹

Στις επιστήμες των διεθνών σχέσεων, η ισχύς ορίζεται ως η δυνατότητα που έχει κάποιος να ενεργεί είτε θετικά είτε αρνητικά πάνω σε κάποιον άλλο. Ένας ακόμη ορισμός μας παρουσιάζει την ισχύ σαν την δυνατότητα πρόκλησης η παραγωγής αποτελεσμάτων, τα οποία δεν θα μπορούσαν να συμβούν διαφορετικά.¹⁰ Από τους παραπάνω ορισμούς καταλαβαίνουμε ότι η ισχύς παρουσιάζεται ως δύναμη η και εξουσία.

Αποτέλεσμα της ισχύος είναι να δημιουργείται το δίλημμα της ασφάλειας, καθώς πλέον όλοι οι δρώντες βρίσκονται σε μια συνεχή επαγρύπνηση για τους κινδύνους κατά της ασφάλειας τους. Σύμφωνα με την αρχή της αυτοβοήθειας τα κράτη οφείλουν να φροντίζουν για την επιβίωση τους μέσω της απόκτησης ισχύος. Όπως αναφέρει ο Robert Gilpin, «αν ένα κράτος δεν προβεί σε αυτή την προσπάθεια, υπάρχει πιθανότητα άλλα κράτη να αυξήσουν τις σχετικές θέσεις ισχύος τους και ως εκ τούτου θα θέσουν σε κίνδυνο την ύπαρξη η τα ζωτικά συμφέροντα του εν λόγω κράτους».¹¹ Στο Διεθνές σύστημα η ισχύς ενός κράτους έρχεται σε σύγκριση με την ισχύ των άλλων κρατών, τα κράτη στην συνέχεια αποτιμούν την ισχύ με σχετικούς όρους και για αυτό το λόγο, η αύξηση ισχύος ενός κράτους συνιστά την μείωση της ισχύος ενός άλλου. Όπως ονομάστηκε αυτή η κατάσταση από τον John Herz «δίλημμα ασφάλειας και ισχύος».¹²

---

⁹ Mearsheimer J.J., «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2009

¹⁰ Ηλίας Κουσκουβέλης, «εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007

¹¹ R. Gilpin, Πόλεμος και αλλαγή στην Διεθνή πολιτική, Εκδόσεις Ποιότητα, 2006

¹² John H. Herz, Idealist Internationalism and the Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics, New York, Palgrave Macmillian, 2008

1.3 Γεωπολιτική.

Γεωπολιτική, είναι η μελέτη των Διεθνών Σχέσεων από μια χωρική ή γεωγραφική οπτική.¹³ Η παλαιά σχολή ασχολιόταν κυρίως με της έννοιες του «χώρου» και της «ισχύος» και έκανε ανάλυση την μεταξύ τους σχέση. Σήμερα αυτή η αντίληψη έχει αντικατασταθεί από την αντίληψη ότι τα προβλήματα που έχουν παγκόσμιο αντίκτυπο είναι καλύτερα να μελετούνται και να προσεγγίζονται θεωρώντας τον κόσμο σαν ένα ενιαίο σύνολο.¹⁴

Η γεωπολιτική υπήρξε ανέκαθεν παρεξηγημένος όρος καθώς χρησιμοποιήθηκε για την δικαιολόγηση του ναζιστικού επεκτατισμού. Ωστόσο δεν θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε σε καμία περίπτωση ότι καμία επιστήμη δεν είναι υπεύθυνη για τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί. Ο Σουηδός Ρούντολφ Κγιελέν υποστήριξε ότι τα κράτη είναι υποχρεωμένα να πολεμούν μεταξύ τους για να επιβιώσουν, καθώς επίσης η αποτελεσματικότητα τους οφείλεται στην γεωγραφική τους οντότητα και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για την επιτυχία τους. Μιλάμε λοιπόν για ένα κράτος ως ζωντανό οργανισμό, ο οποίος αναπτύσσεται καταλαμβάνοντας χώρο, στην συνέχεια συρρικνώνεται και τελικά πεθαίνει (Φριντιχ Ράτσελ 1844-1904).

Ένας από τους πιο διάσημους γεωπολιτικούς αναλυτές είναι ο βρετανός Χάλφορντ Μακίντερ. Ο Μακίντερ αρχικά επισήμανε το έντονο δυναμικό που περικλείει το ασιατικό τότε τμήμα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, καθώς η περιοχή αυτή είναι αρκετά απρόσιτη και από τον βορρά λόγω των παγετώνων και από τον νότο λόγω των οροσειρών και προσφέρει μεγάλη ευκινησία σε χερσαίες στρατιωτικές δυνάμεις. Αρχικά ο Μακίντερ ονόμασε την περιοχή «άξονα» (Pivot Area), στην συνέχεια συμπεριλαμβάνοντας και ένα κομμάτι της Ανατολικής Ευρώπης την ονόμασε «Καρδιά» (Heartland) και διατύπωσε το παρακάτω: «Όποιος εξουσιάζει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την καρδιά. Όποιος εξουσιάζει την καρδιά ελέγχει το Παγκόσμιο νησί. Όποιος εξουσιάζει το παγκόσμιο νησί ελέγχει τον κόσμο».¹⁵

Ο Μακίντερ επηρέασε πολύ τους μετέπειτα γεωπολιτικούς αναλυτές. Ένας από αυτούς που διαφώνησαν ήταν ο Νίκολας Σπαϊκμαν ο οποίος καταδείκνυε την

¹³ Geoffrey Parker, Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον, Αθήνα 2002

¹⁴ Geoffrey Parker, Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον, Αθήνα 2002

¹⁵ Halford Mackinder, «Δημοκρατικά ιδεώδη και πραγματικότητα», Αθήνα, Παπαζήσης, 2006

μειωμένη σημασία που στην πραγματικότητα είχε η Καρδία σε σχέση με τις περιοχές του εσωτερικού ημικύκλιου, την λεγόμενη «Στεφάνη» (Rimland), διατύπωσε λοιπόν ότι «όποιος ελέγχει τη Στεφάνη εξουσιάζει την Ευρασία, όποιος εξουσιάζει την Ευρασία ελέγχει την τύχη του κόσμου».

Ερχόμενοι στην σύγχρονη γεωπολιτική σκέψη θα λέγαμε ότι διακρίνονται τρεις βασικές τάσεις, οι οποίες συνδέονται άμεσα με το αναδυόμενο φλέγον ζήτημα της Αρκτικής: 1. Αναγνωρίζεται η τεράστια σημασία των θαλάσσιων επικοινωνιών για οικονομικούς σκοπούς. 2. Δίνεται αυξημένη έμφαση στο γεωπολιτικό δυναμικό της Ευρασίας, η Αφρική υποβαθμίζεται σχετικά, ενώ η Αμερική βρίσκεται κάπου ενδιάμεσα. 3. Γίνεται εξέχον γεωπολιτικό στοιχείο ο έλεγχος της παραγωγής και διακίνησης των ενεργειακών πηγών.¹⁶

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η θεωρία της περιφερειακής κυριαρχίας του Τζον Μίρσαϊμερ, βάση της οποίας ο στόχος κάθε μεγάλης δύναμης είναι αφενός να κυριαρχήσει στην περιφέρεια της, αφετέρου να εμποδίσει οποιαδήποτε άλλη μεγάλη δύναμη να κυριαρχήσει στην δική της περιφέρεια.¹⁷ Παράδειγμα αποτελούν οι Ηνωμένες Πολιτείες που έχουν κυριαρχήσει στην Αμερικάνικη Ήπειρο και έχουν ως πάγιο στόχο την διατήρηση αυτής της κυριαρχίας και ταυτόχρονα την αποτροπή οποιασδήποτε άλλης μεγάλης δύναμης να κυριαρχήσουν στην Ευρώπη ή στην Βορειοανατολική Ασία.¹⁸

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε λοιπόν με ευκολία να διακρίνουμε τα γεωπολιτικά «παιχνίδια» που παίζονται ήδη στην περιοχή του Αρκτικού και πρόκειται να εντατικοποιηθούν με το λιώσιμο των πάγων, λόγω του πλούσιου υπεδάφους σε ενέργεια και λόγω των νέων θαλάσσιων εμπορικών οδών, δημιουργώντας νέα κενά ασφάλειας σε ολόκληρο το πλανήτη.

---

¹⁶ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, « Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα », εκδόσεις Ποιότητα 2008

¹⁷ John J. Mearsheimer, « Η Τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων », Αθήνα, Ποιότητα 2008

¹⁸ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, « Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα », εκδόσεις Ποιότητα, 2008

1.4 Χρονολογική κατάκτηση της Αρκτικής.

« Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ανακαλύψει νέους ωκεανούς αν δεν έχει το θάρρος να απομακρυνθεί από την ακτή».¹⁹

Αρκτική, ένα από τα βορειότερα και πιο αδυσώπητα σημεία του πλανήτη. Η ιστορική προσπάθεια του ανθρώπου να φτάσει στην αρκτική φτάνει μέχρι την αρχαιότητα με βασικό πάντοτε κίνητρο οικονομικές επιδιώξεις. Ένα σύντομο χρονολόγιο κατάκτησης της περιοχής θα μπορούσε να καταγραφεί ως εξής,

- 330πΧ Ο Έλληνας Πυθέας από την Μασσαλία, σπουδαίος θαλασσοπόρος της εποχής, επιχειρεί ένα μεγάλο θαλάσσιο ταξίδι στις περιοχές της Βόρειας Ευρώπης. Δυστυχώς λίγα γνωρίζουμε για το εγχείρημα του και ακόμη λιγότερα μπορούμε να επιβεβαιώσουμε, εκτός από το γεγονός ότι είδε στην πραγματικότητα τον μεταμεσονύκτιο ήλιο και ότι έδωσε το πλοίο του σε μια περιοχή που την ονόμασε Αρκτική. Μετά την επιστροφή του πολλοί συμπατριώτες του τον αποκάλεσαν ψεύτη.
- 982, ο Κόκκινος Έρικ, Βίκινγκ, ο οποίος αναγκάζεται να φύγει από την γενέτειρα του την Ισλανδία και ξεκινάει ένα ταξίδι νότιο-δυτικά. Ανακαλύπτει λοιπόν μια στεριά με καταπράσινα λιβάδια την οποία την ονομάζει Γροιλανδία.
- 1553, η εποχή των μεγάλων εξερευνήσεων αρχίζει. Βασικός στόχος την Αγγλίας να βρεθεί μια συντομότερη και ασφαλέστερη διαδρομή προς την Ινδία. Ο Sir Hugh Willoughby αναλαμβάνει αυτή την σημαντική αποστολή. Η αποστολή δεν έχει αίσιο τέλος καθώς παγιδεύεται στους πάγους στις Σιβηρικές ακτές, οι ντόπιοι της περιοχής βρίσκουν την επομένη χρονιά τα μέλη του πληρώματος νεκρά.

---

¹⁹ Άντρε Ζίντ, 1869-1951, Γάλλος συγγραφέας, Νόμπελ 1947.

- 1576, Martin Frobisher, βρετανός θαλασσοπόρος ο οποίος ξεκινάει με δύο πλοία για την Αρκτική. Το 1579 φτάνει στην νότια Γροιλανδία όπου συναντάει και τους πρώτους Εσκιμώους (οι ίδιοι αυτοαποκαλούνται Inuit). Επιστρέφει και φέρνει μαζί του «άνθρακα» όπου στην αρχή πίστευαν πως είναι χρυσός.
- 1585, ο Άγγλος John Davis ανακαλύπτει το πέρασμα για την Ινδία. Τρεις αποτυχημένες προσπάθειες του Βρετανού θαλασσοπόρου για να φτάσει στο στενό πέρασμα που αργότερα ονομάστηκε (Northwest Passage). Ωστόσο οι παρατηρήσεις του βοήθησαν μελλοντικές αποστολές.
- 1607, Henry Hudson, ένας από τους ήρωες της κατάκτησης του Βορείου πόλου. Αυτή την φορά επιλέγει να πλεύσει από το Βορρά (προηγούμενες προσπάθειες είχαν γίνει από Ανατολικά και Δυτικά και είχαν αποτύχει). Φτάνει λοιπόν στις 80° 23', 1,065km από τον Βόρειο πόλο, πετυχαίνοντας ένα ρεκόρ το οποίο θα διαρκέσει για εκατόν εξήντα έξι χρόνια.
- 1619, Η Δανία αντιλαμβάνεται τις μεγάλες ευκαιρίες εμπορικών συναλλαγών στις επικίνδυνες Αρκτικές θάλασσες. Με εντολή του Δανού Βασιλιά, ο Δανός Jens Munk, κληγός φαλαινών, ξεκινάει ταξίδι για την έρευνα του περάσματος. Ο Munk επιχειρεί δυτική διαδρομή, δυστυχώς ο βαρύς χειμώνας διακόπτει την πορεία του πληρώματος με εξαιρετικά τραγικές συνέπειες για όλο το πλήρωμα.
- 1818, έχουμε νέες επιχειρήσεις από τους Άγγλους. Στις 4 Σεπτεμβρίου 1819 τον 110° μεσημβρινό δυτικά του Greenwich, στις 74° 40' βόρειο γεωγραφικό πλάτος, για πρώτη φορά στην ιστορία. Πριν τον δρόμο της επιστροφής έχουν ήδη ανακαλύψει περισσότερα από 2,000km στις παγωμένες επιφάνειες της Αρκτικής.²⁰
- 1906 ο Νορβηγός Roald Amundsen καταφέρνει να ολοκληρώσει με επιτυχία την διάσχιση του Βορειοδυτικού περάσματος, ένα ταξίδι γεμάτο δυσκολίες

---

²⁰ Πηγή: <http://www.adventure.com/index.php/apostoles/poloi/item>

στο οποίο κατάφερε να επιβιώσει πάνω από τρείς канаδέζικους χειμώνες με μοναδική βοήθεια ενός ιθαγενή, του Inuit.²¹

Συνεχίζοντας το ταξίδι αυτό μέσα στο χρόνο και φτάνοντας μέχρι και τις μέρες μας, η Αρκτική πλέον τείνει να αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα επιστημονικά αντικείμενα, λόγω όχι μόνο της κλιματικής αλλαγής σε ολόκληρο τον πλανήτη και τις συνέπειες στην συγκεκριμένη περιοχή, αλλά και λόγω του πλούσιου υπεδάφους της περιοχής που με το λιώσιμο των πάγων γίνεται πλέον προσβάσιμο και εκμεταλλεύσιμο.

---

²¹ Marianne Lavelle (1/12/2013), «Arctic Shipping Soars, Led by Russia and Lured by Energy», National Geographic.

1.5 Γεωγραφική υπόσταση της Αρκτικής.

22

Η Αρκτική θα λέγαμε ότι είναι η περιοχή γύρω από τον Βόρειο πόλο, στο αντίποδα της Ανταρκτικής, καλύπτεται από των Αρκτικό ωκεανό ενώ η ξηρά της συμπεριλαμβάνει τμήματα της Δανίας μαζί με την Γροιλανδία, του Καναδά, της Φιλανδίας, της Ισλανδίας, της Νορβηγίας, της Σουηδίας, της Ρωσίας και φυσικά

²² NGU- Geological Survey of Norway, «Mineral Resources in the Arctic»

των ΗΠΑ. (Συμπεριλαμβανομένων και τον θαλάσσιων ζωνών και τις αποκλειστικές οικονομικές τους ζώνες). Η Αρκτική θεωρείται περιοχή με σημαντικούς φυσικούς πόρους και μεγάλη γεωπολιτική βαρύτητα, πράγμα το οποίο αυξάνει τον ανταγωνισμό στην περιοχή. Οι μεγάλες ποσότητες ενέργειας, ορυκτών καθώς και ο έλεγχος των νέων δίαυλων ναυσιπλοΐας και αλιείας δημιουργούν ένα νέο πλαίσιο ανταγωνισμού που επιφέρει υψηλά ποσοστά επικίνδυνων αποτελεσμάτων όπως, μόλυνση και στρατιωτικών επεμβάσεων.

Ένα από τα μεγαλύτερα μέρη της Αρκτικής είναι καλυμμένο από θάλασσα η οποία δημιουργήθηκε όταν η Ευρασιατική τεκτονική πλάκα κινήθηκε προς την τεκτονική πλάκα του Ειρηνικού Ωκεανού εκατομμύρια χρόνια πριν. Είναι ένας από τους μικρότερους ωκεανούς του κόσμου και το βάθος του φτάνει το μέγιστο μέχρι 3,200 πόδια. Σχεδόν όλη η Αρκτική καλύπτεται από πάγο και χιόνι, οι οποίοι λιώνουν κατά την διάρκεια του καλοκαιριού και γίνονται μεγάλα παγόβουνα τα οποία επιπλέον στον ωκεανό, ο οποίος συνδέεται και με τον Ειρηνικό και με τον Ατλαντικό. Το κλίμα στην περιοχή όλες τις εποχές παραμένει παγερό και ξηρό. Κατά την διάρκεια του χειμώνα η περιοχή έχει είκοσι τέσσερις ώρες σκοτάδι καθώς η γη δεν έχει κλίση προς τον ήλιο, ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες το μέρος της γης που βρίσκεται στην Αρκτική, έχει είκοσι τέσσερις ώρες κλίση προς τον ήλιο. Ηλιακή ενέργεια η οποία λόγω του χιονιού και του πάγου αντανακλάται στο διάστημα. Μέσω αυτών των φαινομένων δημιουργείται η κλιματική αλλαγή αλλά θα μιλήσουμε εκτενέστερα για αυτό το θέμα στο δεύτερο κεφάλαιο.

1.6 Το Αρκτικό Συμβούλιο.

23

Το Αρκτικό Συμβούλιο ιδρύθηκε το 1966, υπογράφοντας την διακήρυξη της Οττάβα, στην γεωγραφική περιοχή του Αρκτικού Κύκλου. Το Αρκτικό Συμβούλιο αρχικά λειτουργούσε σαν ένα περιφερειακό διακυβερνητικό όργανο, το οποίο πρότεινε έρευνες με στόχο την διεύρυνση της επιστημονικής γνώσης και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των αρκτικών κρατών σχετικά με κοινά θέματα της Αρκτικής (προστασία του περιβάλλοντος στην Αρκτική), με την συμμετοχή όλων των αυτοχθόνων αρκτικών κοινοτήτων.

Με την πάροδο του χρόνου το Συμβούλιο απέκτησε διεθνή πολιτική υπόσταση και οι αποφάσεις του έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη που συμμετέχουν σε αυτό. Τα κράτη που έχουν στην κατοχή τους περιοχές της Αρκτικής μπορούν να είναι μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου και αυτά είναι: ο Καναδάς, η Δανία (συμπεριλαμβανομένης της Γροιλανδίας και των Νήσων Φερόες), η Φιλανδία, η

²³ Πηγή: <http://www.thegreenmarketoracle.com/2015/04/us-assumes-chairmanship-of-arctic.html>

Ισλανδία, η Νορβηγία, η Ρωσία, η Σουηδία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Επιπλέον μόνιμα μέλη από το 2010 όπως προαναφέραμε είναι έξι οργανώσεις οι οποίες εκπροσωπούν τις αυτόχθονες φυλές, οι οποίες είναι, «Aleut International Association», «Arctic Athabaskan Council», «Gwich'in Council International», «Inuit Circumpolar Council», «Russian Association of indigenous Peoples of the North (RAIPON)», and «the Saami Council».

Έπειτα από απόφαση του Αρκτικού Συμβουλίου, άνοιξε η θέση του παρατηρητή στο Αρκτικό Συμβούλιο σε κράτη που δεν κατέχουν αρκτικές περιοχές. Οι «παρατηρητές» παρευρίσκονται σε όλες τις συναντήσεις και εργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου, και έχουν την δυνατότητα συμμετοχής σε όσες επιθυμούν. Σε περίπτωση που κάποιος «Παρατηρητής» εμπλακεί σε διαδικασίες που έρχονται σε σύγκρουση με τις διατάξεις που αναφέρονται στην ιδρυτική Διακήρυξη του Συμβουλίου, θα αναστέλλεται άμεσα η ιδιότητα του παρατηρητή. Η κίνηση αυτή του Αρκτικού Συμβουλίου να προσθέσει την θέση του «παρατηρητή» χαρακτηρίστηκε πολύ ενδιαφέρουσα, καθώς το Συμβούλιο θεωρείται παραδοσιακά «ο φύλακας» των δικαιωμάτων των ιθαγενών και του περιβάλλοντος της περιοχής, πράγμα το οποίο αντιφάσκει και δεν συνάδει με το άνοιγμα προς χώρες που έχουν οικονομικό ενδιαφέρον για την περιοχή.

Οι βασικές επιδιώξεις του Αρκτικού Συμβουλίου:

Τα κύρια καθήκοντα του Αρκτικού Συμβουλίου συμπεριλαμβάνουν την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη, από εκεί και έπειτα επιδιώκει:

- Να παρέχει τα κατάλληλα μέσα για την προώθηση της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των αρκτικών κρατών, μαζί με την συμμετοχή των λαών της Αρκτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της περιοχής, όπως η βιώσιμη ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία στην Αρκτική.

- Την επίβλεψη και οργάνωση συγκεκριμένων προγραμμάτων που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος», Τα οποία είναι:
 Πρόγραμμα AMAP (πρόγραμμα ελέγχου και Αξιολόγησης της Αρκτικής),
 Πρόγραμμα CAFF (Πρόγραμμα διατήρησης της Αρκτικής γλωρίδας και πανίδας),
 Πρόγραμμα PAME (Πρόγραμμα προστασίας του Αρκτικού Θαλάσσιου Περιβάλλοντος),
 Πρόγραμμα EPPR (Πρόγραμμα πρόληψης Έκτατης Ανάγκης, Ετοιμότητας και Απόκρισης).
- Τον σχεδιασμό ενός προγράμματος βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και τέλος την προώθηση ερευνητικών και επιστημονικών πληροφοριών στην Διεθνή κοινότητα.

1.7 Αρκτική, το Σύγχρονο «Μήλον της Έριδος» ή «Το κουτί της Πανδώρας»;

Επί εκατοντάδες χρόνια ο μακρινός Βορράς ήταν ένας τόπος με αναξιοποίητους πόρους και χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σήμερα λόγω της κλιματικής αλλαγής σε ταυτόχρονη πορεία με την τεχνολογική εξέλιξη το ενδιαφέρον για τις Βόρειες περιοχές του πλανήτη αυξήθηκε και (ανα)θερμάνθηκε μαζί με την Αρκτική. Η περιοχή υπολογίζεται ότι περιέχει 23-25% αναξιοποίητων παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου και όχι μόνο. Σημαντικά στρατηγικά

ορυκτά όπως, το παλλάδιο, η πλατίνα, το ουράνιο και το κοβάλτιο. Μεγάλα αποθέματα ξυλείας και άνθρακα.

Από ναυτιλιακής άποψης οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται από το λιώσιμο των πάγων θα είναι η διάνοιξη των νέων θαλάσσιων οδών. Η «Βόρεια θαλάσσια Διαδρομή» πάνω από την Ευρασία και το «Βορειοδυτικό Πέρασμα» αποτελούν τις νέες αρκτικές διαδρομές, οι οποίες όχι μόνο θα μειώσουν τους χρόνους εμπορικής διέλευσης των ωκεανών, αλλά θα εξασφαλίσουν και ασφαλέστερες διαδρομές ναυσιπλοΐας. Θα γίνει ανάλυση σχετικά με τις νέες οδούς στο δεύτερο κεφάλαιο.

Η Αρκτική θερμαίνεται και μαζί της θερμαίνεται και η γεωπολιτική της σημασία. Το λιώσιμο των πάγων ανοίγει νέες ευκαιρίες για έρευνες και εξόρυξη πόρων ακόμη και για γεωργική δραστηριότητα. Οι διαμάχες για τις νέες θαλάσσιες διαδρομές έχουν ήδη ξεκινήσει ανάμεσα σε αρκτικές η μη αρκτικές χώρες. Θα καταφέρουν οι ενδιαφερόμενες χώρες μέσα από αυτές τις διαμάχες να μην ξεχάσουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν από την κλιματική αλλαγή αλλά και όχι μόνο; Η Αρκτική βρίσκεται ανάμεσα σε ανταγωνιστικά και μεταβαλλόμενα συμφέροντα, αυτόχθονες πληθυσμοί αντί να έχουν το πρώτο και τελευταίο λόγο εκτοπίζονται και αποσιωπών και σε πολλές περιπτώσεις με βίαιο τρόπο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρχίσει να δημιουργεί την δική της πολιτική στρατηγική σχετικά με την Αρκτική καθώς πολλά από τα κράτη μέλη της ανήκουν στο Αρκτικό Συμβούλιο.

Εν ολίγης, η Αρκτική αποκτά με εξέχουσα θέση στην «σκακιέρα» του Διεθνούς συστήματος, μέσω των τεχνολογικών εξελίξεων και της κλιματικής αλλαγής. Η Αρκτική έχει περιγραφεί ως «το τελευταίο λευκό σημείο στο χάρτη», πλέον αυτό το σημείο άρχισε να χρωματίζεται. Γίνεται το νέο «διαμάντι» που όλοι θέλουν να αποκτήσουν, εδώ θα πρέπει να αναλογιστούμε τους άπειρους κινδύνους που ελλοχεύουν τριγύρω από αυτό το «διαμάντι» για να μην γίνει «ματωμένο διαμάντι».

1.8 Συμπεράσματα κεφαλαίου.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας είναι κυρίως εισαγωγικό, παρόλα αυτά συναντήσαμε σημεία μέσω των οποίων μπορούμε να παράγουμε κάποια αρχικά συμπεράσματα.

- Στον 21^ο αιώνα η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων πρόκειται να βρεθεί αντιμέτωπη με φλέγοντα και σύγχρονα ζητήματα Διεθνούς Ασφάλειας τα οποία αναδύονται συνεχώς στο σύγχρονο Διεθνές Σύστημα.
- Από την αρχαιότητα, η Αρκτική και γενικότερα το Βορειότερο κομμάτι του πλανήτη, αποτέλεσε αντικείμενο αναζήτησης, μελέτης και εξερεύνησης για πολλούς και κυρίως δυνατούς «παίκτες» της τότε εποχής. Διαμέσου αρκετών δυσκολιών, η τότε προσπάθεια θα μπορούσαμε να πούμε ότι επικεντρώθηκε κυρίως στην αναζήτηση νέων θαλασσών, περασμάτων και νέων κατοικήσιμων περιοχών. Ρεαλιστικότερα για την τότε εποχή το Βορειότερο σημείο της Γης αποτελούσε απλά «έναν αγώνα δρόμου» προς την φήμη, ανάμεσα σε φημισμένους η όχι ,θαλασσοπόρους της τότε εποχής, καθότι το έντονο κρύο και οι κακές καιρικές συνθήκες δεν επέτρεπαν περαιτέρω αναζητήσεις.
- Ταξιδεύοντας στο σήμερα, κάτι που θα μπορούσε να ειπωθεί με σιγουριά είναι ότι η Αρκτική πλέον αποτελεί και θα αποτελέσει στο άμεσο μέλλον ένα από τα σύγχρονα «φλέγοντα» ζητήματα του Διεθνούς συστήματος. Αυτή αλλαγή οφείλεται φυσικά στην εξέλιξη της τεχνολογίας καθώς και στην κλιματική αλλαγή και το λιώσιμο των πάγων, μέσω της οποίας «ξεκλειδώθηκε ο θησαυρός» της. Εξίσου σημαντικός παράγοντας αποτελεί το γεγονός ότι οι δυνατοί παίκτες του σύγχρονου Διεθνούς συστήματος βρίσκονται σε μια διαρκή αναζήτηση νέων διαθέσιμων πηγών ενέργειας και όχι μόνο,

μέσω των οποίων θα ενισχύσουν την στρατηγική τους θέση και την ισχύς τους στην «σκακιέρα» του Διεθνούς συστήματος. Έτσι, ο Αρκτικός γίνεται ένα νέο έδαφος όπου «τα κράτη δοκιμάζονται και δοκιμάζουν το κλασικό δίλημμα ασφάλειας.»²⁴

- Η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων μέσω της γεωπολιτικής, θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα τον σύγχρονο ανταγωνισμό ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις να αυξήσουν την ισχύς τους, αποκτώντας κυριαρχία σε ζωτικά σημεία του πλανήτη (ενεργειακούς πόρους) με κάθε τίμημα.
- Δύο είναι τα τινά σχετικά με την εξέλιξη του Αρκτικού Συμβούλιου, κατά την γνώμη του γράφοντος, το ένα είναι ότι θα αποτελέσει το «τοίχος» προστασίας του περιβάλλοντος και βιωσιμότητας της περιοχής, δημιουργώντας, μέσω ρητών διακηρύξεων και συνθηκών, ένα πλέγμα προστασίας για την περιοχή και τους αυτόχθονες που διαμένουν σε αυτή, ή το δεύτερο ότι το Αρκτικό Συμβούλιο θα αποτελέσει το «Δούρειο Ίππο» θέλοντας η μη για την ολική καταστροφή της περιοχής, πράγμα το οποίο θα σηματοδοτήσει σημαντικές αλλαγές σε ολόκληρη την Γή.

---

²⁴ Μπόση Μαίρη 2018, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», σ. 156-157

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ορυκτός-Φυσικός πλούτος της Αρκτικής.

«Εάν η Αρκτική αποτελεί το θερμόμετρο για να μετρήσει κανείς την θερμοκρασία της γης, τα συμπτώματα που παρουσιάζει ήδη μαρτυρούν, πράγματι, έναν πολύ άρρωστο πλανήτη».²⁵

Ο 21^{ος} αιώνας βρήκε τα κράτη σε ένα διαρκή ανταγωνισμό ισχύος και αναζήτησης πηγών, ενεργειακών και όχι μόνο, μέσω των οποίων θα ενισχύσουν την θέση τους στο σύγχρονο Διεθνές περιβάλλον. Παρά τις προσπάθειες ανακάλυψης εναλλακτικών πηγών ενέργειας η εξάρτηση των κρατών από τις παραδοσιακές πηγές θα συνεχίσει να υπάρχει. Τα περισσότερα ενεργειακά αποθέματα έχουν ένα μέσο χρόνο ζωής τριάντα με σαράντα χρόνια. Η Αρκτική αποσπά πλέον το ενδιαφέρον του ανεπτυγμένου κόσμου σαν μια τεράστια αποθήκη σημαντικών ενεργειακών αποθεμάτων. Πιο συγκεκριμένα, υπολογίζεται ότι υπάρχει περιεκτικότητα που ανέρχεται στα 13% σε πετρέλαιο και 30% σε φυσικό αέριο.²⁶

---

²⁵ Scott G. Borgeson – ερευνητής Εξωτερικών Σχέσεων στο Συμβούλιο Εξωτερικών των Η.Π.Α

²⁶ Μπόση Μαίρη 2018, σ. 153-154

27

Πιο συγκεκριμένα στο υπέδαφος του Αρκτικού κύκλου εκτιμάται ότι υπάρχουν, περίπου 1,60 τετράκις εκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, 85 δις βαρέλια αργού πετρελαίου, το ένα τέταρτο των παγκοσμίων αποθεμάτων φυσικού αερίου και πετρελαίου, αφθονία πολύτιμων λίθων (διαμάντια) και μεταλλευμάτων (νικέλιο, παλλάδιο, πλατίνα, κοβάλτιο, βολφράμιο, ψευδάργυρο κ.α), τεράστιος αλιευτικός πλούτος. Αν συνυπολογιστούν και τα εκατόν πενήντα μεγάλα κοιτάσματα σπάνιων γαιών, τότε γίνεται κατανοητό ότι πρόκειται για μια περιοχή με ανεκτίμητους «θησαυρούς» και πολλά κράτη η επιχειρήσεις θα έκαναν τα πάντα για τους αποκτήσουν.²⁸ Σύμφωνα με νορβηγούς ερευνητές οι θερμότερες συνθήκες στην Αρκτική θα δημιουργήσουν μεγαλύτερες δυνατότητες για άντληση και παραγωγή φυσικού αερίου και πετρελαίου στην αρκτική περιοχή.²⁹

Το ένα τέταρτο των αποθεμάτων κυρίως φυσικού αερίου που δεν έχει ακόμα ανακαλυφθεί βρίσκεται βορείως της Αρκτικής, εντός των ορίων της

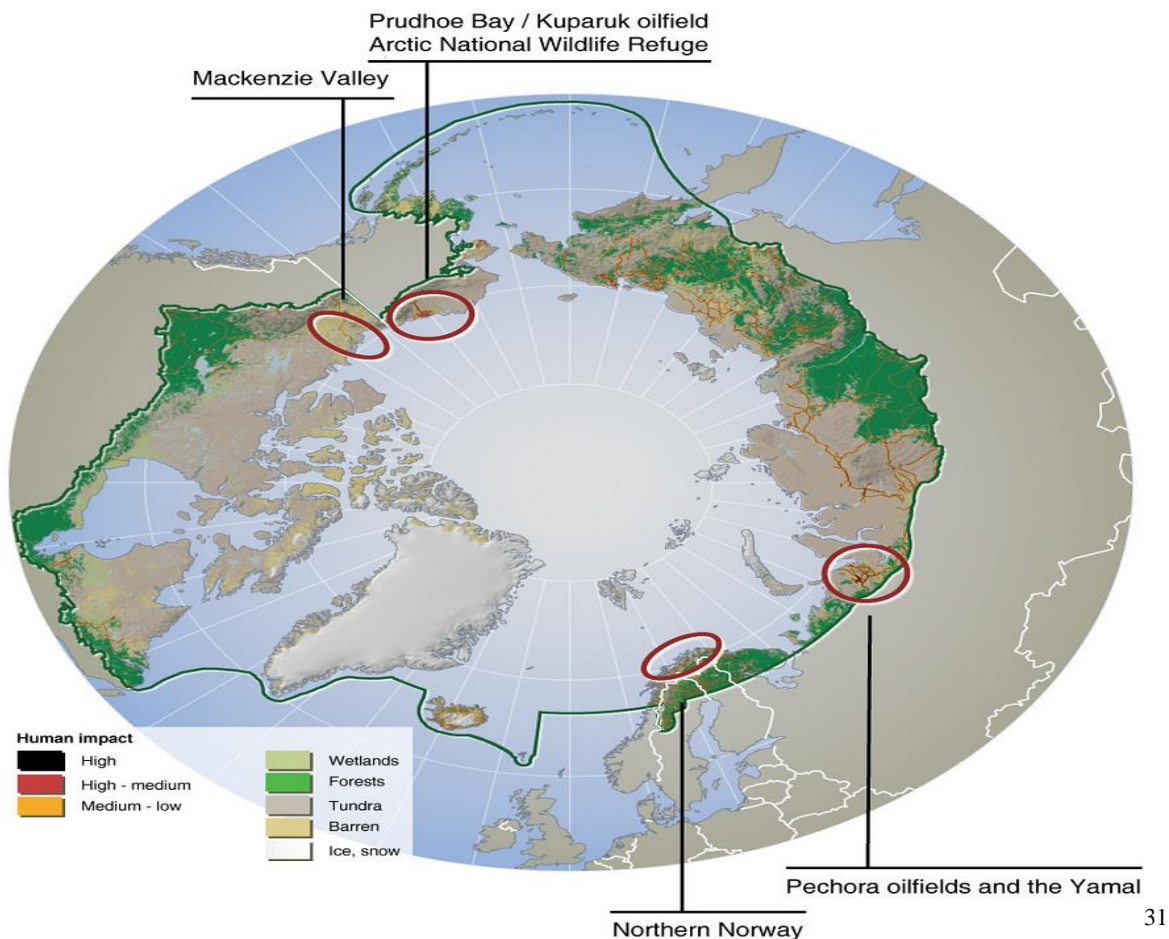
²⁷ Πηγή: «Ελευθεροτυπία»

²⁸ Morozov, Yuri (2009) The Arctic: The next “Hot Spot” of International Relations or a Region of Cooperation?

²⁹ Οι υπολογισμοί δεν είναι απόλυτα ακριβείς, υπάρχουν υπολογισμοί που διπλασιάζουν τα ποσά.

υφαλοκρηπίδας, το οποίο διεκδικούν κυρίως τα κράτη που συνορεύουν με αυτόν. Πιο ειδικότερα μεγάλα ποσοστά φυσικού αερίου εντοπίζονται στην Νότια θάλασσα (Καρά) και στην Βόρεια και Νότια Λεκάνη του Μπάρεντς και την πλατφόρμα της Αλάσκα. Η Αλάσκα εκτιμάται ότι περιέχει περίπου 256 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου στο υπέδαφος της.

Η αυξανόμενη ελκυστικότητα του εδάφους έχει ήδη προσελκύσει ιδιωτικές εταιρίες, παρά το αυξημένο κόστος των γεωτρήσεων και των αυστηρών μέτρων που έχουν λάβει τα συνορεύοντα κράτη για την προστασία της περιοχής. Η εταιρία πετρελαίων Shell έχει επενδύσει \$5 δις για να βρει πετρέλαιο στην περιοχή Alaska's Chukchi Sea. Ρώσικες εταιρίες κινούνται με γοργούς ρυθμούς και επενδύουν πολλά δισεκατομμύρια, μερικές από αυτές Gazprom και Rosneft.³⁰

Χάρτης (i).

³⁰ Μπόση Μαίρη 2018, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα, 2018

³¹ Πηγή: UN Environment Program, Grid Arendal «Arctic Development Hotspots»

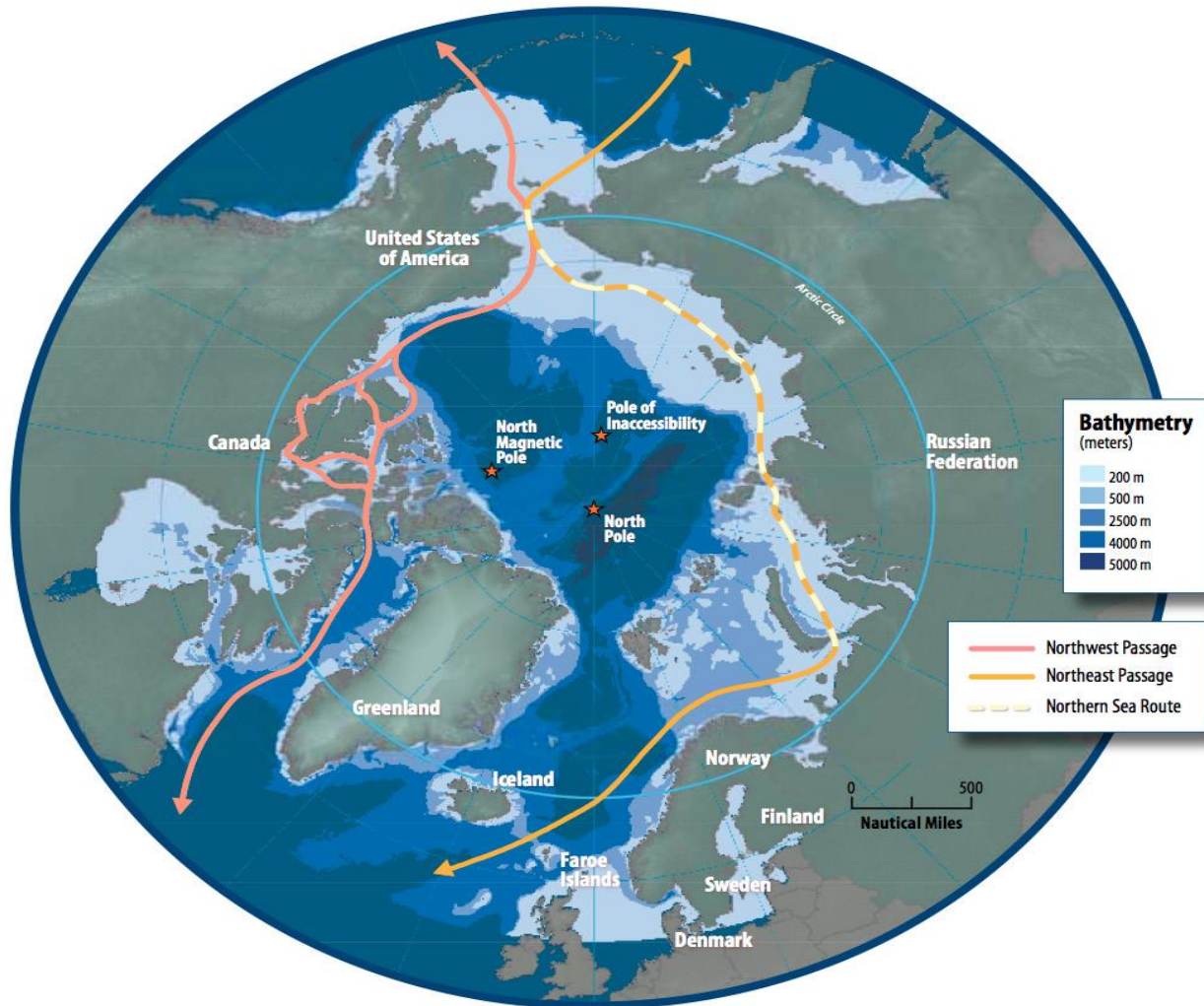
Τα έργα για εξόρυξη ορυκτών καυσίμων, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, είναι σε εξέλιξη σε αρκετές τοποθεσίες της Αρκτικής (ξηρά και θάλασσα). Τα καύσιμα θα μεταφερθούν μέσω χειρσαίων η θαλάσσιων αγωγών. Στον παραπάνω χάρτη (i) μπορούμε να διακρίνουμε τα κυριότερα σημεία εστίασης εξόρυξης στην περιοχή της Αρκτικής τα οποία είναι: η κοιλάδα Mackenzie (Καναδάς), ο κόλπος Prudhoe με τα κοιτάσματα πετρελαίου στο Kuparuk (Αλάσκα), η Βόρεια Νορβηγία (θάλασσα Barents) και τέλος τα κοιτάσματα πετρελαίου σε Pechora και Yamal (Ρωσία).

Ο πλούτος της Αρκτικής είναι ως προς το πλείστον και για την ώρα «θεωρητικός». Οι επιστήμονες- γεωλόγοι δεν έχουν ακόμη μια πλήρη εικόνα σχετικά με την περιοχή και αυτό οφείλεται κυρίως στις χαμηλές θερμοκρασίες, οι οποίες καθιστούν αδύνατες μακροχρόνιες έρευνες. Παράλληλα η εκμετάλλευση του πλούτου αυτού δεν είναι καθόλου εύκολη ούτε οικονομικά, αλλά ούτε και τεχνικά. Σύμφωνα με την έκθεση του εθνικού συμβουλίου ενέργειας των Η.Π.Α, θα χρειαστούν τεχνολογίες για να γίνει εκμεταλλεύσιμη η Αρκτική που δεν αναμένεται να είναι έτοιμες πριν το 2050.³²

---

³² Το Βήμα, «Ο πόλεμος της Αρκτικής έχει αρχίσει», 2014

2.2 Νέοι οδοί Ναυσιπλοΐας.

33

Χάρτης (ii).

Η Αρκτική εκτός από το πλούσιο υπέδαφος, με την τήξη των πάγων δημιουργεί και επιπλέον ευκαιρίες στην ναυσιπλοΐα, ανοίγοντας νέες συντομότερες και ασφαλέστερες διαδρομές για τα εμπορικά πλοία. Οι νέες θαλάσσιες διαδρομές είναι: το Βορειοανατολικό πέρασμα (Northern Sea Route – NSR), το Βορειοδυτικό

³³ NGU-Geological Survey of Norway «Mineral Resources in the Arctic»

πέραςμα (Northwest passage) και τέλος ο κεντρικός Αρκτικός θαλάσσιος δρόμος (Central Arctic Sea Route). Βλ. Χάρτη (ii).

Ας εξετάσουμε όμως πιο αναλυτικά την κάθε διαδρομή.

Το Βορειοανατολικό πέραςμα (Northern Sea Route), συνδέει άμεσα τον Ειρηνικό με τον Ατλαντικό Ωκεανό μέσω της Ρώσικης Αρκτικής ακτογραμμής μειώνοντας την απόσταση κοντά στο 40%.³⁴ Επί παραδείγματός, η Βόρεια Ευρώπη απέχει από την Ιαπωνία περίπου 7-8.000 ναυτικά μίλια σε αντίθεση με την παραδοσιακή διαδρομή μέσω Σουέζ που φτάνει στα 12-13.000 ναυτικά μίλια.³⁵ Η διαδρομή αυτή, αν και σύντομη, το 2008 για πρώτη φορά υπήρξε περίοδος με δυνατότητα πλεύσης εξ ολοκλήρου και χωρίς πάγο. Το 2013 υπήρξε η πρώτη ολοκληρωμένη διάσχιση του Βορειοανατολικού περάσματος από εμπορικό πλοίο. Το Nordic Orion διάσχισε το πέραςμα φτάνοντας ανοικτά των ακτών της Γροιλανδίας, η πορεία του από την συγκεκριμένη διαδρομή εξοικονόμησε στην εταιρεία περίπου τέσσερις ημέρες και 250.000,00\$.

Η δεύτερη θαλάσσια διαδρομή είναι το βορειοδυτικό πέραςμα (Northwest passage), το οποίο εκτιμάται ότι θα είναι διαθέσιμο προς τακτική πλεύση το 2020-2025. Το συγκεκριμένο πέραςμα παρουσιάζει έντονη δραστηριότητα, παρόλα αυτά οι επιστήμονες εκτιμούν ότι οι προοπτικές του, μέχρι στιγμής, ως ένας παγκόσμιος εμπορικός δρόμος είναι πολύ λιγότερες από αυτές του Ρώσικου Βορειοανατολικού. Το Καναδέζικο Βορειοανατολικό πέραςμα αποτελείται από ένα πολύπλοκο σύμπλεγμα 35.000 νησιών, νησίδων και βράχων, πράγμα το οποίο αποδεικνύει την γεωμορφολογική του περιπλοκότητα και δυσκολία πλεύσης.

Η Τρίτη θαλάσσια οδός είναι ο Κεντρικός Αρκτικός θαλάσσιος δρόμος (Central Arctic Sea Route), αποτελεί μια (δια)αρκτική διαδρομή η οποία διασχίζει κατά μήκος τον Αρκτικό Ωκεανό και συνδέει τον Ειρηνικό με τον Ατλαντικό Ωκεανό. Το μήκος της είναι 1.500 ναυτικά μίλια και αποτελεί την συντομότερη διαδρομή από τις άλλες δύο. Τα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης διαδρομής είναι ότι αποφεύγει τα χωρικά ύδατα και τις ΑΟΖ των Αρκτικών κρατών. Η συγκεκριμένη θαλάσσια οδός είναι διαθέσιμη αυτό τον καιρό μόνο από βαρέου τύπου παγοθραυστικά, το 2030 εκτιμάται να γίνει διαθέσιμη και σε υπόλοιπα πλοία.

³⁴ Το Βορειοανατολικό πέραςμα έχει υπολογιστεί ότι μειώνει την απόσταση μεταξύ Ασίας και Ευρώπης περίπου 40% σε σχέση με την παραδοσιακή διαδρομή από την διώρυγα του Σουέζ.

³⁵ Joshua Ho (2010) «The implications of Arctic Sea Ice Decline on Shipping», Marine Policy 24, pp. 713-715

Χάρτης (iii). Με το πράσινο χρώμα διακρίνουμε το Βορειοδυτικό πέρασμα (Northwest passage). Με το κόκκινο την Βορειοανατολική διαδρομή (Northern Sea Route). Τέλος με την γαλάζια, ο κεντρικός θαλάσσιος Αρκτικός Δρόμος (Central Arctic Sea Route).

36

Χάρτης (iii).

³⁶ Πηγή: University of Texas at Austin, « Arctic black Carbon, maritime trade and ECA mitigation potential»

Συνοψίζοντας λοιπόν τα πλεονεκτήματα των νέων θαλασσιών οδών θα υπήρχαν τα εξής οφέλη: α) η Βορειοανατολική Διαδρομή θα μείωνε την απόσταση μεταξύ των λιμανιών Ολλανδίας (Rotterdam) και Ιαπωνίας (Yokohama), β) το Βορειοδυτικό πέρασμα θα μείωνε την θαλάσσια απόσταση μεταξύ των λιμανιών των Η.Π.Α (San Francisco) και Ολλανδίας (Rotterdam), γ) αν υπολογίσουμε τους φόρους διέλευσης από την διώρυγα του Σουέζ, τα καύσιμα, τα ναύλα, οι προαναφερθείσες διαδρομές θα μπορούσαν να μειώσουν δραματικά τα έξοδα στις ναυτιλιακές εταιρίες, δ) στην σύγχρονη παγκόσμια εποχή, οι ρυθμοί διακίνησης προϊόντων τείνουν να αυξάνονται συνεχώς πράγμα το οποίο σημαίνει ότι ολοένα και περισσότερο αναζητούνται μέσα για συντομότερες και ασφαλέστερες συναλλαγές, ε) το μονοπώλιο των παραδοσιακών διαδρομών θα έπαυε να υπάρχει με αποτέλεσμα οι διώρυγες του Παναμά και του Σουέζ να μείωναν τα τέλη διελεύσεως.

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι τα οφέλη σίγουρα είναι αρκετά, παρόλα αυτά απέναντι τους υπάρχουν και πολλά αρνητικά. Όπως ο κακός και μη προβλέψιμος καιρός, τα υπέρογκα ποσά δημιουργίας αρκτικού στόλου και ασφάλισης αυτού, η καταστροφή του περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας της περιοχής, η επικίνδυνη διαχείριση της πανίδας της περιοχής, ο εκτοπισμός αυτοχθόνων πληθυσμών, η έναρξη πληθώρας «ασύμμετρων απειλών» όπως τρομοκρατία, πειρατεία σε στόλους η ακόμα και σε μελλοντικούς σταθμούς.

2.3 Η κλιματική αλλαγή.

Στην Γή οι κλιματικές συνθήκες καθορίζονται από μια συνεχή ροή ενέργειας από τον ήλιο. Η Θερμική ενέργεια του ήλιου περνά στην ατμόσφαιρα της Γής και θερμαίνει την επιφάνεια της, η Γή ξαναστέλνει κάποιο μέρος αυτής της ενέργειας, υπό την μορφή της ακτινοβολίας, πίσω στην ατμόσφαιρα. Στην συνέχεια τα λεγόμενα αέρια του θερμοκηπίου, διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο, υποξείδιο του αζώτου και υδρατμοί, απορροφούν αυτή την ενέργεια διατηρώντας τη μέση θερμοκρασία της Γής στους περίπου 15° C. Αυτά περίπου είναι ο μέσος όρος θερμοκρασίας που χρειάζεται ο πλανήτης για την διατήρηση της ζωής για ανθρώπους, φυτά και ζώα. Το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) είναι από τα πιο

σημαντικά αέρια που διατηρούν τα επίπεδα θερμοκρασίας στην Γή. Έτσι λοιπόν η φύση έχει προνοήσει θα λέγαμε για την σχεδόν τέλεια διατήρηση της θερμοκρασίας της Γής. Όμως, ακόμα και μικρές αλλαγές οφειλόμενες σε ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να επηρεάσουν αυτή την ισορροπία.

Η αιτία της κλιματικής αλλαγής είναι: 1. Η υπερβολική χρήση ορυκτών πόρων, όπως είναι ο άνθρακας και ο λιγνίτης, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, η καύση των οποίων απελευθερώνει ολόένα και περισσότερες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Έτσι λοιπόν θα λέγαμε ότι το «φίλτρο» των αερίων του θερμοκηπίου που καλύπτει την Γή συγκρατεί συνεχώς μεγαλύτερη ποσότητα ενέργειας, η οποία αυξάνει την μέση θερμοκρασία του πλανήτη. Η απερίσκεπτη καύση ορυκτών καυσίμων σε συνδυασμό με την αποψίλωση και την καταστροφή των δασών τα οποία απορροφούν τα αέρια του θερμοκηπίου, έχουν προκαλέσει σημαντικές αναταραχές στις ισορροπίες του κύκλου του CO₂. Η αύξηση της θερμοκρασίας δε σημαίνει απαραίτητα και πιο ζεστό κλίμα για όλους, άλλες περιοχές θα είναι θερμότερες, άλλες πιο κρύες και αντίστοιχα άλλου θα υπάρχουν πιο έντονες ποσότητες υγρασίας και αλλού πιο μικρές.³⁷

Η Αρκτική, ιστορικά ήταν πάντοτε μία «πρόκληση» για τους θαλασσοπόρους εξερευνητές, λόγω κυρίως του κλίματος της. Με την κλιματική αλλαγή η περιοχή του Βορρά γίνεται προσβάσιμη. Το Αύγουστο του 2005 ένα ρώσικο επιστημονικό σκάφος (Academik Fyodorov) προσεγγίζει το Βόρειο Πόλο χωρίς την βοήθεια παγοθραυστικών, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον πολλών επιχειρηματιών. Το 40% περίπου του συνολικού πάγου της έχει χάσει τα τελευταία είκοσι τρία χρόνια η Αρκτική. Η κλιματική αλλαγή έχει τις μεγαλύτερες επιπτώσεις στην περιοχή της Αρκτικής περισσότερο από οπουδήποτε αλλού σε όλο τον πλανήτη. Οι θερμοκρασίες στην Αρκτική έχουν ανέβει στο διπλάσιο του παγκόσμιου όρου κατά την διάρκεια των τελευταίων πενήντα ετών.³⁸ Η μελέτη με την ονομασία Catlin που πραγματοποιήθηκε κατά μήκος της θάλασσας Beaufort που βρίσκεται στο βόρειο άκρο της Αρκτικής, χαρτογράφησε τον πάγο της. Αποτέλεσμα ήταν ο πάγος να έχει βάθος μόνο έξι πόδια και ήταν ενός έτους, ο παχύτερος θαλάσσιος πάγος σταδιακά εξαφανίζεται. Το 2008 οι θαλάσσιοι δρόμοι του βορειοδυτικού περάσματος ήταν σχεδόν πλόιμοι με σκάφος το καλοκαίρι.

³⁷ Πηγή: WWF, « Η κλιματική Αλλαγή»

³⁸ Διακυβερνητική Επιτροπή για την κλιματική Αλλαγή (ΔΕΚΑ), Τέταρτη έκθεση αξιολόγησης, 2007

Όπως επισήμανε ο επικεφαλής του τμήματος της Αρκτικής του ΟΗΕ Jan Dusik: «Η κλιματική αλλαγή δεν εξελίσσεται γραμμικά αλλά επιταχύνεται». Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής είναι πολύ πιο έντονα εμφανίσιμες στην περιοχή της Αρκτικής και αποτελούν το παράδειγμα για το τι πρόκειται να συμβεί σε ολόκληρο τον πλανήτη. Είναι λοιπόν αλήθεια το γεγονός ότι η κλιματική αλλαγή (είτε καιρικά φαινόμενα είτε πρόκειται για καιρικές αλλαγές) είναι μακράν περισσότερο εμφανή στους πόλους. Μέσα σε άλλα ο Jan Dusik αναφέρει: « Ενώ χρειάζεται να συνεχίσουμε τα μέτρα για την μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, θα πρέπει επίσης να παραδεχτούμε το γεγονός ότι η κλιματική αλλαγή βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη και αυτό θα έχει συνέπειες. Οι πάγοι λιώνουν, το μεθάνιο απελευθερώνεται, οι ρύποι κάτω από τον πάγο θα έρθουν στην επιφάνεια και η βιοποικιλότητα θα επηρεαστεί».³⁹

---

³⁹ EURACTIV, «UN Arctic chief: ‘Climate change isn’t linear – it’s accelerating’»

40

Εικόνα (α).

Στην εικόνα (α) βλέπουμε την σύγκριση της Αρκτικής του σήμερα με έναν αιώνα πριν.

---

⁴⁰ EURACTIV, «UN Arctic chief: 'Climate change isn't linear – it's accelerating'»

Επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική:

Η κλιματική αλλαγή στην Αρκτική είναι από τις μεγαλύτερες στον πλανήτη. Η υπερθέρμανση στην Αρκτική θα είναι δύο με τρεις φορές μεγαλύτερη από ότι σε ολόκληρη την Γή. Αυτό σημαίνει:

- Οι πολικές αρκούδες μπορεί να εξαφανιστούν μέχρι το τέλος του αιώνα. Είναι πολύ δύσκολο έως απίθανο να καταφέρουν να επιβιώσουν ως είδος αν το στρώμα του πάγου που καλύπτει τη θάλασσα κατά τους θερινούς μήνες εξαφανιστεί.
- Ορισμένοι ψαρότοποι της περιοχής θα εξαφανιστούν. Πολλά είδη που ζουν στην ξηρά ή θαλασσινά νερά έχουν ήδη μετακινηθεί προς νέες περιοχές (πράγμα το οποίο δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα σίτισης στους αυτόχθονες πληθυσμούς, όπου η βασική τους τροφή είναι μέσω αλειίας).⁴¹
- Θερμότερο κλίμα ισοδυναμεί με περισσότερες δασικές πυρκαγιές και καταστροφές από καταιγίδες στις κοινότητες των παράκτιων περιοχών του Αρκτικού κύκλου.
- Η τήξη των πάγων θα συμβάλλει στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Μέχρι το τέλος του αιώνα η στάθμη της θάλασσας εκτιμάται να έχει ανέβει μέχρι και ένα μέτρο. Το 15% θα οφείλεται στο λιώσιμο των πάγων της Αρκτικής. Εξαιτίας των αλλαγών αυτών στην άνοδο της στάθμης των θαλασσών προκαλούνται πλημμύρες και διάβρωση στις ακτές και τις πεδινές παράκτιες περιοχές.
- Η περιοχή του Φύλλου του πάγου της Γροιλανδίας που έχει αρχίσει να λιώνει, έχει αυξηθεί κατά 16%. Σε περίπτωση ολοκληρωτικού λιώσιματος του Φύλλου πάγου της Γροιλανδίας η στάθμη της θάλασσας θα αυξηθεί παγκοσμίως κατά επτά μέτρα μέσα στα επόμενα χρόνια.
- Η ικανότητα της Αρκτικής να αντανakλά θερμότητα πίσω στο διάστημα θα χαθεί εξαιτίας της τήξης των πάγων, επιτυγχάνοντας έτσι τον γενικό ρυθμό υπερθέρμανσης της Γής.

⁴¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ενέργεια, κλιματική αλλαγή, περιβάλλον και Επιπτώσεις»

- Με μία θερμότερη Αρκτική, υπάρχει η πιθανότητα να σταματήσει το Ρεύμα του κόλπου το οποίο φέρνει θερμότερο νερό και καιρό στην βορειοδυτική κυρίως Ευρώπη.⁴²
- Το λιώσιμο των πάγων επηρεάζει την περιστροφή και τον άξονα της Γής, καθώς η τήξη των πολικών πάγων ανεβάζει την στάθμη της θάλασσας και με αυτό τον τρόπο αλλάζει την κατανομή της μάζας στο πλανήτη. Η μετακίνηση μεγάλων μαζών νερού από τα πολικά καλύμματα στους ωκεανούς προκαλεί μετατόπιση του άξονα περιστροφής, ο βόρειος γεωγραφικός πόλος μετακινείται κατά περίπου ένα εκατοστό το χρόνο.⁴³ Πράγμα το οποίο συνεπάγεται με την αύξηση της διάρκειας της ημέρας.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε τις θερμοκρασίες ρεκόρ που αναπτύχθηκαν το καλοκαίρι του 2019 στην Αρκτική με αποτέλεσμα τις καταστροφικές πυρκαγιές που έκαψαν εκατομμύρια στρέμματα σε πολλές περιοχές του Βορρά. Ο αντίκτυπος είναι μεγάλος και δυστυχώς οι επιπτώσεις των πυρκαγιών δεν αφορούν μόνο το έδαφος αλλά και την ατμόσφαιρα, καθώς μεγάλα ποσά επιβλαβών ρύπων απελευθερώνονται στην ατμόσφαιρα. Αυτή η αιθάλη είναι επιβλαβής για την υγεία των ανθρώπων και των ζώων και ενισχύει την υπερθέρμανση του πλανήτη παγιδεύοντας περισσότερη θερμότητα. Ο Ιούνιος του 2019 χαρακτηρίστηκε ως ο πιο ζεστός Ιούνιος του για τον πλανήτη που παρατηρήθηκε ποτέ. Η Αρκτική μαζί με τον Αμαζόνιο αποτελούν θα λέγαμε τους δύο «πνεύμονες» της γης, αν επιτρέψουμε να καταστραφούν, τα αποτελέσματα και οι συνέπειες για ολόκληρο το πλανήτη αλλά και για την ανθρωπότητα θα είναι τρομερές.

---

⁴² WWF UK, «Climate Chaos»

⁴³ Περιοδικό Science Advance

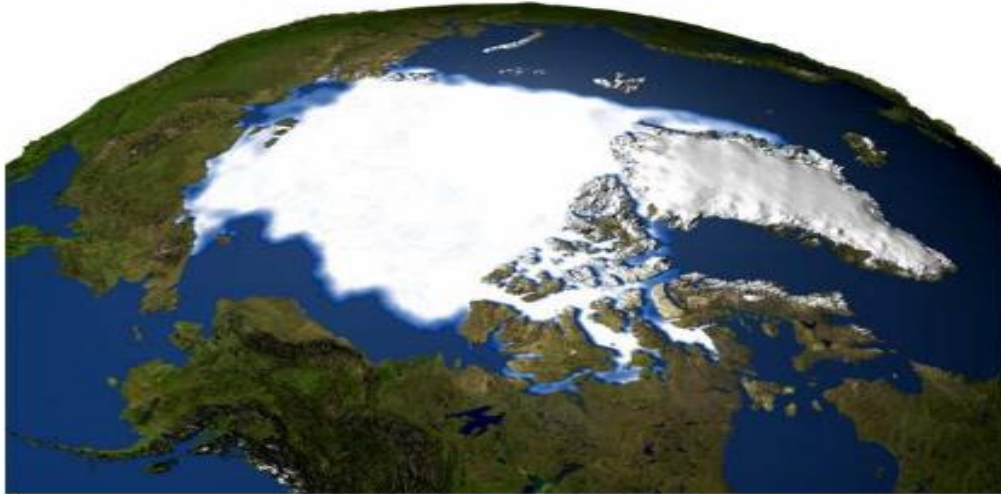
«Θετικά» της κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική:

Όπως έχουμε ήδη προαναφέρει (βλ. κεφάλαιο 2.1, 2.2) δύο είναι τα βασικά συστατικά που κάνουν την Αρκτική πιο ελκυστική με το λιώσιμο των πάγων, αυτά είναι:

- Τα ενεργειακά κοιτάσματα της περιοχής, τα οποία γίνονται πλέον προσβάσιμα.
- Οι νέες θαλάσσιες οδοί, μέσω των οποίων πολλά κράτη θα ευνοηθούν κυρίως στις θαλάσσιες εμπορικές μεταφορές.

Ακολουθούν εικόνες που δείχνουν από φωτογραφίες δορυφόρων το λιώσιμο των πάγων, στην Αρκτική περιοχή.

44

Εικόνα (β).

Παγοκάλυψη Αρκτικής 1/1/1979.

45

---

⁴⁴ Πηγή: NASA

⁴⁵ Πηγή: NASA

Εικόνα (γ).

Παγοκάλυψη της Αρκτικής 1/1/2003.

46

Εικόνα (δ).

Παγοκάλυψη της Αρκτικής 26/8/2012.

Το φαινόμενο της τήξης των πάγων σίγουρα δεν αφήνει την επιστημονική κοινότητα αδιάφορη. Έπειτα από μια προετοιμασία δεκαετίας, το παγοθραυστικό Polastream⁴⁷ του γερμανικού Ινστιτούτου, πρόκειται να ξεκινήσει από το Τρόμσε της βόρειας Νορβηγίας, στο πλαίσιο της αποστολής «Mosaic». Η αποστολή «Mosaic» είναι πρώτη ευκαιρία που θα έχουν επιστήμονες να μελετήσουν την Αρκτική κατά τους χειμερινούς μήνες καθώς μέχρι τώρα δεν υπήρχε ο κατάλληλος εξοπλισμός για την θραύση των πάγων. Μια άνευ προηγουμένου αποστολή με στόχο να πάει την κλιματική έρευνα σε ένα εντελώς νέο επίπεδο. Με την συνοδεία πέντε παγοθραυστικών, το Polastream θα πλέει παράλληλα με τους πάγους για τριακόσιες ενενήντα ημέρες προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε στοιχεία που μέχρι σήμερα ήταν απρόσιτα. Οι ερευνητές θα μελετήσουν την ατμόσφαιρα, τον ωκεανό, τους πάγους καθώς και το οικοσύστημα για να συλλέξουν δεδομένα που

---

⁴⁶ Πηγη: NASA

⁴⁷ Μετάφραση στα ελληνικά, Πολικός Αστέρας

θα τους επιτρέψουν να κατανοήσουν το καλύτερο δυνατό πώς η κλιματική αλλαγή επηρεάζει όχι μόνο τον Βόρειο Πόλο αλλά ολόκληρο το πλανήτη.⁴⁸

Συνοψίζοντας, η κλιματική αλλαγή καθώς και το λιώσιμο των πάγων έχουν μετατρέψει την Αρκτική στο κέντρο γεωπολιτικού ενδιαφέροντος, καθώς ο λιωμένος πάγος της Αρκτικής μετατρέπει την περιοχή από ένα σημείο επιστημονικού και όχι μόνο ενδιαφέροντος σε ένα σημείο ανταγωνιστικών, εμπορικών, εθνικών και περιβαλλοντολογικών ανησυχιών, με μεγάλες επιπτώσεις στο διεθνές νομικό και πολιτικό σύστημα του 21^ο αιώνα.⁴⁹

---

⁴⁸ Euronews, «Project MOSAIC: Αποστολή στον Αρκτικό Κύκλο».

⁴⁹ Charles K. Ebinger and Evie Zambetakis, «The geopolitics of Arctic melt»

2.4 Κίνητρα κρατών.

Όπως ήδη αναφέραμε, το διεθνές περιβάλλον αλλάζει με μεγάλη ταχύτητα. Πρωταρχικός στόχος των κρατών είναι η «επιβίωση» τους, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τα κράτη βρίσκονται σε μια συνεχή αναζήτηση «ισχύος» μέσω της οποίας θα αποκτήσουν την ασφάλεια. Για το κάθε κράτος υπάρχουν τέσσερις προσδιοριστικοί δείκτες, 1. Ο οικονομικός, 2. Ο δημογραφικός, 3. Ο τεχνολογικός, και 4. ο στρατιωτικός. Στο συγκεκριμένο σημείο για να μπορέσουμε να αντιληφθούμε το βασικό κίνητρο των κρατών για την απόκτηση μέρους της «πίτας» από την Αρκτική θα εξετάσουμε τον πρώτο δείκτη, της οικονομίας.

Η οικονομία μιας χώρας αποτελεί, θα λέγαμε, το πιο σημαντικό συστατικό της δύναμης της.⁵⁰ Έστω και μικρές αλλαγές στους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης άλλαξαν μακροπρόθεσμα τον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων και οδήγησαν στην άνοδο και την πτώση ηγεμονικών δυνάμεων. Αυτό συμβαίνει καθώς η οικονομία μιας χώρας αποτελεί το «κουμπί έναρξης» όλων των υπόλοιπων δεικτών ανάπτυξης.

Η Αρκτική περιοχή όπως έχουμε ήδη αναφέρει είναι μια περιοχή πλούσια σε ορυκτό και όχι μόνο πλούτο, γεγονός που ισοδυναμεί με την αύξηση της οικονομίας του κράτους που θα καταφέρει πρώτο να «αντλήσει» το περισσότερο μέρος αυτού του πλούτου. Η ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα, όπου τα κράτη για να επιτύχουν την βελτιστοποίηση της οικονομικής τους ισχύς μέσω της

---

⁵⁰ Adam Smith, «The wealth of Nations» (New York: Modern Library, 1973)

απόκτησης σημαντικών ζωτικών σημείων του πλανήτη (ενεργειακά κοιτάσματα, θαλάσσια εμπορικά περάσματα κ.α) έρχονται σε σύγκρουση (πολεμική-διπλωματική) με άλλα κράτη.

Η ενέργεια λοιπόν είναι μια λέξη κλειδί για την οικονομία μιας χώρας. Το 1970, η ενέργεια όπως την γνωρίζουμε σήμερα με την μορφή πετρελαίου και φυσικού αερίου, έγινε το κυρίαρχο είδος ενέργειας. Η ενέργεια βρίσκει χρήση, στις μεταφορές, στην θέρμανση, στην ψύξη, στην λειτουργία εργοστάσιων κ.α . Η κατοχή φυσικών πόρων και πρώτων υλών, αποτελούν καίρια σημασία για την βιομηχανία ενός κράτους. Η εξέλιξη της τεχνολογίας παράλληλα με την παγκοσμιοποίηση, δημιούργησαν μια αλλαγή του «στρατηγικού» ενδιαφέροντος του κάθε κράτους προς διαφορετικούς τομείς, όπως, διπλωματικής, οικονομικής, ενεργειακής και πολιτιστικής σύγκρουσης, με βασικό κινητήριο μοχλό την ενέργεια. Ο έλεγχος πρώτων υλών, όπως πετρέλαιο και φυσικό αέριο αποτελούν μια επιβεβαίωση πολιτικής ισχύος. Παρόλα αυτά η πλήρης απόκτηση και κυριαρχία τους, είναι αδύνατη, αφού είναι διασκορπισμένες σε ολόκληρη την Γή. Το κράτος το οποίο κατέχει πόρους ενέργειας, έχει και την πραγματική ισχύ. Έτσι ένας λόγος που καθιστά την ενέργεια πάρα πολύ σημαντική για κάθε κράτος, είναι εξαιτίας του γεγονότος ότι η ενέργεια αποτελεί έναν υλικό συντελεστή, μέσω του οποίου τα κράτη είναι ικανά να δηλώνουν την ανεξαρτησία τους.⁵¹

Τα κράτη λοιπόν καταφεύγουν στην προσπάθεια ελέγχου ενεργειακών πηγών, για να μπορούν να την χρησιμοποιούν σαν εργαλείο πίεσης και διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής.⁵² Ωστόσο, υπάρχουν κράτη τα οποία είναι εισαγωγείς ενέργειας και κράτη εξαγωγείς. Τα κράτη που εισάγουν ενέργεια, η εξασφάλιση επαρκών ενεργειακών αποθεμάτων, αποτελεί μέρος της εθνικής εξωτερικής τους πολιτικής, σκοπός τους αποτελεί θα λέγαμε η σταθερή και ομαλή πρόσβαση σε ενεργειακά κοιτάσματα, τόσο σε περιόδους ειρήνης αλλά και πολέμου. Χάνοντας την πρόσβαση αυτή τα κράτη νιώθουν ανασφάλεια καθώς δημιουργείται μείωση της στρατιωτικής τους ικανότητας αλλά και όχι μόνο, βιομηχανίες, εργοστάσια και ιδιωτικές επιχειρήσεις θα έχουν σοβαρό πρόβλημα πράγμα το οποίο θα έχει τεράστιο αντίκτυπο σε ολόκληρη την κοινωνία, συνεπώς στο κράτος. Αναφερόμαστε δηλαδή για μείωση «ισχύος»⁵³ του κράτους. Τα κράτη που εξάγουν

⁵¹ Victor Anderson, «Energy Efficiency Policies», New York, 1993

⁵² Brenda Shaffer, «Energy Politics», Philadelphia 2009

⁵³ Βλ. κεφάλαιο 1.2

ενέργεια έχουν σαν βασικό τους σκοπό η αγορά να διατηρείται σταθερή⁵⁴ καθώς και να διατηρούν ένα σταθερό περιβάλλον στην περιοχές που βρίσκονται τα ενεργειακά κοιτάσματα, πράγμα το οποίο πολλές φορές είναι αρκετά δύσκολο.

Καταλήγοντας λοιπόν είναι πολύ εύκολο να κατανοήσουμε τα βασικά κίνητρα και τον μεγάλο ανταγωνισμό των κρατών που έχει ήδη αρχίσει να δημιουργείται στην περιοχή του Αρκτικού κύκλου λόγω του ορυκτού πλούτου της περιοχής και όχι μόνο.

2.5 Συμπεράσματα κεφαλαίου.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί ουσιαστικά το βασικό πυρήνα της μελέτης της συγκεκριμένης εργασίας, καθώς μελετά και αναδεικνύει τα βασικά χαρακτηριστικά του Αρκτικού κύκλου που τον αναγάγουν σε «νέο Ελ Ντοράντο», πιο αναλυτικά είδαμε,

- Ο μεγάλος σε ποσότητα ορυκτός και φυσικός πλούτο που κρύβει το υπέδαφος της Αρκτικής περιοχής, ο οποίος με την τήξη των πάγων γίνεται προσβάσιμος και αφορά κυρίως παραδοσιακές μορφές ενέργειας, όπως, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, σε παραλληλισμό με τον τεράστιο αλιευτικό πλούτο και τα ανεξερεύνητα δάση, καθιστούν την περιοχή «τρομακτικά» ελκυστική.
- Οι νέες θαλάσσιες οδοί, το Βορειοδυτικό και Βορειοανατολικό Πέρασμα προσθέτουν αξία στην εκμετάλλευση της περιοχής, καθώς μέσω αυτών τα κράτη και οι ιδιωτικές ναυτιλιακές θα γλιτώνουν τεράστια έξοδα για τα εμπορικά τους πλοία τα οποία αφορούν, απόσταση-χρόνο, καύσιμα, ασφαλέστερη διαδρομή και ασφάλιστρα.
- Η κλιματική Αλλαγή είναι πραγματικότητα και οι επιπτώσεις της είναι πολύ πιο έντονες στην Αρκτική περιοχή, ξεκινώντας με το λιώσιμο των πάγων και φτάνοντας μέχρι τον πλήρη αφανισμό της πανίδας της περιοχής.

---

⁵⁴ Brenda Shaffer, «Energy Politics», Philadelphia, 2009

Επιστήμονες από όλο τον κόσμο ασχολούνται με τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου γεγονότος, χωρίς ωστόσο τα κίνητρα των κρατών που τους στέλνουν να είναι καθαρά επιστημονικά.

- Βασικό κίνητρο των κρατών που «περικλείουν» την περιοχή της αρκτικής δεν έχει να κάνει τόσο με την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών και της πανίδας αλλά με την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου και των ευκαιριών που παρουσιάζονται μέσω της τήξης των πάγων. Η ενέργεια αποτελεί το βασικό κίνητρο των κρατών αυτών και εμποδίζει την πιο αντικειμενική κρίση τους σχετικά με τις κινήσεις τους στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Τα κράτη του Αρκτικού κύκλου.

«Όλα τα πράγματα, συμπεριλαμβανομένων και των ζώων έχουν ψυχή όπως οι άνθρωποι. Κάθε κυνήγι το οποίο δεν αποδίδει στο νεκρό ζώο τον απαιτούμενο σεβασμό και την εθιμική ικεσία, απελευθερώνει πνεύματα που θα ζητήσουν εκδίκηση».⁵⁵

Οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες από την αλλαγή στις κλιματολογικές συνθήκες της Αρκτικής περιοχής έχουν συμβάλει στην τοποθέτηση του συγκεκριμένου ζητήματος της περιοχής στις πρώτες «σελίδες» της ατζέντας της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής των εμπλεκόμενων χωρών και οργανισμών. Τα κράτη που θα μελετηθούν στην συνέχεια αφορούν αρχικά τα βασικά κράτη που συνορεύουν άμεσα με την Αρκτική αλλά και κράτη που είναι μέλη στο Αρκτικό συμβούλιο, είτε σαν βασικά μέλη είτε σαν παρατηρητές. Τα κράτη που θα μελετηθούν είναι, η Ρωσία, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Δανία μαζί με την Γροιλανδία, η Νορβηγία, η Ισλανδία, η Κίνα, το NATO και τέλος η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ρωσία.

Η Ρωσία είναι ένας από τους ισχυρότερους παίκτες στην Αρκτική περιοχή. Τα οικονομικά της ενδιαφέροντα είναι κυρίως συνδεδεμένα με τον Βορρά, λόγω των σημαντικών ορυκτών αποθεμάτων και της αλιείας. Η Ρωσία κατέχει την πρώτη θέση σε όλο τον πλανήτη σε αποθέματα φυσικού αερίου και την έβδομη σε απόθεμα πετρελαίου. Το 1,5% του πληθυσμού της Ρωσίας διαμένει στην περιοχή της Ρώσικης Αρκτικής. Για την Ρωσία η περιοχή της Αρκτικής αποτελεί κάτι σαν

---

⁵⁵ Θρησκευτική ρήση των Εσκιμώων.

«εργαλείο» για την εξισορρόπηση του ζητήματος της ασφάλειας στο Βορρά και αυτό γιατί χρησιμοποιείται κυρίως σαν βάση του ρώσικου ένοπλου στόλου⁵⁶.

Στις 2 Αυγούστου 2007 η Ρωσία στέλνει υποβρύχιο με τριμελή πλήρωμα το οποίο τοποθετεί την σημαία της Ρωσίας στο βυθό της Αρκτικής στα 4,261 μέτρα, στέλνοντας ένα σαφές μήνυμα στο κόσμο για τις διεκδικήσεις της Ρώσικης κυβέρνησης στην Αρκτική, αρχηγός της αποστολής ήταν ο πολιτικός και επιστήμονας Αρτούρ Τσιλιγκάροφ ό οποίος συγκεκριμένα αναφέρει χαμογελώντας κάτω από την πυκνή ναυτική του γενειάδα «Όπως οι Αμερικάνοι έβαλαν τη σημαία τους στην σελήνη, έτσι και εμείς βάλαμε την σημαία μας στο βυθό της Αρκτικής»⁵⁷. Η Ρωσία καταλαμβάνει την μεγαλύτερη ακτογραμμή στον Αρκτικό ωκεανό από όλα τα υπόλοιπα παράκτια κράτη και για αυτό το λόγω επιδιώκει τα περισσότερα «κέρδη» από τον ορυκτό πλούτο της περιοχής.⁵⁸ Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο (κεφάλαιο 2.4) η οικονομική ανάπτυξη και συνάμα η διεθνής πολιτική βαρύτητα είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ενέργεια, δηλαδή εξαγωγή πετρελαίου ή φυσικού αερίου. Έτσι λοιπόν και για την Ρωσία ο πιθανός εντοπισμός ενεργειακών κοιτασμάτων στον Αρκτικό Ωκεανό αποτελεί ζήτημα εξέχον σημασίας για την εξωτερική πολιτική της εικόνα-ισχύ.⁵⁹ Με δημοσίευση κυβερνητικού εγγράφου η ρωσική κυβέρνηση το 2009 εξέδωσε σχέδιο σχετικά με τις θεμελιώδεις αρχές τις Ρωσίας έναντι της Αρκτικής περιοχής και υπογράμμισε ότι πρόκειται να δημιουργήσει ένοπλη ειδική ομάδα για την προστασία των συμφερόντων της, πολιτικών και οικονομικών, στην περιοχή της Αρκτικής. Στο σχέδιο αυτό επίσης η Ρωσία έδωσε βαρύτητα στην οριοθέτηση της αρκτικής ρωσικής υφαλοκρηπίδας.

Το Σεπτέμβριο του 2008, σε μία συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της χώρας, ο τότε πρόεδρος της Ρωσίας Dmitry Medvedev αναφέρει μέσα σε άλλα την σημασία της υφαλοκρηπίδας καθώς αποτελεί την εγγύηση της ρωσικής ενεργειακής ασφάλειας. Μέσω των λεγόμενων αυτών μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η Ρωσία με την εξασφάλιση της επιρροής της στην Αρκτική περιοχή θα καταφέρει να ξαναμπεί στο γεωπολιτικό παιχνίδι των ισχυρών. Παρά τα

---

⁵⁶ Η Μόσχα κατά κάποιο τρόπο διασφαλίζει την άμεση επίθεση που θα μπορούσε να κάνει στις ΗΠΑ, εξασφαλίζοντας την «αποτροπή».

⁵⁷ Rebecca Pincus & Saleem H. Ali, «Have you been to 'The Arctic'? Journal Polar Geography 2016

⁵⁸ Emmerson Ch., «Russia Arctic Opening», Foreign Policy

⁵⁹ Nikolaj, Petersen, «The Arctic a New Arena for Danish Foreign Policy: The Ilulissat Initiative and its Implications» Danish Foreign Policy 2009,

εσωτερικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ρωσία, όπως οικονομικά, δημογραφικά και ζητήματα εκσυγχρονισμού των ενόπλων δυνάμεων, κάνει έντονες προσπάθειες για να επανέλθει ως μια μεγάλη δύναμη στην διεθνή σκηνή,⁶⁰ η επιθυμία της είναι να αποκτήσει ξανά την ισχύ του παλαιού παρελθόντος της ΕΣΣΔ.⁶¹ Η επανάκτηση της ισχύος της Ρωσίας είναι κάτι το οποίο κυρίως το επιθυμεί ο λαός, για αυτό λοιπόν η Μόσχα χαράζει μια συγκεκριμένη πορεία πλεύσης σχετικά με την εξωτερική της πολιτική βάση της οποίας,

1. Επιθυμεί την αναγνώριση της από τα υπόλοιπα κράτη του διεθνούς συστήματος ως μεγάλη δύναμη, επιδιώκει λοιπόν να επεκτείνει τα σύνορα της από τον Αρκτικό ωκεανό, το νότιο Καύκασο, τη Λευκορωσία, την Ουκρανία και την κεντρική Ασία.⁶²
2. Η Ρωσία νιώθει το ΝΑΤΟ να βρίσκεται ξανά στην «αυλή» της και αυτό δεν της αρέσει καθόλου, προσπαθεί λοιπόν με κάθε μέσο να αποδυναμώσει το ΝΑΤΟ στηρίζοντας ακόμα και την ανάπτυξη ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, καθότι θεωρεί ότι δεν κινείται εχθρικά εναντίον της.
3. Έχει θέσει σαν βασική της προτεραιότητα να προστατεύει αλλά και να επεκτείνει της ενεργειακές πηγές της καθώς αποτελούν για αυτή μια από τις πιο σημαντικές πηγές πλούτου για την Ρωσία. Όπως έχουμε προαναφέρει η ενέργεια τον 21^ο αιώνα θα αποτελέσει ένα από τα «κλειδιά» για την απόκτηση ισχύος στην διεθνή σκακιέρα αλλά και θα εξασφαλίζει στα κράτη που θα την κατέχουν ένα βασικό «εργαλείο» άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

Η Μόσχα επέβαλλε πρόταση για επέκταση της ΑΟΖ της το 2001 στην διεθνή επιτροπή σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της πέραν των 200ναυτικών μιλίων, ωστόσο αυτή απορρίφθηκε εξαιτίας των ελλείπει επιστημονικών στοιχείων που προσκόμισε. Έπειτα από δύο νέες ερευνητικές αποστολές η Ρωσία υπέβαλε εκ νέου αίτημα για την υφαλοκρηπίδα στην επιτροπή το 2013. Η Δανία και η Γροιλανδία υπέβαλαν αντίστοιχο αίτημα το 2014. Στη σύμβαση των Ηνωμένων εθνών για το δίκαιο της θάλασσας το 1982 ορίζεται ότι χώρες με κυριαρχικά δικαιώματα στα χωρικά τους ύδατα δικαιούνται να ορίζουν

⁶⁰ Μπόση Μαιρή, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα 2018

⁶¹ Roi L. M., «Russia: The Greatest Arctic Power?», Journal of Slavic Military Studies, Routledge, 2010

⁶² Dimitrakopoulos S., Liaropoulos A., «Russia National Security Strategy 2020. A Great Power in the Making?», Caucasian Review of International Affairs, 2010

την Αποκλειστική Οικονομική τους Ζώνη στα 200ναυτικά μίλια, ωστόσο σε περιπτώσεις που η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα επεκτείνεται πέρα του προκαθορισμένου ορίου η ΑΟΖ μπορεί να επεκταθεί μέχρι τα 350 ναυτικά μίλια και η χώρα να έχει τον πλήρη έλεγχο των φυσικών πόρων που περιλαμβάνονται σε αυτή. Σήμερα δύο είναι μόνο οι ρώσικες εταιρίες με δικαίωμα εξερεύνησης και εξόρυξης στην περίμετρο της ρωσικής αρκτικής υφαλοκρηπίδας, η Gazprom και η Rosneft.

Στόχος της Gazprom είναι η ετήσια παραγωγή διακοσίων δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου και δέκα εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου έως το 2030. Η Gazprom αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους ενεργειακούς εξαγωγείς της Ρωσίας και τροφοδοτεί σχεδόν ολόκληρη την Ευρώπη. Βασικοί στόχοι της εταιρείας, 1. Οι παράκτιοι αγωγοί Nord Stream και South Stream βρίσκονται υπό κατασκευή. 2. η εκμετάλλευση του κοιτάσματος πετρελαίου (Prirazlomnoye) στην θάλασσα PENCHORA. 3. Το πρόγραμμα (Shtokman)⁶³ στην θάλασσα Barents to 2016⁶⁴. 4. Η ανάπτυξη των δύο κοιτασμάτων πετρελαίου στην χερσόνησο Yamal. Τέλος πρέπει να αναφέρουμε την νέα σιδηροδρομική γραμμή που χρηματοδοτεί η Gazprom η οποία θα συνδέει τη χερσόνησο Yamal με το υπόλοιπο σιδηροδρομικό δίκτυο της Ρωσίας.⁶⁵

Η Rosneft αποτελεί την ηγετική δύναμη της βιομηχανίας πετρελαίου στην Ρωσία, και βρίσκεται ανάμεσα στις παγκόσμιες βιομηχανίες πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η εταιρία δραστηριοποιείται κυρίως στην περιοχή Arkhangelsk στη Βορειοδυτική Ρωσία όπου εξάγει ποσότητες πετρελαίου της οποίας στην συνέχεια της εξάγει σε Ευρώπη και ΗΠΑ.

Το Ρώσικο Υπουργείο Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων προώθησε την διαδικασία αδειοδότησης ξένων εταιρειών για την ανάπτυξη και εκμετάλλευση ενεργειακών κοιτασμάτων, προσελκύοντας με αυτό τον τρόπο ξένες επενδύσεις και ανοίγοντας έναν δίαυλο «εκτόνωσης» θα λέγαμε του ενεργειακού πλούτου και σε άλλα κράτη, πράγμα το οποίο πιθανόν να βοηθήσει την Ρωσία σε επίπεδο διαπραγματεύσεων σχετικά με την αναγνώριση των συμφερόντων της στην περιοχή της Αρκτικής.

⁶³ Η έκταση του προγράμματος Shtokman τοποθετείται 500χιλ από την ακτή του Μπαρεντς στην Ρωσία και υπολογίζεται να περιέχει 3,9 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, Πηγή: The Shtokman Project,

⁶⁴ Κέκος Νικόλαος, «Αρκτική: Μια νέα μέση Ανατολή;», PowerPolitics.eu, 2018, / <https://powerpolitics.eu/αρκτική-μια-νέα-μέση-ανατολή>,

⁶⁵ Πηγή: reindeerblog.org

Παρά της επίσημες δηλώσεις της Ρωσίας, βάση των οποίων, πρωταρχικός της σκοπός είναι η ειρηνική επίλυση των όποιων διαφορών επί της ρώσικης υφαλοκρηπίδας με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη, η ανακοίνωση της Μόσχας το 2009 περί αυξήσεως στρατιωτικής παρουσίας στο Βορρά για την εξασφάλιση της προστασίας των πλουτοπαραγωγικών της πόρων στην αρκτική περιοχή αφήνει ανοικτά ερωτήματα. Οι προτεραιότητες που θέτει σχετικά με την εξωτερική της πολιτική επηρεάζουν άμεσα όχι μόνο τις συνοριακές χώρες αλλά το σύνολο των κρατών του διεθνούς συστήματος, κατά συνέπεια η Ρωσία δεν απασχολεί μόνο την ασφάλεια των κρατών του αρκτικού κύκλου αλλά απασχολεί ένα ευρύτερο σύνολο της παγκόσμιας πολιτικής. Η ρωσική κυβέρνηση για να μπορέσει να αποκτήσει την ισχύ που χρειάζεται θα δώσει μεγάλη βαρύτητα στην εκμετάλλευση του αρκτικού πλούτου άλλα και όχι μόνο, μέσω των νέων θαλάσσιων οδών, η γεωπολιτική της σημασία στα σύνορα της αποκτάει νέα βαρύτητα. Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να τονίσουμε ότι ο Αρκτικός κύκλος έκτος από τα οικονομικά κίνητρα που εξασφαλίζει στην Ρωσία, παράλληλα της εξασφαλίζει και στρατιωτικά, καθώς η στρατηγική σημασία της περιοχής παραμένει ιδιαίτερα σημαντική, ρώσικες βάσεις με πυρηνικές δυνατότητες παραμένουν στην περιοχή του Αρκτικού κύκλου από την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου μέχρι και σήμερα.

Για τον 21^ο αιώνα η Αρκτική περιοχή παραμένει ζωτικής σημασίας για την Ρωσική στρατηγική εξωτερική πολιτική, αρχικά για τον ορυκτό πλούτο της καθώς και για τους νέους σημαντικούς διαύλους επικοινωνίας μεταξύ Ειρηνικού και Ατλαντικού ωκεανού, σημαντικό δε γεγονός αποτελούν οι στρατιωτικές βάσεις για τα πυρηνικά της υποβρύχια.⁶⁶ Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας θα βασιστεί πάνω στις σχέσεις στις αρχικά με το NATO και στην συνέχεια με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη, τυχόν εντάσεις μεταξύ Ρωσίας και NATO θα επιβαρύνουν τις γενικότερες σχέσεις στην περιοχή, δημιουργώντας ένα αρνητικό κλίμα σε ένα αρκετά πλέον «τρωτό» περιβάλλον.

---

⁶⁶ Atland K., «Russia's Armed Forces and the Arctic: All Quiet on the Northern Front?», Contemporary Security Policy, Routledge, 2011

Η.Π.Α.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής θα λέγαμε ότι χρησιμοποιούν μια πιο σκληρή «γλώσσα» ορίζοντας τα συμφέροντα τους, κρίνοντας από τον τρόπο αντιμετώπισης του αρκτικού κύκλου και των υπόλοιπων χωρών της περιοχής. Οι ΗΠΑ για να μπορέσουν να διατηρήσουν την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία και ισχύς τους, χρησιμοποιούν πολλές φορές κάθε μέσω που διαθέτουν, διπλωματικό, στρατιωτικό για να επιτύχουν αυτό που θέλουν, είναι αυτό που θα έλεγε κανείς χρησιμοποιώντας όρους διεθνών επιστημών, κάνουν χρήση soft και hard power, εναλλάσσοντας κάθε φορά την στρατηγική που ακολουθούν ανάλογα την κίνηση του «αντιπάλου» της. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι οι ΗΠΑ σε θέματα ζωτικής σημασίας για αυτήν, όπως ο Αρκτικός Κύκλος χρησιμοποιεί την στρατηγική που χρησιμοποιούσε κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου. Οι ΗΠΑ έχουν θέσει τα όρια στη συμμετοχή τους, σχετικά με την συνεργασία και τα συμφέροντα τους έναντι άλλων κρατών, όσον αφορά το Αρκτικό Συμβούλιο.

Το 1985 με απόφαση του προέδρου των ΗΠΑ Ρέιγκαν και με ψήφισμα από το Κογκρέσο, δημιουργήθηκε η Επιτροπή των ΗΠΑ για την έρευνα στον Αρκτικό Κύκλο, η Επιτροπή είχε σαν βασικά της καθήκοντα, 1. Με σεβασμό πάντα στο οικοσύστημα της Αρκτικής, θα εγκαθίδρυε την εθνική της πολιτική και τους στόχους της, οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την δημιουργία ομοσπονδιακού σχεδίου βάση του οποίου θα μελετηθούν τα ενεργειακά κοιτάσματα και ο ορυκτός πλούτος της περιοχής γενικότερα και το οικοσύστημα της περιοχής. 2. Η προώθηση της επιστημονικής έρευνας στην Αρκτική μέσω της συνεργασίας της με το Συμβούλιο Εθνικής Επιστήμης και Τεχνολογίας. 3. Η συνεργασία με αυτόχθονες πληθυσμούς της Αρκτικής και ο συντονισμός ανάπτυξης εθνικών προγραμμάτων στην περιοχή του αρκτικού κύκλου.⁶⁷ Οι ΗΠΑ δεν δρουν μεμονωμένα σχετικά με τις αποφάσεις της συγκεκριμένης Επιτροπής, αλλά διαμορφώνουν αποφάσεις στο πλαίσιο συνεργασίας με την διοίκηση της Αλάσκας.

---

⁶⁷ USARC, United States Arctic Research Commission, /https://www.arctic.gov/about_usarc.html

Οι ΗΠΑ είναι ένα από τα μοναδικά κράτη που δεν υπέγραψαν ούτε επικύρωσαν την UNCLOS. Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ πολλές φορές κινούνται βάση των διατάξεων της καθώς την θεωρούν πηγή εθιμικού Διεθνούς Δικαίου. Ο πρώην πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Barack H. Obama υποστήριξε την UNCLOS και ήταν πρόθυμος να υπογράψει την συνθήκη, παρόλα αυτά λόγω πιέσεων από την Γερουσία δεν τα κατάφερε.⁶⁸ Η επιθετική στάση του νέου προέδρου των ΗΠΑ Donald John Trump σχετικά με την εξωτερική πολιτική, οδηγεί σε κλιμάκωση της κατάστασης της περιοχής, παρά το γεγονός ότι μια πολιτική συνεργασίας στην περιοχή είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ.

Οι βασικές επιδιώξεις των ΗΠΑ στην περιοχή θα αναφέρονταν ως εξής,

1. Να αποκτήσουν την προεδρία του Αρκτικού Συμβουλίου από τον Καναδά, παρά την μειωμένη ισχύς της συγκεκριμένης θέσης, οι ΗΠΑ θα είχαν την δυνατότητα να προωθούν τα οικονομικά συμφέροντα τους στην περιοχή.
2. Σημαντική προτεραιότητα για τις ΗΠΑ είναι η ασφάλεια στην Αρκτική περιοχή καθώς και στο Συμβούλιο του NATO στην Βαρσοβία και αυτό γιατί οι ΗΠΑ επιδιώκουν το NATO να έχει μια συντονισμένη πολιτική σχετικά με την ασφάλεια της αρκτικής περιοχής.
3. Επίσης, η ελευθερία του τουρισμού και της ναυσιπλοΐας θα ωφελήσει το σύνολο των κρατών της αρκτικής. Μιλάμε λοιπόν για μια «ελευθερία» της αγοράς στην περιοχή.
4. Η διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων και υδάτων, αποτελεί σημαντική επιδίωξη των ΗΠΑ, καθώς κατοχυρώνοντας τα εθνικά τους ύδατα θα επωφεληθούν οικονομικά.
5. Η στρατιωτικοποίηση της Αρκτικής περιοχής από την Ρωσική κυβέρνηση εξαναγκάζει τις ΗΠΑ να ακολουθήσουν παρόμοια τακτική για την εξασφάλιση της ισορροπίας στην περιοχή.⁶⁹

Το 1867 οι ΗΠΑ προχωρούν στην αγορά της περιοχής της Αλάσκας από την Ρωσική κυβέρνηση. Με το κράτος της Αλάσκας οι ΗΠΑ καταφέρνουν να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους και να αποκτήσουν μια θέση ισχύος στην

---

⁶⁸ The Diplomat, «U.S Ratification of the Law of the Sea Convention», 2017

⁶⁹ Luke Coffey, Daniel Kochis and Brian Slattery, «Top Five U.S Policy Priorities for the Arctic in 2016», The heritage Foundation, 2016

Αρκτική περιοχή. Μελέτες έχουν δείξει ότι στην περιοχή της Αλάσκας υπάρχουν περίπου είκοσι τρία δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και εκατόν οκτώ κυβικά φυσικού αερίου.⁷⁰ Σχεδόν ο μισός πληθυσμός της περιοχής της Αλάσκας εργάζεται στο τομέα της ενέργειας, καθότι το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων του κράτους καλύπτεται από τα ενεργειακά κοιτάσματα (κυρίως πετρέλαιο). Με την συνεχόμενη αύξηση της ζήτησης του φυσικού αερίου έναντι του πετρελαίου το κράτος της Αλάσκας πολύ πιθανό να αναγκαστεί να καταργήσει κάποιους παλαιούς αγωγούς, μέσω των οποίων γίνεται κυρίως η μετακίνηση του πετρελαίου και να κατασκευάσει κάποιους νέους.

Βασικός στόχος των ΗΠΑ είναι να μπορούν να παρέχουν ενεργειακή ασφάλεια σε όλες τις πολιτείες και να εξασφαλίζουν αξιόπιστες και διατηρήσιμες πηγές ενέργειας για μελλοντική χρήση. Οι ΗΠΑ αποτελούν έναν πρωτοπόρο, καθώς έχουν αναπτύξει μια πλούσια γκάμα δραστηριοτήτων, φιλικών προς το περιβάλλον, που έχουν να κάνουν με τον τομέα της ενέργειας, επί παραδείγματι, το 2001 οι ΗΠΑ προώθησαν στο μέγιστο βαθμό, την αναζήτηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με μηδενική εκπομπή ρύπων.⁷¹ Το 2013 οι ΗΠΑ σχεδίασαν την Νέα Εθνική Στρατηγική μέσω του οποίου η κυβέρνηση των ΗΠΑ έθεσε κάποιους νέους στόχους οι οποίοι αναφέρονταν ως εξής,

1. Έρευνα και ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
2. Συνεργασία ιδιωτικού και δημόσιου τομέα για την υποστήριξη του σχεδίου σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
3. Υποστήριξη για την δημιουργία προγραμμάτων ενέργειας όπως το, Office of Indian Energy's Alaska Strategic Technical Assistance Response Team Program.⁷²
4. Επενδύσεις σχετικά με την έρευνα και την ανάπτυξη των τεχνολογικών μέσων εξόρυξης ενέργειας.

Βάση της Εθνικής Στρατηγικής του 2013 η ασφάλεια καλύπτει ένα ευρύτερο πλαίσιο οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως, εξόρυξη πόρων, αλιεία, το εμπόριο,

---

⁷⁰ Ebinger Charles John P. Banks Alisa Schackmann, «Offshore Oil and Gas Governance in the Arctic a leadership Role for the U.S.», Energy Security Initiative at Brookings, 2014

⁷¹ IAEA, INIS, International Nuclear information system, /https://inis.iaea.org

⁷² Αφορά πρόγραμμα μέσω του οποίου οι ΗΠΑ εξασφαλίζουν την ανάπτυξη ενεργειακών στρατηγικών σχεδίων με την προσφορά των εγγενών κατοίκων της περιοχής της Αλάσκας, μέσω της διεξαγωγής προγραμμάτων ενεργειακής ευαισθητοποίησης άλλα και κατάρτισης και την επιδίωξη νέων ευκαιριών ενεργειακής απόδοσης.

η επιστημονική έρευνα και η εθνική άμυνα. Η Εθνική Στρατηγική δηλώνει ότι οι ΗΠΑ αποτελούν ένα Αρκτικό έθνος το όποιος επιδιώκει, να διατηρεί την περιοχή του αρκτικού κύκλου σταθερή και χωρίς συγκρούσεις, όπου τα κράτη θα λειτουργούν σε ένα κλίμα συνεργασίας και εμπιστοσύνης για την καλύτερη ανάπτυξη των ενεργειακών και οικονομικών πόρων, χρησιμοποιώντας πάντοτε ένα βιώσιμο τρόπο κατάλληλο για το περιβάλλον. Έτσι, οι στρατιωτικοί στόχοι των ΗΠΑ στην περιοχή της Αρκτικής υποστηρίζουν τα ευρύτερα συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας που διατυπώθηκε στην Εθνική Στρατηγική και στην Περιφερειακή Πολιτική της Αρκτικής. Λόγω του πολυπολικού διεθνούς συστήματος, η επίτευξη διαχείρισης των πόρων της Αρκτικής πιθανών να ισορροπήσει στρατηγικά τις προκλήσεις ασφάλειας σε άλλες περιοχές. Βασικός στόχος του Υπουργείου Άμυνας είναι να προσλαμβάνει τυχόν αναδυόμενες προκλήσεις στην Αρκτική και να εντοπίζει ευκαιρίες μέσω των οποίων θα προωθεί τους στόχους της εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ.⁷³

Η στρατηγική των ΗΠΑ για την Αρκτική θα μπορούσε να συνοψιστεί ως εξής,

- Ενίσχυση της ικανότητας των αμερικάνικων ενόπλων δυνάμεων να υπερασπίζονται τα συμφέροντα και την κυριαρχία των ΗΠΑ στην περιοχή.
- Ενίσχυση της αποτροπής στο εσωτερικό και εξωτερικό της περιοχής του αρκτικού κύκλου.
- Ενίσχυση συμμαχιών.
- Διατήρηση ελευθέρων θαλασσών στην Αρκτική.
- Συνεργασία δημόσιων, ιδιωτικών και διεθνών εταιρών για την ευαισθητοποίηση των κρατών στην περιοχή της Αρκτικής.
- Εξέλιξη των υποδομών και των δυνατοτήτων των ΗΠΑ σε παραλληλισμό με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες και ανάγκες της περιοχής.
- Υποστήριξη σε τοπικές πολιτικές αρχές.
- Συνεργασία με οργανισμούς και άλλα κράτη για την προστασία του περιβάλλοντος.

---

⁷³ The White House, «National Strategy For The Arctic Region», Washington, 2013

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ανά περιόδους κινούνται σε διαφορετικά επίπεδα σε σχέση με την Αρκτική, ακολουθώντας διαφορετικές στρατηγικές και εναλλάσσοντας διαφορετικά σχέδια, εξακολουθούν να έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για την περιοχή του Αρκτικού κύκλου. Σίγουρα ο τεράστιος ορυκτός πλούτος και όχι μόνο, τοποθετεί τα ζητήματα της περιοχής του Αρκτικού Κύκλου, στις πρώτες θέσεις της ατζέντας της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων πολιτειών. Η Αρκτική σήμερα, θα μπορούσε πολύ εύκολα να αποτελέσει μια νέα περιοχή αναζωπυρώσεως του Ψυχρού πολέμου καθώς αποτελεί μια περιοχή όπου τα δύο κράτη ΗΠΑ και Ρωσία βρίσκονται στο επίκεντρο των εξελίξεων.

Καναδάς.

Πρόκειται για μία χώρα η οποία συνορεύει άμεσα με τον Αρκτικό κύκλο πράγμα το οποίο σημαίνει ότι ο Καναδάς δεν είναι μόνο μια χώρα μέλος του Αρκτικού συμβουλίου αλλά είναι μια χώρα με πολλά συμφέροντα στην περιοχή. Η κυβέρνηση του Καναδά αντιμετωπίζει την περιοχή του αρκτικού κύκλου σαν κομμάτι δικής του εδαφικής οντότητας. Η Αρκτική περιοχή του Καναδά αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της εδαφικής υπόστασης της χώρας, είναι ακατοίκητη και αποτελεί το «Buffer zone» για την προστασία από πιθανές απειλές.⁷⁴ Για αυτό το λόγο ο Καναδάς έχει στραμμένο συνεχώς το βλέμμα του στις κινήσεις της Μόσχας, παρακολουθώντας όχι μόνο τυχόν οικονομικές δραστηριότητες της στην περιοχή του αρκτικού κύκλου αλλά και τυχόν στρατιωτικές δραστηριότητες οι οποίες πιθανών να απειλούν έμμεσα τα ζωτικά συμφέροντα του Καναδά.

Με το λιώσιμο των πάγων και την αύξηση της προσβασιμότητας στην περιοχή δημιουργείται η δυνατότητα για την εκμετάλλευση νέων πόρων και νέα οικονομικά κέρδη, ωστόσο ο Καναδάς γνωρίζει πολύ καλά ότι τέτοιου είδους γεγονότα και δραστηριότητες κρατών οδηγούν πολλές φορές σε συγκρούσεις, καθώς και σε αύξηση παράνομων δραστηριοτήτων. Για αυτούς του λόγους ο Καναδάς επιδιώκει, 1. ένα σταθερό περιβάλλον, 2. ξεκάθαρα σύνορα ανάμεσα στα κράτη που απαρτίζουν τον Αρκτικό Κύκλο, 3. υγιές εμπόριο, 4. παραγωγικά

⁷⁴ Μπόση Μαίρη, « Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα, 2018.

οικοσυστήματα και τέλος δυνατές κοινότητες στις βόρειες περιοχές. Το 2008 ο τότε πρωθυπουργός του Καναδά Stephen Harper εξέδωσε το σχέδιο της Βόρειας Στρατηγικής του Καναδά, βάση του οποίου η κυβέρνηση του Καναδά οφείλει να,

1. Διασφαλίσει την εθνική του κυριαρχία.
2. Να προωθήσει την οικονομία και την κοινωνική ανάπτυξη, στον όποιο εναπόκεινται και τα ενεργειακά ζητήματα της περιοχής.
3. Η προστασία του περιβάλλοντος.
4. Η βελτίωση της Βόρειας διοίκησης.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι στο Βόρειο σημείο του Καναδά η θερμοκρασία έχει αυξηθεί κατά μέσο όρο 2,3 βαθμούς Κελσίου και ως το τέλος του αιώνα ενδέχεται να φτάσει και τους έξι βαθμούς. Αποτέλεσμα αυτού είναι ο αυστηρός φόρος που επέβαλε ο νέος πρωθυπουργός του Καναδά Τζάστιν Τρίντο, σχετικά με την εκπομπή αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Με βάση το Διεθνές Δίκαιο και το δίκαιο της θάλασσας, κάθε κράτος έχει δικαίωμα να εξερευνήσει και να εκμεταλλευτεί οτιδήποτε βρίσκεται στην αποκλειστική ζώνη κυριαρχίας του. Όσον αφορά την Αρκτική, έχει θεσπιστεί ειδική νομολογία σχετικά με τα παράκτια κράτη βάση της οποίας επιτρέπεται στα κράτη να έχουν δικαιώματα στην περιοχή και πέραν της ΑΟΖ τους. Ο Καναδάς κατέχει σχεδόν από τις μεγαλύτερες ποσότητες πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή του ποταμού Mackenzie ο οποίος καταλήγει στην Beaufort Sea.⁷⁵ Η κυβέρνηση του Καναδά για ζητήματα που αφορούν την ενέργεια θέσπισε το Εθνικό Συμβούλιο για την Ενέργεια (National Energy Board), το οποίο λειτουργεί υπό τις εντολές του COGOA (Canada Oil and Gas Operations Act). Το COGOA καθοδηγεί όλες της δραστηριότητες στα νερά της Αρκτικής αναζητώντας τρόπους για την διατήρηση της ασφάλειας και της υγείας, τον σχεδιασμό και τις συγκεκριμένες διαδικασίες που θα πρέπει να ακολουθηθούν για την εξόρυξη. Το 2010, ο Καναδάς για πρώτη φορά θέτει το ζήτημα εξόρυξης και αξιοποίησης των φυσικών πόρων της Αρκτικής, ζητώντας διεθνή αναγνώριση για τα ενεργειακά κοιτάσματα που βρίσκονται στα ύδατα του. Αποτέλεσμα αυτού ήταν μέχρι το 2012 να έχουν εκδοθεί από την κυβέρνηση περίπου εκατόν πενήντα δύο άδειες σε

---

⁷⁵ Charles Ebinger John P. Banks Alisa Schackmann, «Offshore Oil and Gas Governance in the Arctic a Leadership Role for the U.S» Energy Security Initiative at Brookings, 2014.

ιδιωτικές εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου, στις όποιες μόνο οι δύο αφορούσαν παραγωγικές διαδικασίες και οι υπόλοιπες αφορούσαν κυρίως διαδικασίες εξερεύνησης. Το 2013 δύο μεγάλες εταιρίες η ExxonMobil και η BP αναλαμβάνουν το έργο σε δύο περιοχές, στο Ajurak και στο Pokak, το οποίο ήταν ένα από τα μεγαλύτερα έργα εξόρυξης του Καναδά και έφτανε μέχρι 1500 μέτρα βάθος.⁷⁶ Τα κράτη της Ασίας ενδιαφέρονται κυρίως για το φυσικό αέριο, για αυτό το λόγω η κυβέρνηση του Καναδά αποφάσισε να κατασκευάσει έναν αγωγό στην περιοχή Mackenzie ο οποίος θα μεταφέρει φυσικό αέριο από τον Καναδά στην βρετανική Κολομβία, μειώνοντας έτσι δραστικά και τα κόστη μεταφοράς δια θαλάσσης προς την Ασία.⁷⁷ Ένα μεγάλο ποσοστό παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου πηγαίνει στις ΗΠΑ, σημαντικό λοιπόν για τις δυο χώρες είναι να διατηρούν μια καλή συνεργασία, χωρίς εντάσεις και συγκρούσεις.

Ο Καναδάς είναι μια χώρα που προωθεί όσο το δυνατόν περισσότερο την διακρατική συνεργασία στην Αρκτική, με την ταυτόχρονη προώθηση των διεκδικήσεων της επί της επέκτασης της υφαλοκρηπίδας καθώς και με την επιβολή υποχρεωτικών περιβαλλοντολογικών μέτρων. Ωστόσο ο Καναδάς ενισχύει την στρατιωτική του παρουσία στην Αρκτική, εγκαθιστώντας εταιρεία εφεδρικού στρατού στην περιοχή «Yellowknife» και παράλληλα επεκτείνει τις επίλεκτες καναδικές δυνάμεις (Canadian Rangers) οι οποίοι προέρχονται από τις βόρειες κοινότητες των αυτοχθόνων πληθυσμών.

Η κυβέρνηση του Καναδά φυσικά αντιλαμβάνεται το μεγάλο γεωπολιτικό παιχνίδι που πρόκειται να «παιχτεί» στην Αρκτική και για αυτό το λόγω, παρά τις όσες αναφορές της, στην συνεργασία μεταξύ των παράκτιων αρκτικών κρατών, δεν ξεχνά να κάνει εμφανή την στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή.

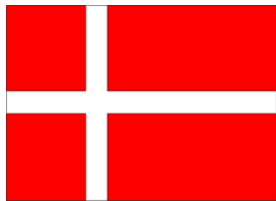
Επιστημονικός συνεργάτης του «Ινστιτούτου Άμυνας και Εξωτερικών του Καναδά» κάνει λόγο για τις έννοιες διπλωματία και άμυνα και επικαλείται την φράση του Clausewitz ότι, «ο πόλεμος δεν είναι παρά η συνέχιση της διπλωματίας με άλλα μέσα». Επιπλέον αξίζει να σημειώσουμε ότι η Shelagh Grant (καναδή συγγραφέας), θέτει το ερώτημα στο βιβλίο της «Polar Imperative», κατά πόσο η

---

⁷⁶ Charles Ebinger John P. Banks Alisa Schackmann, «Offshore Oil and Gas Governance in the Arctic a Leadership Role for the U.S.» Energy Security Initiative at Brookings, 2014.

⁷⁷ Charles Ebinger John P. Banks Alisa Schackmann, «Offshore Oil and Gas Governance in the Arctic a Leadership Role for the U.S.» Energy Security Initiative at Brookings, 2014.

προστασία της Αρκτικής συμβαδίζει με της επίσημες δηλώσεις της κυβέρνησης του Καναδά για την δημιουργία ενός υγιή και ασφαλή Βορρά από την στιγμή που οι επενδυτικές εταιρίες ενέργειας του Καναδά, στην πλειοψηφία τους, δεν δείχνουν να συγκλίνουν προς αυτή την κατεύθυνση. Η Shelagh συμπεραίνει στο τέλος του βιβλίου της ότι, ο βασικός στόχος του Καναδά είναι η επίτευξη της κυριαρχίας του στην Αρκτική και η ενδυνάμωση της παρουσίας του στα αρκτικά ύδατα.⁷⁸

Δανία – Γροιλανδία.

Ένα από τα πέντε ποίο σημαντικά αρκτικά κράτη, εξαιτίας της Γροιλανδίας, είναι η Δανία. Η Γροιλανδία έγινε αποικία της Δανίας το 1814 και παρά το δημοψήφισμα από το γροιλανδικό λαό για απόκτηση περισσότερων αρμοδιοτήτων στην τοπική τους διακυβέρνηση, και την παραχώρηση των αρμοδιοτήτων αυτών από την κυβέρνηση της Κοπεγχάγης το 1979, η Δανία συνεχίζει να έχει το πρώτο ρόλο σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, οικονομίας, ασφάλειας, άμυνας της Γροιλανδίας.

Το 2004 η Δανία γίνεται μέλος της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και αυτόματα της δίνεται διορία έως το 2014 να προσδιορίσει το εύρος και τα όρια της αρκτικής της υφαλοκρηπίδας. Η Δανία παρουσιάζει ως προέκταση της υφαλοκρηπίδας της πέντε σημεία γύρω από τα νησιά Faroes διακόσια ναυτικά μίλια από την Γροιλανδία, με την κυβέρνηση της Δανίας να υποστηρίζει ότι η υποθαλάσσια οροσειρά Lomonosov είναι μέρος της γροιλανδικής υφαλοκρηπίδας.⁷⁹ Παρόλα αυτά, η Δανία είναι το τελευταίο παράκτιο κράτος της Αρκτικής που ανήγγειλε την αρκτική της στρατηγική το 2011, με το τίτλο « Η αρκτική Στρατηγική του Βασιλείου της Δανίας για το 2011-2020». Τα πιο βασικά σημεία της αρκτικής δανέζικης στρατηγικής θα εστιάσουν, στην ειρηνική βιώσιμη ανάπτυξη της αρκτικής περιοχής με τον κατάλληλο σεβασμό στο περιβάλλον. Η

⁷⁸ Grant, Shelagh D.

⁷⁹ Πηγή: https://a76.dk/lng_uk/main.html

κυβέρνηση της Δανίας ανέφερε για τις νέες ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην περιοχή της Αρκτικής με το λιώσιμο των πάγων εστιάζοντας με αυτό τον τρόπο στα οικονομικά οφέλη της περιοχής. Φυσικά ο «δούρειος ίππος» της Δανίας είναι η Γροιλανδία, η οποία έχει μια από τις εγγύτερες ακτογραμμές στο Βόρειο Πόλο.

Η Δανία δίνει ιδιαίτερο βάρος στην ευημερία των τοπικών πληθυσμών της Αρκτικής, οι οποίοι ζουν στην Γροιλανδία, με βασική τους δραστηριότητα την αλιεία.⁸⁰ Η κυβέρνηση της Δανίας μέσω της παροχής της δυνατότητας των αποφάσεων σχετικά με τις ενεργειακές δραστηριότητες στον τοπικό πληθυσμό της Γροιλανδίας, καταφέρνει να κερδίζει την εύνοια τους πράγμα το οποίο διευκολύνει την προώθηση των δανέζικων επιχειρηματικών συμφερόντων στην Γροιλανδία. Ωστόσο η δανέζικη κυβέρνηση, προσπαθεί να δίνει «όσο τόσο» χρειάζεται για την αποφυγή μιας πλήρους ανεξαρτητοποίησης της Γροιλανδίας και δημιουργώντας ένα καινούργιο παίχτη στην σκακιέρα της αρκτικής περιοχής.

Για την Δανία προτεραιότητα αποτελεί η ασφαλής ναυσιπλοΐα, πράγμα το οποίο προϋποθέτει σίγουρα την διεθνή συνεργασία. Οι στρατιωτικές δυνάμεις της Δανίας έχουν ήδη αναλάβει καθήκοντα τα οποία σχετίζονται με την διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή.

Η Γροιλανδία βρίσκεται σε καθεστώς αυτοδιάθεσης, πιο συγκεκριμένα, η Δανία το 1979 παραχωρεί σχετική αυτονομία στην Γροιλανδία και το 2008 με δημοψήφισμα των γροιλανδών, η Γροιλανδία από καθεστώς αυτοδιακυβέρνησης περνά σε καθεστώς αυτονομίας με συγκατάθεση της κυβέρνησης της Δανίας το 2009. Βάση το νέο καθεστώς, η Γροιλανδία έχει πλήρης δυνατότητα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του νησιού. Το 2010 η Γροιλανδία παραχωρεί σε επτά ξένες εταιρείες άδειες έρευνας και εξόρυξης. Θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει τα συγκεκριμένα γεγονότα ως, τα πρόθυρα μιας καπιταλιστικής διείσδυσης πολυεθνικών ξένων εταιριών αναπτύσσοντας σχέσεις εξάρτησης.⁸¹ Ο τοπικός πληθυσμός της Γροιλανδίας βλέπει θετικά την βιομηχανική ανάπτυξη και αξία του νησιού τους να ανεβαίνει με γρήγορους ρυθμούς. Παρόλα αυτά η Γροιλανδία θα πρέπει να εξετάσει με μεγάλη προσοχή το κατά πόσο βρίσκεται σε θέση να καταφέρει να ασκήσει αποτελεσματικά εξωτερική πολιτική και να διεκδικήσει

---

⁸⁰ Hellen, Espersen, Minister of Foreign Affairs of Denmark, «Denmark, Greenland and Faroe Islands launch new Arctic Strategy», 2011

⁸¹ Grant Shelagh, «Polar Imperative, a history of Arctic Sovereignty in North America», D&M Publishers (2010)

συμφέροντα στο Βορρά ως ανεξάρτητο κράτος. Καθώς πρόκειται για ένα νησί με εξήντα χιλιάδες περίπου κατοίκους, με φανερή έλλειψη εμπειρίας σε πολιτικο-στρατιωτικούς τομείς.

Η Δανία παρά το γεγονός ότι έχει διαφορές με άλλα αρκτικά κράτη, όπως τον Καναδά, προσπαθεί να επιλύσει τις διαφορές της χωρίς να ανεβάζει την ένταση. Με πρωτοβουλία του Υπουργείου Εξωτερικών της Δανίας τα πέντε γνωστά κράτη του Αρκτικού κύκλου επικύρωσαν την διακήρυξη του Ilulissat, στην οποία διακήρυξη χρησιμοποιήθηκε το Δίκαιο της θάλασσας ως το ρυθμιστικό πλαίσιο για να διασφαλίσει από την μία τις καλές σχέσεις και την συνεργασία μεταξύ των πέντε κρατών και από την άλλη για να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για τη διευθέτηση των μεταξύ τους διαπραγματεύσεων.

Στην Γροιλανδία από την εποχή του Ψυχρού πολέμου, υπάρχει στρατιωτική βάση των ΗΠΑ, η οποία φυσικά είναι εξοπλισμένη με πυρηνικά όπλα και αναβαθμίστηκε το 2004⁸², όπως ήταν αναμενόμενο αυτή η κίνηση εξόργισε την Ρωσική κυβέρνηση. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι, τα κράτη της αρκτικής περιοχής σχετικά με τις αποφάσεις τους για την παρουσία οπλικών συστημάτων και εξοπλισμών δεν λαμβάνουν υπόψιν τους, τους αυτόχθονες πληθυσμούς της περιοχής και φυσικά δεν τίθεται ζήτημα ερώτησης τους. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί φυσικά αντιδρούν και ζητούν την αναγνώριση των δικαιωμάτων τους περί των λήψεων των αποφάσεων που αφορούν την αρκτική περιοχή.⁸³ Ο πληθυσμός της Γροιλανδίας αποτελείται κυρίως από Ινουιτ, οι αποφάσεις της Δανίας σε θέματα της αρκτικής πολλές φορές τους ωθούν να διεκδικούν ακόμη περισσότερη αυτοτέλεια, πράγμα το οποίο η Δανία δεν θα το ήθελε να συμβεί καθώς η Γροιλανδία όπως αναφέραμε είναι το βασικό εργαλείο της για την διεκδίκηση των συμφερόντων της στην περιοχή. Τέλος θα λέγαμε ότι η Δανία μοιάζει να χρησιμοποιεί μια ήπια ισχύ έναντι του αρκτικού ζητήματος με ταυτόχρονη, ωστόσο, χρήση στρατιωτικών μέσων στο πλαίσιο διακρατικών συνεργασιών με στόχο την δημιουργία σταθερότητας και ασφάλειας στο Βορρά.

---

⁸² Πηγή: <https://www.armscontrol.org/print/1601>.

⁸³ Πηγή: <https://www.itc.ca/circumpolar-inuit-declaration-arctic-sovereignty>

Νορβηγία.

Η Νορβηγία είναι μια από της πιο δραστήριες χώρες στην Αρκτική. Είναι φυσικά μέλος του Αρκτικού Συμβουλίου και έχει ασκεί δικαιώματα στην περιοχή λόγω των νήσων Svalbard. Η Λευκή Βίβλος δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο εξωτερικών της Νορβηγίας το 2003 και αναφερόταν στα εθνικά της συμφέροντα καθώς και για τον ενεργό ρόλο της Νορβηγίας στην περιοχή.⁸⁴ Θέματα ενέργειας, περιβάλλοντος, συγκρούσεων, έρευνας, μεταφορών είναι κάποια από τα ζητήματα που αναφέρονται στην Λευκή Βίβλο, καθώς επίσης γίνεται μια ειδική αναφορά για συνεργασία με την Ρωσική κυβέρνηση. Παρά το γεγονός του ότι η Νορβηγία είναι μέλος του ΝΑΤΟ, με το τέλος του Ψυχρού πολέμου κατάφερε να δημιουργήσει μια υψηλή συνεργασία με τη Ρωσία, θα λέγαμε λοιπόν ότι στην υψηλή στρατηγική της Νορβηγίας αποτυπώνονται οι εξαιρετικές σχέσεις που διατηρεί με τη Ρωσική κυβέρνηση.

Για την Νορβηγία η Αρκτική είναι εξαιρετικά σημαντική όχι μόνο για την αλιεία αλλά και για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Η απόφαση για την μεταφορά του κέντρου των στρατιωτικών επιχειρήσεων από νότια προς τα βόρεια της χώρας, αποδεικνύει την μεγάλη στρατηγική σημασία της Αρκτικής για την Νορβηγία. Μέσω της ενδυνάμωσης και του εκσυγχρονισμού του στρατιωτικού της εξοπλισμού στα αρκτικά της σύνορα, η Νορβηγία φυσικά κάνει σαφή την πρόθεση της για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων της στην περιοχή.⁸⁵ Το 2009 η Νορβηγία δημοσιεύει την έκθεση «New Building Block in the North» στην οποία προσδιορίζει επτά βασικούς τομείς για την Νορβηγία:

1. Ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης σχετικά με το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής και το περιβάλλον.
2. Ενίσχυση της επιτήρησης των θαλάσσιων συνόρων της και της ετοιμότητας σε περίπτωση έκτατου ανάγκης.

⁸⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, «The Norwegian Government's High North Strategy», 2006

⁸⁵ Πηγή: <https://www.barentsobserver.com/norway-to-invest-in-effective-border-guard-service>

3. Ενθάρρυνση της αειφόρου ανάπτυξης.
4. Να συμβάλει όσο το δυνατόν περισσότερο στην χερσαία οικονομική ανάπτυξη των επιχειρήσεων.
5. Ανάπτυξη των υποδομών.
6. Συνέχιση των καλών σχέσεων με την Ρωσία και την διεκδίκηση της κυριαρχίας της στην περιοχή του Αρκτικού.
7. Διασφάλιση του πολιτισμού της και ενίσχυση της διαβίωσης των αυτοχθόνων πληθυσμών.

Μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες πετρελαίου της Αρκτικής καθώς και της Νορβηγίας είναι η Statoil. Η Νορβηγία κατέχει περίπου το 67% των μετοχών της εταιρείας. Η εταιρεία δραστηριοποιείται κυρίως στο κοίτασμα με την ονομασία, Snohvit, και αποτελεί την πρώτη παράκτια δραστηριότητα στην θάλασσα του Μπαρεντς. Η Νορβηγία είναι μια από της ωφελημένες από την Σύμβαση των Ηνωμένων εθνών καθώς είναι από τις χώρες που έχουν προχωρήσει σε συμφωνία με την επιτροπή των Ηνωμένων εθνών σχετικά με τα όρια της υφαλοκρηπίδας της, αλλά όχι μόνο, η Νορβηγία έχει φροντίσει να κλείσει και να διευθετήσει όλες τις διασυνοριακές της διαφορές πριν κάνει την υποβολή σχετικά με την χάραξη των ορίων της υφαλοκρηπίδας στην επιτροπή.⁸⁶

Η Νορβηγική εξωτερική πολιτική βασίζεται κυρίως τις διεκδικήσεις της στο Δίκαιο της θάλασσας, έτσι λοιπόν υποστηρίζει ότι το βασικό στοιχείο της πολιτικής της θα είναι η διεθνής έννομη τάξη καθώς και η συμμόρφωση στους κανόνες και τις αρχές που έχουν συμφωνηθεί από τα κράτη σχετικά με τις θαλάσσιες ζώνες. Το Διεθνές Δίκαιο θα λέγαμε ότι αποτελεί «το κλειδί» για να καταφέρει μια δίκαιη κατανομή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η Νορβηγία μπορεί να αποτελεί μεν ένα μικρό γεωγραφικά κράτος αλλά είναι ένα κράτος με μεγάλη γεωστρατηγική θέση. Η ανάπτυξη και η βελτίωση των σχέσεων της με τα υπόλοιπα κράτη, αποτελεί έναν από τους βασικότερους τομείς της εξωτερικής πολιτικής της Νορβηγίας. Οι σχέσεις της Νορβηγίας με την Ρωσία, επτά σφραγίστηκαν μετά την συμφωνία τους σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στην θάλασσα του Μπαρεντς καταλήγοντας σε συμφωνία (win win), γεγονός που ανέδειξε την διπλωματία και την καλή θέληση μεταξύ των κρατών μπορεί να υπερισχύσει έναντι της χρήσης βίας. Το σύμφωνο της θάλασσας του Μπαρεντς

---

⁸⁶ Gahr Jonas Store, Minister of Foreign Affairs of Norway, «Extent of Norway's continental shelf in the High North clarified», 2009

αδιαμφισβήτητα απέδειξε ότι η συνεργασία μπορεί και οφείλει να κυριαρχήσει στις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη της Αρκτικής.⁸⁷

Ισλανδία.

Πρόκειται για μια χώρα η οποία εντάσσεται μεν γεωγραφικά στην αρκτική περιοχή, αλλά δεν είναι μέλος του Αρκτικού Συμβουλίου. Το 2007 ο Υπουργός εξωτερικών της Ισλανδίας σε ετήσια ομιλία του στο κοινοβούλιο δηλώνει ότι η Αρκτική αποτελεί πλέον ένα καινούργιο και σημαντικό κεφάλαιο σχετικά με την εξωτερική πολιτική της χώρας. Ωστόσο η Ισλανδία, πάρα το γεγονός ότι έχει καθοριστεί από το Συμβούλιο της Αρκτικής σαν ένα κράτος το οποίο ανήκει εξ ολοκλήρου στην περιοχή, οι θαλάσσιες ζώνες της Ισλανδίας δεν αποτελούν κομμάτι των υδάτων της Αρκτικής όπως ορίζεται στις οδηγίες σχετικά με την ναυτιλία στους Πόλους (Polar Guidelines).

Τα όρια του Αρκτικού Κύκλου διέρχονται μέσα από το νησί Grimsey⁸⁸, πρόκειται για ένα μικρό νησί βόρεια της Ισλανδίας. Η Ισλανδία εντάσσεται στα μη αρκτικά παράκτια κράτη μαζί με την Φιλανδία και την Σουηδία. Το 2009 το κοινοβούλιο της Ισλανδίας εκδίδει απόφαση σχετικά με την εξωτερική της πολιτική για τον Αρκτικό κύκλο, με βασικό σκοπό την διασφάλιση των ισλανδικών συμφερόντων ενόψει της κλιματικής αλλαγής.⁸⁹ Η αποχώρηση των ΗΠΑ από την στρατιωτική τους βάση στην Ισλανδία δεν θα μπορούσε να μεταφραστεί σε αλλαγή κατεύθυνσης των απόψεων των ΗΠΑ σχετικά με τους γείτονες της και ειδικά με την Ρωσία, αλλά κυρίως σχετίζεται με τις αλλαγές που έχουν δημιουργηθεί στην Αρκτική και τις πιθανές αλλαγές συνόρων. Οι χώρες της περιοχής του Αρκτικού κύκλου προετοιμάζονται για ένα νέο γεωπολιτικό παιχνίδι στην περιοχή.

⁸⁷ Jensen, Oysten and Rottem, Svein Vigeland, «The politics of security and international law in Norway's Arctic waters», Cambridge University Press 2009

⁸⁸ Πηγή: <https://www.akureyri.is/grimsey-en>

⁸⁹ Πηγή: <https://www.government.is/> «A Parliament Resolution Iceland's Arctic Policy»

Η Ισλανδία λόγω των αλλαγών στην περιοχή αλλά και ταυτόχρονα εξαιτίας της αποχώρησης της αμερικάνικης στρατιωτικής βάσης το 2006, τροποποίησε τις απόψεις και της προτεραιότητες της σχετικά με την στρατηγική της θέση και την πολιτική της ασφάλειας της, δίνοντας βαρύτητα στις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ, εξελίσσοντας την αεροπορία της και αναπτύσσοντας καλύτερες διμερείς σχέσεις με τα κράτη του αρκτικού κύκλο, όπως Δανία, Νορβηγία. Η Ισλανδία προσπαθεί να διατηρεί χαμηλά τις εντάσεις κυρίως στις σχέσεις με την Ρωσία και αποφεύγει να αυξάνει τις νατοϊκές αεροπορικές περιπολίες, όπως οι χώρες της Βαλτικής. Παρόλα αυτά η πρόσκληση της Ισλανδίας στο ΝΑΤΟ κάνει εμφανή το ενδιαφέρον του οργανισμού η των κρατών-μελών του στην συγκεκριμένη περιοχή.

Τα Ισλανδικά ενδιαφέροντα σχετικά με την Αρκτική εξαρτώνται κυρίως από τη γεωγραφική και γεωστρατηγική της θέση, καθώς και για τις ελπίδες που έχει σχετικά με τα μεταλλευτικά ανταλλάγματα και με την αναγνώριση των αρκτικών της συνόρων από την διεθνή κοινότητα. Παρόλα αυτά η Ισλανδία δεν προβάλλει επίσημα καμία εδαφική διεκδίκηση σχετικά με τους φυσικούς πόρους της αρκτικής περιοχής. Η αξία της Ισλανδίας ωστόσο μεγαλώνει και λόγω της τήξης των πάγων και των νέων θαλάσσιων περασμάτων, μέσω των οποίων η προοπτική ανάπτυξης του νησιού σε εμπορικό και τουριστικό κέντρο διαφαίνεται μεγάλη.⁹⁰

Κίνα.

Η Κίνα αυτή την στιγμή παγκόσμιος είναι η δεύτερη οικονομική δύναμη μετά τις ΗΠΑ και προσπαθεί φυσικά να τις ξεπεράσει και να γίνει το νούμερο ένα, για αυτό το λόγο η Κίνα έχει στρέψει το βλέμμα της στις πολιτικές, στρατιωτικές, περιβαλλοντολογικές και οικονομικές επιπτώσεις που προκύπτουν σιγά σιγά με το λιώσιμο των πάγων στην Αρκτική. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των κινέζων έχει αποσπάσει η προοπτική των νέων θαλάσσιων οδών που θα μειώσουν σε μεγάλο βαθμό το χρόνο μεταφοράς εμπορικών προϊόντων, αλλά και τα έξοδα των εμπορικών ταξιδιών. Όλα αυτά μαζί με το ορुकτό πλούτο της περιοχής της

⁹⁰ Kathrin Keil, «The EU in the Arctic ‘Game’ – The Concert of Arctic Actors and EU’s Newcomer Role» Berlin 2010

Αρκτικής έχουν ωθήσει την Κίνα να διαθέσει μεγάλα ποσά για την επιστημονική έρευνα στην περιοχή, καθώς και στην κατασκευή νέων παγοθραυστικών πλοίων.

Η Κίνα λειτουργεί τέσσερα ερευνητικά ιδρύματα για επιστημονική αρκτική έρευνα τα όποια είναι τα,

1. Ινστιτούτο Πολικής Έρευνας της Κινάς.
2. Το Κινέζικο Ινστιτούτο Θαλάσσιων Υποθέσεων.
3. Το Ινστιτούτο Ωκεανολογίας.
4. Ερευνητικό Κέντρο για Θαλάσσια Ανάπτυξη της Κινάς.

Θα λέγαμε ότι από μια γρήγορη ματιά η έρευνα εστιάζει κυρίως σε τομείς που αφορούν το περιβάλλον και στις επιπτώσεις από την τήξη των πάγων. Παρόλα αυτά στην Κίνα μια ομάδα ερευνητών δημοσιεύει άρθρα σχετικά με την γεωπολιτική σημασία της Αρκτικής και την στρατηγική της θέση για την Κίνα. Μέσα σε μία δεκαετία περίπου η Κίνα έχει διεξάγει περίπου τρεις πολύ αξιόλογες ερευνητικές αποστολές στην Αρκτική με το ερευνητικό πλοίο Xuelong που σημαίνει δράκος του χιονιού και πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα σε μέγεθος παγκοσμίως πυρηνοκίνητα παγοθραυστικά. Η Κίνα συνεργάζεται εντατικά με τα κράτη της Αρκτικής αλλά και με διεθνείς εταίρους για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντολογικών αλλαγών στην περιοχή. Ωστόσο πρωταρχικός στόχος της Κίνας εκτός από την προώθηση της περιβαλλοντολογικής προστασίας είναι, όπως προαναφέραμε, τα οικονομικά κέρδη που θα προκύψουν από την διάνοιξη των νέων θαλάσσιων οδών και πιο συγκεκριμένα της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής. Σχεδόν το μισό ΑΕΠ της Κίνας βασίζεται στις εξαγωγές και στο εξωτερικό εμπόριο, η δημιουργία νέων θαλάσσιων διαδρομών προσφέρει στην χώρα πολύ δυνατά οφέλη.⁹¹

Η κινέζικη κυβέρνηση θα λέγαμε ότι σταδιακά και διπλωματικές κινήσεις προσπαθεί να εξασφαλίσει όσο το δυνατό περισσότερα οικονομικά και πολιτικά οφέλη στην Αρκτική. Αξίζει να προσθέσουμε μια φράση ενός κινέζου ακαδημαϊκού με το όνομα Li Zhenfu όπου αναφέρει, «Οποιος ελέγχει την αρκτική θαλάσσια διαδρομή, θα ελέγχει το νέο πέρασμα της παγκόσμιας οικονομίας και

---

⁹¹ Linda Jakobson, «China prepares for an ice-free Arctic», Stockholm, SIPRI, 2010

της διεθνούς στρατηγικής»⁹². Ωστόσο η Κίνα προσπαθεί να είναι όσο το δυνατό περισσότερο πιο σταθερές και διπλωματικές η κινήσεις της για να αποφύγει να χαρακτηριστεί ως προκλητική έναντι των πέντε κυρίαρχων αρκτικών κρατών και χάσει την θέση της ως παρατηρητής στο συμβούλιο.

Η Κίνα επιδιώκει να λύσει τα ζητήματα επί των συννοριακών διαφορών των αρκτικών κρατών σχετικά με την υφαλοκρηπίδα μέσω του διπλωματικού διαλόγου και αυτό γιατί εξαιτίας των νέων θαλάσσιων οδών το ζήτημα της αρκτικής από περιφερειακό γίνεται διαπεριφερειακό. Παράλληλα η κυβέρνηση της Κίνας θα ήθελε να δει τα αρκτικά κράτη να αναγνωρίζουν δικαιώματα στην Αρκτική και μη αρκτικών κρατών⁹³. Η Κίνα παρόλο που προσεγγίζει το ζήτημα του Αρκτικού κύκλου με μια επιφύλαξη, δείχνει να γνωρίζει πολύ καλά ποιοι έχουν το πάνω χέρι στα ζητήματα του Αρκτικού Κύκλου. Η Κίνα θέλει να προωθεί τα συμφέροντα της με ειρηνικό τρόπο και να αποφύγει κάθε είδους ένταση με οποιοδήποτε αρκτικό κράτος και πόσο μάλλον την Ρωσία.

NATO.

Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου, το NATO ανασχηματίστηκε και έθεσε νέες κατευθυντήριες γραμμές ως προς τους στόχους του, αποτέλεσε έναν δυνατό αμυντικό σχηματισμό και ταυτόχρονα επιθετικό, παρόλα αυτά το NATO αναζητούσε νέο ρόλο και λόγο ύπαρξης. Η Αρκτική αποτελεί ένα από τα νέα ζητήματα του NATO και εστιάζει κυρίως στην προάσπιση των συμφερόντων των μελών του έναντι της Ρωσίας.

Ο ρόλος του NATO ενισχύεται στην περιοχή του Αρκτικού Κύκλου τα τελευταία χρόνια. Τέσσερα κράτη της Αρκτικής είναι μέλη του NATO. Η Αρκτική αντιμετωπίζεται από το NATO σαν μια περιοχή με μεγάλο γεωπολιτικό και

---

⁹² Linda Jakobson, «China prepares for an ice-free Arctic», Stockholm, SIPRI, 2010

⁹³ Linda Jakobson, «China prepares for an ice-free Arctic», Stockholm, SIPRI, 2010

γεωστρατηγικό ενδιαφέρον, έτσι ο οργανισμός συμμετέχει σε όλους τους τομείς που δραστηριοποιούνται τα κράτη της περιοχής. Ωστόσο το NATO εστιάζει ιδιαίτερα σε ζητήματα ήπιας και σκληρής ασφάλειας, όπως η συλλογή πληροφοριών, η ανάπτυξη περιφερειακής και διεθνούς ασφάλειας και η προστασία των υποδομών.⁹⁴ Επίσης η Σουηδία και η Φιλανδία έχουν αυξήσει τους ρυθμούς συνεργασίας με το NATO και είναι υπέρ μιας δυνατής νατοϊκής συμμαχίας στην Αρκτική που θα λειτουργεί σαν εξισοροποιητικός παράγοντας ανάμεσα στα αρκτικά κράτη.

Ανάμεσα στα κράτη του Αρκτικού κύκλου υπάρχουν ένα σύνολο από ζητήματα τα οποία χρήζουν λύσεως, έτσι τα κράτη διαφεύγουν πολλές φορές σε διάφορες μεθόδους διαπραγματεύσεων είτε ήπιας, είτε σκληρής ισχύος, το NATO προσπαθεί να ρίχνει την ένταση ανάμεσα στα αρκτικά κράτη και πόσο μάλλον στην Ρωσία, με την δημιουργία του συμβουλίου NATO-Ρωσία (NRC) δημιούργησε ένα βήμα στο οποίο θα λαμβάνονται κοινές αποφάσεις και δράσεις μέσω του διαλόγου. Ωστόσο οι κατά διαστήματα εντάσεις ανάμεσα στο NATO και την Ρωσία σε άλλες περιοχές του πλανήτη χαλούν και τις σχέσεις τους, σχετικά με θέματα ασφάλειας, στην Αρκτική. Η πρόληψη μιας στρατιωτικής σύρραξης στην Αρκτική πρέπει να αποτελεί βασική μέριμνα των ΗΠΑ(NATO) καθώς και της Ρωσίας, καθώς πρόκειται για τα δύο πιο ισχυρά αρκτικά κράτη τα οποία οφείλουν να δεσμευθούν από κοινού για την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας της περιοχής μέσω της συνεργασίας και του αλληλοσεβασμού. Το NATO διατυπώνει σταδιακά το διαμεσολαβητικό ρόλο που θα παίζει στην περιοχή της Αρκτικής παρά τις αντιδράσεις της Ρωσίας.

Η εμπόλεμη σύρραξη μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας το 2008 στην Αμπχαζία, υπήρξε η αφορμή για την έναρξη ενδιαφέροντος του NATO στην Αρκτικής και αυτό γιατί κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου η αρκτική υπήρξε μια περιοχή όπου οι δυο μεγάλες δυνάμεις διατηρούσαν πυρηνικές κεφαλές. Το 2010 το NATO στην σύνοδο της Λισαβόνας ενθαρρύνει τα Σκανδιναβικά κράτη να δώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην στήριξη των περιοχών εκτός των συνηθισμένων χωρών στήριξης και παρουσίας τους. Παράλληλα άσκησαν πιέσεις για εντονότερη παρουσία του NATO στην Αρκτική.⁹⁵ Σύμφωνα με τον διοικητή του NATO οι στρατιωτικές δυνάμεις θα πρέπει να έχουν μια σημαντική θέση στην Αρκτική και

⁹⁴ Μπόση Μαίρη, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα 2018

⁹⁵ Μπόση Μαίρη, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα 2018

να εστιάζουν στην προστασία του εμπορίου και των μεταφορών. Σίγουρα η όποια στρατιωτική αντιπαράθεση ανάμεσα στα κράτη της Αρκτικής δεν πρόκειται να εξελιχθεί όπως είχαν εξελιχθεί οι αντιπαραθέσεις κατά τη διάρκεια του διπολισμού. Οι κλιματολογικές αλλαγές φέρνουν νέες προοπτικές στην παγκόσμια διεθνή σκηνή και «γεννούν» νέα συμφέροντα και συμμαχίες. Το ΝΑΤΟ πρόκειται να δώσει μεγάλη έμφαση στην συνεργασία των αρκτικών κρατών, για να εξασφαλίσει μια πιο ποιοτικότερη και ορθότερη εκμετάλλευση της περιοχής.

Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θα λέγαμε, ότι αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση αρκτικού «παίκτη» και αυτό γιατί πρόκειται ουσιαστικά για μια συνομοσπονδία διαφορετικών κρατών και όχι ένα ενιαίο κράτος. Παρόλα αυτά με την Συνθήκη της Λισαβόνας, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά διεθνή νομική υπόσταση σαν μια συμπαγής κρατική οντότητα στις διεθνείς συζητήσεις και διαπραγματεύσεις, η Ε.Ε προσπαθεί πλέον να ενδυναμώσει την πολιτική της στα ζητήματα που αφορούν τον Αρκτικό κύκλο.

Αρχικά η Ευρωπαϊκή Ένωση σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ζητημάτων ακολουθεί πάγια μια παράδοση υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος ακολούθως η αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν την κλιματική αλλαγή σε ολόκληρο το πλανήτη είναι ζήτημα πρωτίστης σημασίας για αυτή, με κυριότερη την ανακοίνωση της το 2008 περί, «Ευρωπαϊκής Ένωσης και την περιοχή της Αρκτικής». Το Ευρωπαϊκό ενδιαφέρον εστιάζει στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο αρκτικό περιβάλλον.⁹⁶ Η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί οικονομικές αλλά και εταιρικές σχέσεις με τα κράτη της αρκτικής μέσω του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), καθώς και με το θεσμό των Βορείων Διαστάσεων (EU Northern Dimension Policy), έτσι προσπαθεί να διαμορφώσει πολιτικές που έχουν σαν στόχο την προστασία του ευαίσθητου περιβάλλοντος της, ζητήματα

---

⁹⁶ Antje, Neumann, «The EU-a relevant actor in the field of climate change in respect to the Arctic?», German Institute for International and Security Affairs, 2010

υγείας και κοινωνικών προβλημάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνορεύει με το Βορρά μέσω κυρίως των υδάτων της Νορβηγίας αλλά και της Δανίας (Γροιλανδίας). Η Ε.Ε έχει αναγνωρίσει το φυσικό και ορυκτό πλούτο που βρίσκεται στην ακόμη σταθερή πολιτικά περιοχή της Αρκτικής σε σχέση με την ασταθή Μέση Ανατολή. Παρόλα αυτά η Ε.Ε τονίζει τους αρκετούς κινδύνους που υπάρχουν από την ενεργειακή αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της Αρκτικής. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ψαριών που καταναλώνουν οι Ευρωπαίοι εισάγεται από τον Βορρά και συγκεκριμένα από την Νορβηγία. Ωστόσο ο αρκτικός κύκλος εμφανίζεται σαν μια σημαντική ευκαιρία για τις εταιρείες πετρελαίου της Ε.Ε, για να αποκτήσουν έναν πιο ανταγωνιστικό χαρακτήρα διεθνώς.

Παρά το γεγονός ότι η Ευρώπη δεν δρα πάντοτε σαν ένας ενιαίος δρών, η συμβολή της στην έρευνα για την κλιματική αλλαγή στον αρκτικό κύκλο είναι μεγάλη. Το 2008 η Ευρωπαϊκή Ένωση δημοσιεύει το έγγραφο με τίτλο, «Η κλιματική αλλαγή και η Διεθνής ασφάλεια». Στο συγκεκριμένο έγγραφο αναδύει την γεωστρατηγική θέση και δυναμική της Αρκτικής σε παραλληλισμό με τις πιθανές επιπτώσεις στην διεθνή σταθερότητα, ταυτόχρονα διατυπώνει το γεγονός ότι η κλιματική αλλαγή στην περιοχή του αρκτικού είναι μια πρόκληση που αφορά κυρίως την Ευρωπαϊκή οικονομία.⁹⁷ Το ίδιο έτος, το κοινοβούλιο εκδίδει ψήφισμα για Αρκτική διακυβέρνηση, μέσω της οποίας τονίζει την ανησυχία της για την ζωή των αυτοχθόνων σαν άμεση συνέπεια της κλιματικής αλλαγής που επηρεάζει το περιβάλλον της Αρκτικής και τον φυσικό της οικότοπο. Η Ε.Ε θέλει να εστιάσει στην ανάπτυξη κοινής συνεργασίας με τα κράτη της Αρκτικής σε ζητήματα που αφορούν όχι μόνο την κλιματική αλλαγή αλλά και σε ζητήματα που αφορούν την ευρύτερη διεθνή σκηνή. Έτσι η Ε.Ε είναι υπέρ των διεθνών διαπραγματεύσεων όπως η «Συνθήκη για την Ανταρκτική».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθεί συγκεκριμένο σχεδιασμό για την επίτευξη μιας ολοκληρωμένης Ευρωπαϊκή πολιτικής σε τρεις βασικούς τομείς:

1. Διατήρηση και προστασία της Αρκτικής από κοινού μαζί με τον πληθυσμό της. Η Ε.Ε προτείνει την ενίσχυση της διεθνούς προστασίας του αρκτικού ωκεανού και οικοσυστήματος, με ιδιαίτερη

---

⁹⁷ Consilium, Commission of the European Communities, «Climate Change and International Security», Brussels 2008

- έμφαση στους αυτόχθονες πληθυσμούς, οι όποιοι είναι η άμεσα εκτιθέμενοι στις αλλαγές του κλίματος της Αρκτικής.
2. Προώθηση της βιώσιμης χρήσης των πόρων. Η Επιτροπή αναφέρεται κυρίως στους υδρογονάνθρακες και στην εφαρμογή κατάλληλων τεχνολογιών βιώσιμης εκμετάλλευσης φυσικών πόρων. Ταυτόχρονα τονίζει την διασφάλιση των αρκτικών αλιευτικών πόρων με τον πρέπον σεβασμό στις τοπικές κοινότητες. Τέλος η Ε.Ε αναφέρεται στις νέες θαλάσσιες οδούς και με το σχετικό διεθνές καθεστώς που οφείλει να διέπει τα βασικά αρκτικά περάσματα με αυστηρούς περιβαλλοντικούς νόμους.
  3. Συμβολή στην ενίσχυση της πολυμερούς διακυβέρνησης στον Αρκτικό Κύκλο. Η επιτροπή στηρίζεται στο ότι δεν υπάρχει κάποιο καθεστώς διακυβέρνησης στην Αρκτική που να βασίζεται σε συνθήκη, παράλληλα εκφράζει την ανησυχία της για τις διαφωνίες μεταξύ των αρκτικών κρατών σχετικά με τις Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες τους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει να κατανοεί τα βασικά προβλήματα σχετικά με την διακυβέρνηση της Αρκτικής, για αυτό υποστηρίζει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη ενός συστήματος συνεργασίας και διακυβέρνησης με θεμέλια που θα αντληθούν από το Δίκαιο της Θάλασσας, αυτό το σύστημα θα προωθεί την ασφάλεια και την σταθερότητα, μαζί με την προστασία του περιβάλλοντος και τέλος την αειφόρο ανάπτυξη και άντληση των φυσικών πόρων σε μία ισότιμη βάση.⁹⁸ Κλείνοντας αξίζει να αναφέρουμε ότι η Ε.Ε είναι ευνοημένη από την αξιοποίηση των νέων κοιτασμάτων φυσικού αερίου και πετρελαίου της Αρκτικής ανεξάρτητος σε ποίο κράτος η ιδιωτική εταιρία ανήκουν.

---

⁹⁸ European Parliament, «Arctic Governance», Brussels 2008.

3.2 Αυτόχθονες πληθυσμοί.

Πολύ πριν την προσέγγιση των ευρωπαίων στις Βόρειες περιοχές του πλανήτη, οι περιοχές του Αρκτικού κύκλου κατοικούνταν από διάσπαρτους λαούς, όπως οι Inuit κυρίως στην ανατολική Γροιλανδία και οι Saami στην Νορβηγία. Περίπου τέσσερα εκατομμύρια αυτοχθόνων πληθυσμών καταλαμβάνουν μέρη της Αλάσκας, του Καναδά, της Γροιλανδίας και της Βόρειας Σκανδιναβίας.

Σήμερα υπολογίζεται ότι ο αριθμός των εθνοτικών ομάδων που κατοικούν στην Αρκτική ανέρχεται περίπου στις σαράντα εθνικές ομάδες μαζί με τις τοπικές τους διαλέκτους. Κάποιες από αυτές είναι, οι Zyrtian περίπου 240.000, οι Tungus 80.000 οι συγκεκριμένοι κατοικούν στις περιοχές της Ρώσικης Αρκτικής. Στις περιοχές της Αρκτικής που είναι στο Βόρειο κομμάτι της Αμερικής διαβιούν τρεις ομάδες, οι Aleut που βρίσκονται κοντά στην θάλασσα του Μπερινγκ, οι Yuit που κινούνται συνήθως κοντά σε πράσινες και εύφορες περιοχές και φυσικά οι Inuit που καταλαμβάνουν μεγάλα τμήματα της Γροιλανδίας αλλά και του Καναδά. Στην Αλάσκα είναι γνωστοί ως Inupiat ή Athapaskans. Στο Καναδά και στην Γροιλανδία ως Kalaalit ή Inuit. Στην Σκανδιναβία η Saami και στην Σιβηρία οι Nenets h Yupik.⁹⁹

Οι ρίζες των αυτόχθον πληθυσμών είναι κοινές και σύμφωνα με στοιχεία από αρχαιολογικές και γλωσσικές έρευνες οι περισσότερες φυλές προέρχονται από την Σιβηρία (κυρίως οι Inuit). Όπως έχουμε ήδη αναφέρει οι ιθαγενείς πληθυσμοί ταξίδεψαν και εξερεύνησαν την Αρκτική πολύ πριν τους Ευρωπαίους. Με βασικό ένστικτο της επιβίωσης οι Inuit απέκτησαν τον τίτλο των πρώτων εξερευνητών του Βορρά. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί ασχολούνται κατά κύριο λόγο με την αλιεία και το κυνήγι, τηρώντας πάντοτε ένα μέτρο, όσο τόσο χρειάζεται για να μπορούν να διαβιούν, σεβόμενοι το περιβάλλον και την περιοχή που κατοικούν, παρόλα αυτά οι νέες θαλάσσιες οδοί καθώς και οι εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της περιοχής προκαλεί προβλήματα στους αυτόχθονες καθώς σταδιακά χάνουν τη γη που διαβιούν και ψαρεύουν. Ωστόσο οι λαοί αυτοί αντιμετωπίζουν πολλά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, η έλλειψη παιδείας, ιατρικής περίθαλψης, η ανεργία οδηγούν τους νέους αυτόχθονες στον αλκοολισμό και στην παραίτηση τους από

---

⁹⁹ Adam, S., Koivurova, T. Gremesperger, A., Niemi, «Arctic Indigenous Peoples and the Challenge of Climate Change. 2014

την παιδεία, παράλληλα δεν είναι λίγες οι φορές, όπου οι κυβερνήσεις των κρατών οπου διαβιούν τους συμπεριφέρονται σαν τρίτης κατηγορίας κατοίκους, προσφέροντας τους ελάχιστα προνόμια για την βελτίωση της ζωής τους. Έτσι λοιπόν δημιουργήθηκαν έξι βασικοί οργανισμοί αυτοχθόνων, οι οποίοι είναι,

1. Athabaskan Council (AAC)
2. Aleut International Association (AIA)
3. Gwich'in Council International (GCI)
4. Inuit Circumpolar Council (ICC)
5. Saami Council (SC)
6. Russian Association of Indigenous People of the North. (RAIPON)¹⁰⁰

Οι οργανισμοί αυτοί έχουν σαν βασικό τους σκοπό την εκπροσώπηση του πληθυσμών αυτών στο Αρκτικό Συμβούλιο. Η εκπροσώπηση δεν είναι μόνο μια σημαντική παράμετρος που αφορά την ζωή των αυτοχθόνων πληθυσμών, αλλά η εκπροσώπηση τους είναι σημαντική λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής θέσης και πολιτικής οντότητας. Οι Οργανισμοί σαν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου δεν έχουν μόνο δικαίωμα ψήφου αλλά και πλήρη δικαιώματα στις αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με το μέλλον του Αρκτικού Κύκλου.

Αρκετοί Διεθνείς οργανισμοί, όπως, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας καθώς και η επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών, προσπαθούν να υποστηρίξουν με κάθε μέσο τα δικαιώματα των πληθυσμών αυτών στην Αρκτική. Σχετικά με το ζήτημα της αυτοδιάθεσης υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις όπου ορισμένες φυλές ασκούν το συγκεκριμένο δικαίωμα, όπως η Γροιλανδία με τους Inuit, η Γροιλανδία διαθέτει δική της κυβέρνηση που λαμβάνει αποφάσεις για την καθημερινότητα, την φορολογία, την παιδεία, την αλιεία η το κυνήγι και γενικότερα θέματα που απασχολούν τους πολίτες της. Ο Καναδάς επίσης είναι ένα από τα κράτη που παρέχει ένα είδος σχετικής αυτονομίας και δικαιώματα αυτοδιαχείρισης της περιοχής που κατοικούν οι αυτόχθονες πληθυσμοί με την ονομασία Nunavut. Η κλιματική αλλαγή έχει δυστυχώς επηρεάσει της ζωές των αυτοχθόνων πληθυσμών κυρίως στον παραδοσιακό τρόπο διαβίωσης τους που αφορά την αλιεία και το κυνήγι καθώς με το λιώσιμο των πάγων πολλά ψάρια μετακινούνται σε άλλες περιοχές. Παρόλα αυτά αξίζει να σταθούμε στο γεγονός ότι αυτοί οι λαοί παρά του ότι τα κράτη του Αρκτικού Συμβουλίου αρχικά είχαν

---

¹⁰⁰ Kolas A., «Indigenous Rights, Sovereignty and Resource Governance in the Arctic» Routledge 2013

σαν σκοπό τους να παραχωρούν το «πρώτο λόγο» στους αυτόχθονες λαούς, δεν είναι λίγες οι φορές που παραγκωνίζουν τα δικαιώματα τους και καταπατούν τα οικοσυστήματα που είναι απαραίτητα για την διαβίωση τους. Οι αυτόχθονες συχνά κατηγορούν τα κράτη τα όποια διαβιούν ότι παραμελούν τις ζωές και καταπατούν τα βασικά δικαιώματα τους.¹⁰¹

3.3 Συμπεράσματα κεφαλαίου.

Είδαμε λοιπόν αναλυτικά, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, τις διαθέσεις του κάθε αρκτικού κράτους ξεχωριστά και όχι μόνο σχετικά με την περιοχή του Βορρά, στην συνέχεια περάσαμε σε ανάλυση των αυτοχθόνων πληθυσμών που διαβιούν στην Αρκτική. Συνοψίζοντας τα όσα αναφέραμε στο κεφάλαιο που πέρασε θα μπορούσαμε να πούμε ότι,

- η Αρκτική αποτελεί για όλα τα κράτη της διεθνής σκηνής, είτε παράκτιο είτε μη, ένα αναδυόμενο ζήτημα μεγάλης και καίριας σημασίας, καθώς ο ορυκτός και φυσικός πλούτος της περιοχής είναι τεράστιος και πλέον εκμεταλλεύσιμος. Το κάθε κράτος ξεχωριστά ακολουθεί την δική του πολιτική-στρατηγική ως προς τα συμφέροντα του για την Αρκτική περιοχή. Παρόλα αυτά συχνά τα κράτη χρησιμοποιούν «καλύψεις» όπως η προστασία του περιβάλλοντος ή η υποστήριξη των αυτοχθόνων πληθυσμών για να καταφέρουν να εισέλθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων σχετικά με το φυσικό πλούτο της περιοχής. Σε καμία περίπτωση ωστόσο δεν θεωρούμε ότι μέσα σε αυτό το συνονθύλευμα κρατών και μη υπάρχουν κάποιοι που πραγματικά νοιάζονται για το μέλλον της περιοχής, αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα τους πόρους της.
- Οι αυτόχθονες πληθυσμοί θα λέγαμε ότι αποτελούν περίπου το 10% του πληθυσμού της περιοχής της Αρκτικής, είναι λαοί οι οποίοι ανακάλυψαν και έζησαν πρώτοι σε αυτή την περιοχή της γης και σφυρηλάτησαν με το δικό

---

¹⁰¹ Ebinger K. Ch., Zambetakis E., «The Geopolitics of Arctic Melt», Blackwell Publishing Ltd., 2009

τους παραδοσιακό τρόπο την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου της γης που διαβιούν. Σαν πρωτοπόροι πληθυσμοί που κατοίκησαν και έζησαν στις παγωμένες περιοχές του Βορρά, θα πρέπει να λαμβάνονται περισσότερο σοβαρά υπόψη από τα αρκτικά κράτη και όχι μόνο, και να δίνονται σε αυτούς περισσότερα προνόμια που θα ενισχύσουν όχι μόνο την ποιότητα της ζωής τους αλλά και θα τους παραχωρήσουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για την μοίρα του τόπου τους, καθότι η εμπειρία και η γνώση που αποκτήσανε και κουβαλάνε μέσα στους αιώνες είναι πολύ σημαντικότερη και μεγαλύτερη από όλα τα κράτη που περιβάλλουν και ασχολούνται με την περιοχή της Αρκτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Συμπεράσματα.

4.1 Ζητήματα ενέργειας και ασφάλειας στο Βορρά.

*«Η απουσία διεθνούς ρυθμιστικής εξουσίας καθιστά το διεθνές σύστημα άναρχο. Κατά συνέπεια οι σχέσεις των κρατών είναι ανταγωνιστικές και πολλές φορές συγκρουσιακές».*¹⁰²

Η ενέργεια αποτελεί θα λέγαμε την λέξη κλειδί στον Αρκτικό κύκλο, οι μεγάλες ποσότητες πετρελαίου, φυσικού αερίου και μεταλλευμάτων προσθέτουν μεγάλη σημασία στην γεωπολιτική και γεωοικονομική πλευρά της περιοχής, ωστόσο αυτή η μεγάλη και απότομη αύξηση ενδιαφέροντος στην περιοχή δύναται να δημιουργήσει νέες δυναμικές έντασης μεταξύ των κρατών του διεθνούς συστήματος. Πολλοί μελετητές του κλάδου χαρακτήρισαν τον Αρκτικό Κύκλο στο νέο Ελντοράντο, παρόλα αυτά οι δύσβατες καιρικές συνθήκες της περιοχής δεν έχουν ευνοήσει πλήρως στην αξιοποίηση του φυσικού και ορυκτού πλούτου. Κατά συνέπεια λοιπόν θα λέγαμε ότι αυτός ο μεγάλος ανταγωνισμός ανάμεσα στα κράτη λειτουργεί σαν μια υποθήκη για το μέλλον.¹⁰³

Η περίπτωση ανοίγματος νέων θαλάσσιων οδών προσθέτει ακόμα ένα σημαντικό στοιχείο στην αξία της περιοχής, στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο η διάπλους της περιοχής είναι περιορισμένος και για σύντομα χρονικά διαστήματα υφίσταται δυνατός. Η μόλυνση της περιοχής από τα δεξαμενόπλοια και άλλα πλοία που θα χρησιμοποιούν τις νέες οδούς έχει κεντρίσει το διεθνές ενδιαφέρον. Το μέλλον της Αρκτικής εξαρτάται από μεγάλο βαθμό από τα παράκτια αρκτικά κράτη, με την επίλυση των διασυννοριακών τους ζητημάτων, οι οποίες μπορεί να μην είναι τόσο υψηλής έντασης, παρόλα αυτά ενέχουν το κίνδυνο να εξελιχθούν σε ένοπλες συρράξεις. Άλλωστε δεν είναι λίγες οι φορές που παρατηρήθηκε στην διεθνή σκηνή ειρηνικές διαπραγματεύσεις να καταλήγουν σε ένοπλη σύρραξη.

¹⁰² Kenneth N. Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», εκδόσεις Ποιότητα, 2011

¹⁰³ Μπόση Μαίρη, «Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα, 2018

Αν παρατηρούσαμε λίγο πιο αντικειμενικά την όλη ανάλυση που κάναμε μέχρι τώρα θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα πέντε βασικά κράτη του Αρκτικού Κύκλου (Ρωσία, ΗΠΑ, Καναδάς, Νορβηγία, Δανία) παρά του ότι δεν έχει υπάρξει κάποιο θερμό επεισόδιο μεταξύ τους, όλα τα κράτη έχουν προβεί σε κινήσεις ισχύος στην Αρκτική περιοχή. Ένα από τα πιο δραστήρια κράτη σε τέτοιου είδους κινήσεις είναι η Ρωσία η οποία αυξάνει συνεχώς τις στρατιωτικές τις ασκήσεις στην περιοχή και αναβαθμίζει βάσεις που βρίσκονται στην περιοχή από την περίοδο του Ψυχρού πολέμου, ας μην ξεχνάμε ότι ήταν η πρώτη χώρα που τοποθέτησε την Ρώσικη σημαία στο πυθμένα της Αρκτικής. Η Ρωσία σίγουρα δεν βλέπει φιλικά το ΝΑΤΟ στην περιοχή καθώς ο βασικός ρόλος του ήταν να προσφέρει άμυνα στις χώρες της Δύσης ενάντια στην ΕΣΣΔ και πολλές φορές αναρωτιέται ανοικτά τον λόγο ύπαρξης του ΝΑΤΟ. Από την άλλη μεριά οι ΗΠΑ και τα δυτικά κράτη δείχνουν να θέλουν μια πιο έντονη παρουσία του ΝΑΤΟ στην περιοχή με αύξηση των νατοϊκών ασκήσεων. Εδώ φυσικά εντοπίζουμε μια προσπάθεια να επιτευχθεί η ισορροπία ισχύος ανάμεσα όχι μόνο στα κράτη της Αρκτικής αλλά στην γενικότερη διεθνή σκηνή.

Η ενέργεια όπως έχουμε αναφέρει ξανά, αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς συντελεστές ισχύος και καταστεί ένα κράτος ισχυρό στο διεθνές σύστημα, στην Αρκτική λοιπόν παρατηρούμε την διπλωματική, μέχρι τώρα, «πάλη» μεταξύ των κρατών να αξιοποιήσουν την ενέργεια της περιοχής με βασικό τους σκοπό την απόκτηση ισχύος. Τα κράτη επιδιώκουν να αποκτήσουν ισχύ, καθώς αποτελεί το βασικό «νόμισμα» στην διεθνή πολιτική σκηνή. Σύμφωνα με το δίλλημα των φυλακισμένων τα κράτη θα βρεθούν σε πλεονεκτική θέση αν διαλέξουν να συνεργαστούν, μιλάμε δηλαδή καθαρά για μια συνθήκη κόστους και οφέλους. Τα κράτη έχουν μια τάση να είναι ορθολογικά καθώς είναι αρκετά ευαίσθητα στο κόστος, κόστος φυσικά στην ασφάλεια τους, έτσι πρωταρχικός τους στόχος είναι η επιβίωση μέσω της διατήρησης της εδαφικής τους κυριαρχίας καθώς και της εθνικής τους ανεξαρτησίας. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν την θεωρία της «αρχή της αυτοβοήθειας» που δημιουργείτε ανάμεσα στα κράτη του Αρκτικού κύκλου, βάση της οποίας τα κράτη καθώς μεριμνούν για την ασφάλεια τους μειώνουν την ασφάλεια των υπόλοιπων κρατών, αυτό φυσικά έχει σαν αποτέλεσμα την

τροφοδότηση του ανταγωνισμού και να δημιουργούνται τα κλασσικά «διλλήματα ασφαλείας»¹⁰⁴.

Βάση των όσων έχουμε αναφέρει είναι εύκολο να κατανοήσουμε τον ευαίσθητο χαρακτήρα της περιοχής της Αρκτικής και τους πολλαπλούς κινδύνους που ελλοχεύει. Το λιώσιμο των πάγων εντείνει την δυναμική και των ανταγωνισμό που δημιουργείτε ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πόσο κρίσιμη είναι, η επιλογή των κρατών μελών της Αρκτικής, σχετικά με το μέλλον και την ευημερία της περιοχής και των αυτοχθόνων κατοίκων. Εάν τα κράτη θεσπίσουν μεταξύ τους συγκεκριμένους και απaráβατους όρους και νόμους συνεργασίας και εκμετάλλευσης της περιοχής, με βασικό πάντοτε δεδομένο την ανάπτυξη τεχνολογιών που θα εύνουν την προστασία του περιβάλλοντος, πιθανόν η Αρκτική να καταφέρει να αποτελέσει ένα από τα πρώτα παραδείγματα θετικής αξιοποίησης ορυκτού και φυσικού πλούτου σε μία περιοχή της γης από τους «παίκτες» του διεθνούς συστήματος. Είναι καίριας σημασίας το γεγονός τα κράτη να μπορέσουν να αντιληφθούν την μεγάλη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος της περιοχής, καθώς σε μια εποχή που τα δεδομένα συνεχώς αλλάζουν και η θερμοκρασία αυξάνεται ραγδαία, η προστασία του κλίματος της Αρκτικής αλλά και ολόκληρης της Γης αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα του 21^{ου} αιώνα. Η εικόνα μιας Αρκτικής, μολυσμένης, πλήρους βιομηχανοποιημένης και γεμάτης πετρελαϊκών εγκαταστάσεων, με χιλιάδες εμπορικά πλοία να διασχίζουν τους ωκεανούς, σε κάποια εκατοντάδες χρόνια από τώρα μπορεί σήμερα να μας φαντάζει ξένη, ωστόσο αν δεν ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος της περιοχής, η Γη πρόκειται να δεχθεί ακόμα ένα βαρύ χτύπημα από την ανθρωπότητα με αναπάντητες συνέπειες για το μέλλον.

---

¹⁰⁴ Kenneth N. Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», εκδόσεις Ποιότητα, 2011

4.2 Μπορεί η Αρκτική να αποτελέσει ζήτημα διεθνούς ασφάλειας;

Η Αρκτική σαν ένα φρέσκο πεδίο των διεθνών σχέσεων, είναι σίγουρα ένα ιδιαίτερο πεδίο μελέτης το οποίο δύσκολα μπορεί να μελετηθεί υπό το φως των προκαθορισμένων σχέσεων και αντιλήψεων των μέχρι σήμερα θεωριών των Διεθνών Σχέσεων. Η επίτευξη της κατανόησης του γεωπολιτικού παιχνιδιού του αρκτικού κύκλου, απαιτεί σαν βασική προϋπόθεση τη προσέγγιση του με τρόπο που θα καλύπτει όλες του τις συνιστώσες. Έτσι μέσω αυτής της προσέγγισης ο μελετητής καταφέρνει να αναδείξει όλες τις ιδιαιτερότητες του περίπλοκου ζητήματος της Αρκτικής.

Η κλιματική αλλαγή προκάλεσε ουσιώδης μεταβολές στο αρκτικό περιβάλλον και θα τονίζαμε ότι αυτή η αλλαγή στο κλίμα αποτελεί τον βασικό παράγοντα που καθόρισε και καθορίζει τις διεθνείς εξελίξεις στην περιοχή του αρκτικού κύκλου. Αρχικά θα υποστηρίζαμε ότι αυτές οι επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος έχουν σαν πρώτο «θύμα» τους αυτόχθονες πληθυσμούς των περιοχών αυτών, καθώς το λιώσιμο των πάγων επηρεάζει άμεσα την τροφική αλυσίδα της περιοχής και κατά συνέπεια το γενικότερο οικοσύστημα (ζώα, αλιεύματα, φυτά). Οι επιπτώσεις αυτές παράλληλα επεκτείνονται και σε πιο λειτουργικούς τομείς επιβίωσης όπως το δίκτυο μεταφορών.

Όμως μέσα σε αυτές τις άσχημες επιπτώσεις τα κράτη, αρκτικά η μη, βλέπουν την εμφάνιση των νέων ευκαιριών που επέρχονται με την κλιματική αλλαγή και το λιώσιμο των πάγων. Από την μία πλευρά είναι, οι νέες θαλάσσιες οδοί που αποτελούν μια σημαντική εξέλιξη για την παγκόσμια ναυσιπλοΐα, καθώς τα οφέλη που θα προσφέρουν είναι μεγάλα, στην οικονομία λόγω μείωσης καυσίμων αλλά και χρόνο και παράλληλα θα αναβαθμίσει την εμπορική δραστηριότητα του Βορρά. Από την άλλη τα μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Αρκτική, καθώς και τα μεταλλεύματα της περιοχής, προκάλεσαν το διεθνές ενδιαφέρον αρκτικών και μη κρατών που επιθυμούν να πάρουν μέρος στις εξελίξεις και φυσικά να κερδίσουν από την εκμετάλλευση των πόρων. Η τήξη των πάγων καθιστά πολύ πιο εύκολη και οικονομική την εξόρυξη των πόρων αυτών. Τα Αρκτικά κράτη στοχεύοντας στην μεγιστοποίηση του οφέλους από των

αρκτικό πυθμένα, διεξήγαγαν εντατικές έρευνες και συλλογή στοιχείων που θα τα βοηθούσαν να αξιώσουν στο διεθνές τραπέζι των διαπραγματεύσεων επέκταση της υφαλοκρηπίδας τους. Το 2008 με την Διακήρυξη Pulissat τα κράτη δηλώνουν πίστη στο νομικό πλαίσιο της Συμβάσεως για το Δίκαιο της Θάλασσας σχετικά με την επίλυση τυχόν ζητημάτων που θα προκύψουν στον Αρκτικό πυθμένα. Τα υπόλοιπα κράτη του διεθνούς συστήματος φυσικά αντέδρασαν χρησιμοποιώντας διεθνής οργανισμούς και διπλωματικά τεχνάσματα για να αποτρέψουν την προσπάθεια των Αρκτικών «Πέντε» να μοιράσουν την «πίττα» μεταξύ τους.

Μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις της αρκτικής γεωστρατηγικής αποτελεί θα λέγαμε το Αρκτικό Συμβούλιο, το οποίο ιδρύθηκε κατά την διάρκεια μιας εντατικής προσπάθειας οργάνωσης σχετικά με την αντιμετώπιση των ζητημάτων του Αρκτικού Κύκλου. Στα πρώτα του βήματα το Αρκτικό Συμβούλιο επέδειξε έναν χαρακτήρα ήπιου δικαίου, ωστόσο με την υπογραφή των δεσμευτικών συμφωνιών το 2011 και 2013 από τα αρκτικά κράτη, μεταμόρφωσε το Αρκτικό Συμβούλιο σε ένα πιο σκληρό και αυστηρό όργανο. Το Αρκτικό Συμβούλιο έχει αναπτύξει συνεργασίες με τις αρχές ασφάλειας όλων σχεδόν των κρατών μελών με κυρίως θέμα τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης, παράλληλα το Συμβούλιο ασχολείται και με ζητήματα ήπιας ασφάλειας που σχετίζονται με την διάσωση του περιβάλλοντος από την μόλυνση και την κλιματική αλλαγή.

Στην ευαίσθητη περιοχή της Αρκτικής συμπεριλαμβάνεται ένα περίπλοκο δίκτυο σχέσεων ανάμεσα στους διεκδικητές της. Τα κράτη βρίσκονται σε μία διαρκή αναζήτηση ισορροπίας ισχύος αποφεύγοντας τις ένοπλες συρράξεις, προσπαθούν με κάθε μέσο να διατηρήσουν την Διεθνή Ασφάλεια. Θα λέγαμε ότι, στην προσπάθεια της διαμόρφωσης της Αρκτικής στρατηγικής, τα κράτη φαίνεται να συνεργάζονται μεταξύ τους ακόμα και σε ζητήματα που είναι πιο φλέγοντα από κάποια άλλα. Όμως ενώ τα πράγματα δείχνουν ότι όλα τα κράτη αποζητούν την διεθνή ασφάλεια, πιο βαθιά, θα παρατηρούσαμε τα σκληρά ένστικτα των αρκτικών κρατών και όχι μόνο, που ξεπηδούν από την οσμή των νέων ευκαιριών στον Αρκτικό Κύκλο. Με την πάροδο του χρόνου και τα αυξανόμενα οφέλη που προσφέρει η περιοχή της Αρκτικής, γίνεται αντιληπτό ότι ή Διεθνής ασφάλεια είναι έτοιμη να περάσει από δύσκολες δοκιμασίες.

Θα υποστηρίζαμε ότι το υποβρύχιο που τοποθέτησε την Ρώσικη σημαία στο πυθμένα της Αρκτικής επαναπροσδιόρισε τα ζητήματα ασφάλειας στην περιοχή.

Κοιτάζοντας από μια θεωρητική οπτική το Αρκτικό Συμβούλιο δεν δίνει μεγάλη σημασία σε ζητήματα ασφαλείας, ωστόσο η περιοχή είναι γεμάτη από στρατιωτικές βάσεις σχεδόν από όλα τα αρκτικά κράτη, μερικές εκ των οποίων αναβαθμίζονται και εξοπλίζονται διαρκώς. Η Ρωσία κρατάει την σκυτάλη καθώς διατηρεί βάση με πυρηνικές κεφαλές, οι οποίες μπορεί να είναι μειωμένες σε μεγάλο βαθμό σε σχέση με την περίοδο του Ψυχρού πολέμου, ωστόσο δεν παύει να αποτελεί μια επιπλέον παράμετρο επικινδυνότητας στην περιοχή.

Το βασικό ερώτημα που μας απασχολεί είναι εάν η ειρήνη που υπάρχει στην Αρκτική θα παραμείνει και στο μέλλον. Το σίγουρο είναι ότι, η Αρκτική, είναι σχεδόν αδύνατο να αποτελέσει μία αποστρατικοποιημένη ζώνη και αυτό γιατί κανένα από τα αρκτικά κράτη δεν διατίθεται να κάνει το πρώτο βήμα σε ένα τόσο κρίσιμο και ζωτικό σημείο για αυτά, καθότι η συγκεκριμένη περιοχή πέρα από τα σημαντικά οικονομικά οφέλη που διατίθεται να προσφέρει στα κράτη, είναι και μια περιοχή που αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της ασφάλειας τους και αυτό γιατί είναι σχεδόν σίγουρο ότι σε περίπτωση έντονης προκλήσεως από κάποιο γείτονα, τα κράτη δεν θα δίσταζαν να χρησιμοποιήσουν τα στρατιωτικά τους μέσα. Με τους δύο βασικούς παίκτες ΗΠΑ και Ρωσία, είναι δύσκολο να ειπωθεί ότι η περιοχή θα αποτελέσει παράδειγμα καλής πίστης και συνεργασίας στην διεθνή σκηνή. Οι στρατιωτικοί εξοπλισμοί των κρατών στην Αρκτική, θα υποστηρίζαμε, ότι παίζουν το βασικό ρόλο της θεωρίας της «αποτροπής» των Διεθνών Σχέσεων.

Αποτελεί λοιπόν η Αρκτική ένα σύγχρονο ζωντανό παράδειγμα του διλήμματος ασφαλείας ανάμεσα στα κράτη που την απαρτίζουν. Αναβαθμίζοντας το ένα κράτος τις στρατιωτικές του δυνατότητες, άμεσα στα υπόλοιπα κράτη θα προχωρήσουν σε αντίστοιχες ενέργειες, προς αποφυγή της απειλής να δημιουργηθεί κάποιος ισχυρότερος που θα μπορούσε δυνητικά να τους βλάψει. Υπό το πρίσμα αυτόν των γεγονότων η πιθανότητα ένοπλης σύρραξης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να σβηστεί από το πλάνο. Επίσης πολλά από τα κράτη διαθέτουν στον στόλο τους παγοθραυστικά, εκ των οποίων τα περισσότερα είναι πυρηνικά, αυτό φυσικά αυξάνει την πιθανότητα ατυχήματος που θα επιφέρει δραματικές συνέπειες για την περιοχή και όχι μόνο. Οι νέες ευκαιρίες που παρουσιάζονται στον Βορρά αποτελούν μια σύγχρονη πρόκληση για τα κράτη του Διεθνούς συστήματος. Για το εάν τα αμφιλεγόμενα ζητήματα του Αρκτικού προβλήματος θα αποτελέσουν ζητήματα Διεθνούς Ασφάλειας μελλοντικά ακόμα δεν μπορούμε να το απαντήσουμε με βεβαιότητα. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί με

σιγουριά είναι ότι το άμεσο μέλλον θα δείξει κατά πόσο, οι τεχνολογικές εξελίξεις, ο περιβαλλοντικός παράγοντας, τα οικονομικά οφέλη, θα επιτρέψουν στα κράτη, αρκτικά η μη, να συνεχίσουν να διατηρούν μια πιο ήπια στάση και να επιλύουν τις διαφορές τους σχετικά με την Αρκτική εντός των διαπραγματευτικών ορίων, η τελικά τα κράτη θα απολέσουν την θέληση ειρηνικών διαπραγματεύσεων και η Αρκτική θα αποτελέσει ένα πλαίσιο σκληρής αντιπαράθεσης με μεγάλου βαθμού επίδειξη στρατιωτικής ισχύος, ταλαντεύοντας τα θεμέλια της Διεθνούς Ασφάλειας και ειρήνης όχι μόνο της Αρκτικής αλλά ολόκληρου του πλανήτη, προσθέτοντας ένα ακόμα μεγάλο φορτίο στην ατζέντα της Διεθνούς Ασφάλειας του 21^ο αιώνα.

Βιβλιογραφία.

- Μπόση Μαίρη, «Ζητήματα Ασφάλειας στην Νέα Τάξη Πραγμάτων» εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1999
- Μπόση Μαίρη, «Οι Όψεις της διεθνούς ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα 2018
- Russell D. Howard, «Terrorism and counter terrorism», *Understanding the new security environment*, 2015
- Πλατιάς Αθανάσιος, «Το Νέο Διεθνές Σύστημα Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων», εκδόσεις Παπαζήση 1995
- Mearsheimer J.J., «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009
- Charles K. Ebinger and Evie Zambetakis, «The geopolitics of Arctic melt»
- Adam Smith, «The wealth of Nations» (New York: Modern Library, 1973)
- Ηλίας Κουσκουβέλης, «εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007
- Mearsheimer J.J., «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2009
- Kenneth N. Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», εκδόσεις Ποιότητα, 2011
- Ηλίας Κουσκουβέλης, «εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007
- R. Gilpin, Πόλεμος και αλλαγή στην Διεθνή πολιτική, Εκδόσεις Ποιότητα, 2006
- John H. Herz, *Idealist Internationalism and the Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, New York, Palgrave Macmillian, 2008

- *Geoffrey Parker, Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον, Αθήνα 2002*
- *Halford Mackinder, «Δημοκρατικά ιδεώδη και πραγματικότητα», Αθήνα, Παπαζήσης, 2006*
- *Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, « Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», εκδόσεις Ποιότητα 2008*
- *John J. Mearsheimer, « Η Τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Αθήνα, Ποιότητα 2008*
- *Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, « Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», εκδόσεις Ποιότητα, 2008*
- *Άντρε Ζίντ, 1869-1951, Γάλλος συγγραφέας, Νόμπελ 1947.*
- *Marianne Lavelle (1/12/2013), «Arctic Shipping Soars, Led by Russia and Lured by Energy», National Geographic.*
- *NGU- Geological Survey of Norway, «Mineral Resources in the Arctic»*
- *Scott G. Borgeson – ερευνητής Εξωτερικών Σχέσεων στο Συμβούλιο Εξωτερικών των Η.Π.Α*
- *Morozov, Yuri (2009) The Arctic: The next “Hot Spot” of International Relations or a Region of Cooperation?*
- *UN Environment Program, Grid Arendal «Arctic Development Hotspots»*
- *Το Βήμα, «Ο πόλεμος της Αρκτικής έχει αρχίσει», 2014*
- *NGU-Geological Survey of Norway «Mineral Resources in the Arctic»*
- *Joshua Ho (2010) «The implications of Arctic Sea Ice Decline on Shipping», Marine Policy 24*
- *University of Texas at Austin, « Arctic black Carbon, maritime trade and ECA mitigation potential»*
- *WWF, « Η κλιματική Αλλαγή»*
- *Διακυβερνητική Επιτροπή για την κλιματική Αλλαγή (ΔΕΚΑ), Τέταρτη έκθεση αξιολόγησης, 2007*
- *EURACTIV, «UN Arctic chief: ‘Climate change isn’t linear – it’s accelerating’»*
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ενέργεια, κλιματική αλλαγή, περιβάλλον και Επιπτώσεις»*
- *Euronews, «Project MOSAIC: Αποστολή στον Αρκτικό Κύκλο».*
- *Victor Anderson, «Energy Efficiency Policies», New York, 1993*
- *Brenda Shaffer, «Energy Politics», Philadelphia 2009*
- *Rebecca Pincus & Saleem H. Ali, «Have you been to ‘The Arctic’? Journal Polar Geography 2016*
- *Emmerson Ch., «Russia Arctic Opening», Foreign Policy*
- *Nikolaj, Petersen, «The Arctic a New Arena for Danish Foreign Policy: The Ilulissat Initiative and its Implications» Danish Foreign Policy 2009,*
- *Roi L. M., «Russia: The Greatest Arctic Power?», Journal of Slavic Military Studies, Routledge, 2010*
- *Dimitrakopoulos S., Liaropoulos A., «Russia National Security Strategy 2020. A Great Power in the Making?», Caucasian Review of International Affairs, 2010*
- *Atland K., «Russia’s Armed Forces and the Arctic: All Quiet on the Northern Front?», Contemporary Security Policy, Routledge, 2011*

- *The Diplomat*, «U.S Ratification of the Law of the Sea Convention», 2017
- *Luke Coffey, Daniel Kochis and Brian Slattery*, «Top Five U.S Policy Priorities for the Arctic in 2016», *The heritage Foundation*, 2016
- *Ebinger Charles John P. Banks Alisa Schackmann*, «Offshore Oil and Gas Governance in the Arctic a leadership Role for the U.S», *Energy Security Initiative at Brookings*, 2014
- *The White House*, «National Strategy For The Arctic Region», *Washington*, 2013
- *Hellen, Espersen, Minister of Foreign Affairs of Denmark*, «Denmark, Greenland and Faroe Islands launch new Arctic Strategy», 2011
- *Grant Shelagh*, «Polar Imperative, a history of Arctic Sovereignty in North America», *D&M Publishers* (2010)
- *Norwegian Ministry of Foreign Affairs*, «The Norwegian Government’s High North Strategy», 2006
- *Gahr Jonas Store, Minister of Foreign Affairs of Norway*, «Extent of Norway’s continental shelf in the High North clarified», 2009
- *Jensen, Oysten and Rottem, Svein Vigeland*, «The politics of security and international law in Norway’s Arctic waters», *Cambridge University Press* 2009
- *Kathrin Keil*, «The EU in the Arctic ‘Game’ – The Concert of Arctic Actors and EU’s Newcomer Role» *Berlin* 2010
- *Linda Jakobson*, «China prepares for an ice-free Arctic», *Stockholm, SIPRI*, 2010
- *Antje, Neumann*, «The EU-a relevant actor in the field of climate change in respect to the Arctic?», *German Institute for International and Security Affairs*, 2010
- *Consilium, Commission of the European Communities*, «Climate Change and International Security», *Brussels* 2008
- *Adam, S., Koivurova, T. Gremesperger, A., Niemi*, «Arctic Indigenous Peoples and the Challenge of Climate Change. 2014
- *Kolas A.*, «Indigenous Rights, Sovereignty and Resource Governance in the Arctic» *Routledge* 2013

Διαδικτυακές πηγές.

- Πηγή: <http://www.adventure.com/index.php/apostoles/poloi/item>
- Πηγή: <http://www.thegreenmarketoracle.com/2015/04/us-assumes-chairmanship-of-arctic.html>
- Κέκος Νικόλαος, «Αρκτική: Μια νέα μέση Ανατολή;», *PowerPolitics.eu*, 2018, / <https://powerpolitics.eu/αρκτηκη-μια-νεα-μεση-ανατολη/>,
- Πηγή: https://a76.dk/Ing_uk/main.html
- Πηγή: <https://www.armscontrol.org/print/1601>.
- Πηγή: <https://www.itc.ca/circumpolar-inuit-declaration-arctic-sovereignty>
- Πηγή: <https://www.barentsobserver.com/norway-to-invest-in-effective-border-guard-service>
- Πηγή: <https://www.akureyri.is/grimsey-en>
- Πηγή: <https://www.government.is/> «A Parliament Resolution Iceland’s Arctic Policy»

